



Landskapet i nord

”Gjennomføring av Den europeiska Landskapskonvensjonen i kommunene på Nord-Kalotten” – Konferansen 7.-9.9.2011, Enare, Finland

NOORA RAASAKKA | SARI SIVONEN (ed.)



Landskapet i nord

”Gjennomføring av Den europeiska
Landskapskonvensjonen i kommunene på Nord-Kalotten”-
Konferansen 7.-9.9.2011, Enare, Finland

NOORA RAASAKKA

SARI SIVONEN (ed.)

Friskrivning

Denne rapporten er gitt ut med finansiell støtte fra Nordisk ministerråd. Innholdet i rapporten avspeiler imidlertid ikke nødvendigvis Nordisk ministerråds synspunkter, holdninger eller anbefalinger.



norden

Nordisk råd

www.norden.org

REPORTS 48 | 2012

LANDSKAPET I NORD

**”GJENNOMFØRING AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN
I KOMMUNENE PÅ NORD-KALOTTEN”-
KONFERANSEN 7.-9.9.2011, Enare, Finland**

Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsester

Brett: Eerika Niemelä

Perm bilde: Tapio Heikkilä

Trykkeri: Kopijyvä Oy

ISBN 978-952-257-539-5 (painettu)

ISBN 978-952-257-540-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-540-1

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Forord

Særtrekkene som kjennetegner Nordkalott-området, som flotte elveområder og vakkert fjellandskap formet av samekultur og reindrift, setter et sterkt preg på miljøet. I tillegg til tradisjonelt bruk av arealene må man i dag også kunne få plass til mange andre næringsgrener og former for arealbruk i området. Utbygging av reiseliv, energiproduksjon, gruveindustri og infrastruktur skaper nye og mangfoldige utfordringer for de som har ansvaret for utnyttelsen av arealene. Kommunene trenger kunnskap og støtte til en mer flerdimensjonal planlegging i framtiden, slik at det enestående og verdifulle nordlige særpreget kan bevares.

Den 7.-9. september 2011 ble det på samemuseet Siida i Enare arrangert en internasjonal konferanse for å fremme at målsetningen i den europeiske landskapskonvensjonen blir oppnådd. På konferansen ble det først og fremst lagt vekt på å øke kunnskapene om den europeiske landskapskonvensjonen og de mulighetene og behovene den medfører i praktisk planleggingsarbeid, spesielt på kommunalt plan. Som forelesere på konferansen fikk vi toppeksperter som arbeider med denne saken fra Sverige, Norge, Finland samt flere andre EU-land. I tillegg til talene som ble holdt på konferansen, skrev foreleserne en artikkel om sitt emne som er samlet her i denne publikasjonen. Vi håper publikasjonen vil hjelpe de som planlegger utnyttelsen av områdene i det praktiske arbeidet og oppmuntre kommunene til å gjennomføre framtidens planlegging i samsvar med målsetningen i den europeiske landskapskonvensjonen. Publikasjonen fås på fem forskjellige språk; finsk, svensk, norsk, nordsamisk og engelsk.

Arrangeringen av konferansen ble avtalt på den internasjonale workshopen "Implementing the European Landscape Convention in North Calotte area" som ble holdt i Tornio i september 2010 og som var beregnet på myndighetene i Finland, Sverige og Norge. Vi opplevde det å øke kunnskapene hos kommuneaktørene om den europeiske landskapskonvensjonen og tilpasning av denne i praksis som en felles utfordring. Vi ønsket også å fremme og øke samarbeidet mellom myndighetene over landegrensene. Representanter fra Miljødepartementet, fylkesstyret, Samisk parlamentarisk råd, Europarådets styringkomité for Kulturarv og Landskap og Finlands Forststyrelsens naturtjenster deltok på workshopen etter innbydelse fra Lapplands ELY-senter (nærings-, trafikk- og miljøsenter). Sammen avtalte vi å arrangere en internasjonal konferanse for kommunenes aktører i Nordkalottområdet, hvor vi satte som mål å øke kunnskapene i kommunene og å tilpasse den europeiske landskapskonvensjonen i praksis. Lapplands ELY-senters miljø og naturressursansvarsområdets naturvernhet fikk ansvaret for å arrangere konferansen og søke om støtte til prosjektet. Vi mottok støtte til prosjektet fra Nordisk Ministerråd (NMR). Miljødepartementene fra samarbeidslandene deltok også i organiseringen og å støtte prosjektet økonomisk.

På vegne arrangørene vil vi takke hver og en av våre strålende og profesjonelle talere for enestående foredrag, fruktbare diskusjoner og et framtidig samarbeid med fokus på landskapet. I tillegg takker vi alle deltakerne på konferansen for engasjement og interesse for denne viktige saken. Kontaktene som er blitt knyttet på konferansen er et svært godt grunnlag for et framtidig samarbeid. Vi takker de som har finansiert prosjektet, spesielt Nordisk ministerråds Terrestr Ekosystem Gruppen (TEG) for all støtte og muligheten til å gjennomføre konferansen og publikasjonen du nå leser.

Noora Raasakka
Prosjektleder
Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsenter

Foredragsholder og arrangører

Déjeant-Pons Maguelonne, Sekretær i Den europeiske landskapskonvensjonen, Leder for kulturarv, avdelingen for landskaps- og uteromplanlegging, Europarådet

Heikkilä Tapio, Miljørådgiver, Miljødepartementet, Finland

Jokelainen Timo, Arealbrukssjef, Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsender

Kantola Erkki, Direktør, Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsender

Karjalainen Eeva, Dr., Det finske skogforskningsinstituttet

Lipponen Merja, Planlegger, Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsender

Mikaelsson Stefan, Sametingets president, Sverige

Mortensen Liv Kirstine, Seniorrådgivere i Miljøverndepartementet, Avdeling for regional planlegging, Seksjon for arealpolitikk og planforvaltning

Moström Jerker, Seniorrådgiver, Den svenske riksantikvaren

Nordli Kristin, Seniorrådgivere i Miljøverndepartementet, Avdeling for regional planlegging, Seksjon for arealpolitikk og planforvaltning

Pedroli Bas, Førstemanuensis i landdynamikk, Wageningen universitet / direktør i UNISCAPE

Raasakka Noora, Prosjektleder, Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsender

Roué Marie, Nasjonalt senter for vitenskapelig forskning / Nasjonalmuseet for naturhistorie, Paris, Frankrike

Sala Pere, Koordinator for Landskapsobservatoriet i Catalonia

Seguin Jean-François, Leder for landskapskontoret, Departementet for økologi, bærekraftig utvikling, transport og boligbygging (Frankrike), Tidligere leder for Europarådets konferanse for Den europeiske landskapskonvensjonen

Sivonen Sari, Planlegger, Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsender

Tanninen Timo, Generaldirektør, Miljødepartementet, Finland

Innhold

VELKOMMEN TIL KONFERANSEN	5
Timo Tanninen	
DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I FINLAND.....	7
Tapio Heikkilä	
ET VELKOMSTBUDSKAP FRA ARRANGØREN	10
Erkki Kantola	
TALE HOLDT AV STEFAN MIKAELSSON VED ELC, ENARESJØEN 9.9.2011	11
Stefan Mikaelsson	
DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN:10 ÅR MED INTERNASJONALT SAMARBEID	15
Maguelonne Déjeant-Pons	
INTERNASJONALT OG GRENSEREGIONALT SAMARBEID - EN MULIGHET FOR BEDRE LANDSKAP	27
Jean-François Seguin	
DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I SVERIGE – FORVENTNINGER OG INTENSJONER.....	33
Jerker Moström	
GJENNOMFØRINGEN AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I NORGE MED FOKUS PÅ PLANLEGGINGSUTFORDRINGER I FORVALTNINGEN AV LANDSKAPETS VERDIER.....	38
Kristin Nordli og Liv Kirstine Mortensen	
EN REINSDYRSGJETERS KULTURLANDSKAP: MINNET, SANSENE OG ETIKKEN	45
Marie Roué	
PLANLEGGING AV AREALBRUK, LANDSKAP I NORD OG VINDKRAFT	51
Timo Jokelainen	
REGIONAL OG LOKAL DELTAKELSE OG SAMARBEID I Å GJENNOMFØRE DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN - ERFARINGEN TIL LANDSKAPSOBSERVATORIET I CATALONIA.....	55
Pere Sala	
LANDSKAP OG MENNESKERS HELSE - KONFERANSENS FRAMGANGSMÅTE: GJENNOMFØRINGEN AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I NORDKALOTTKOMMUNENE.....	67
Eeva Karjalainen	

DET ARKTISKE LANDSKAPET SOM EN LEVENDE EUROPEISK ARV 72

Bas Pedroli

**FLOTTE BYGDER I NORDLIG LANDSKAP -KAIRALA - LUIRO
LANDSKAPSOMRÅDE ET EKSEMPEL PÅ GJENNOMFØRING AV DEN
EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN PÅ LOKALT NIVÅ 78**

Merja Lipponen

KONKLUSJONER 86

Noora Raasakka

VEDLEGG

**VEDLEGG 1 STATUS FOR DEN EUROPEISKE
LANDSKAPSKONVENSJONEN.....88**

VELKOMMEN TIL KONFERANSEN

Timo Tanninen

Kjære damer og herrer, ærede deltakere ved konferansen. Det er en stor glede for meg å få ønske dere velkommen til denne konferansen, som har gjennomføring av den europeiske landskapskonvensjonen i kommunene i Nordkalott-området som hovedtema.

Jeg er stolt over at Finland nå arrangerer det første internasjonale møtet om landskapskonvensjonen her i Enare. Først og fremst vil jeg takke arrangørene av konferansen. Lapplands ELY-senter med sine samarbeidspartnere har gjort en god jobb med forberedelsene til møtet og organiseringen av praktiske ting. Mange takk.

Det er flott å se så mange kollegaer og fremmede fra forskjellige deler av landsdelen vår her i salen, og spesielt moro er det å se så mange deltakere fra den nordligste delen av Europas kontinent, Nordkalotten.

Da vi i Norden har lange tradisjoner med tett internasjonalt samarbeid, er det naturlig at vi finner tar våre første internasjonale skritt i gjennomføringen av landskapskonvensjonen i et nordisk samarbeidsprosjekt. Jeg vil takke Nordisk ministerråd og våre nærmeste naboer Norge og Sverige for den økonomiske støtten til gjennomføringen av konferansen. Man kunne ikke tenke seg et bedre sted å arrangere et møte som dette enn Lappland, hvor vi tre naboland i tillegg til felles landegrenser også deler lange historiske forbindelser.

En felles kulturbakgrunn binder oss i landene i Norden sammen. Jeg er overbevist om at vi bare på grunn av dette har mange muligheter til rådighet når det gjelder å fremme og utdype samarbeidet i landskapsforvaltningen. Fra det å undersøke teoretiske spørsmål kan vi lett gå videre mot praktisk samarbeid, til og med konkrete samarbeidsprosjekter.

På denne konferansen rettes oppmerksomheten spesielt mot det europeiske kontinentets nordligste fylker: Lappland, Norrbotten, Troms og Finnmark. Dette området er en enestående helhet. Et av de viktigste særpregene består i at området er hjemstedet til samene, som fremdeles utøver sine tradisjonelle yrker med suksess og opprettholder sin kultur. Samenes kulturarv kan man se på som en kulturell kraftkilde som binder de nordiske landene sammen og som også kan gi nye synsvinkler i en samlet undersøkelse av oppfattelsen av kulturlandskap. Dette er en enestående dimensjon i hele Europas målestokk, og vi bør være stolte av denne kulturkapitalen.

Den europeiske landskapskonvensjonen definerer et landskap som "et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer". Denne karakteristikken kan godt være en sammenfatning av den europeiske landskapsforskningens lange tradisjoner, og den inneholder oppfatninger av landskapsbegrepet som samtidig egner seg for både naturvitenskaplige og humane undersøkelser. Selv om begge vitenskapenes karakteristikk av landskapets verdier er svært forskjellige, er de likevel samtidig også like. Et landskap inneholder alltid mange landskaper.

Selv om landskap er undersøkt teoretisk og i praksis i langt over hundre år, er det sikkert mulig å finne helt nye synsvinkler på dette. Kunne man starte et slikt arbeid i disse landskapene på Nordkalotten? I samekulturen observeres og defineres nemlig landskaper, og spesielt kulturlandskaper, på en svært spesiell måte. De lokale tolkningene av disse landskapene kunne lett berike og utdype den europeiske debatten som pågår om landskaper og samtidig gi nye synsvinkler på landskapenes betydning for de forskjellige kulturene.

Europa er en enorm mosaikk av landskaper hvor man kan observere klare forskjeller i landskapenes konstruksjon, form og sammensetning samt også i hvordan de tolkes. I tillegg til begrepet flerfunksjonelle landskaper skulle man også finne et begrep som definerer flerkulturelle landskaper. Nordkalotten er et passende område for forskning av saker som dette.

Landskapskonvensjonens femte artikkel forutsetter at alle parter forplikter seg til "å etablere prosedyrer som gir mulighet for medvirkning fra publikum, lokale og regionale myndigheter og andre med interesse for utforming og gjennomføring av landskapspolitikk..." Denne konferansen er en passende begynnelse på å ta fatt på disse utfordringene i Nordkalott-området.

Det er virkelig viktig at de lokale myndighetene og representanter fra kommunene kan delta ved anledninger som denne konferansen både her og også andre steder i Europa. De som tar de lokale avgjørelsene blir da

bevisst på de utfordringene og mulighetene som landskapskonvensjonen gir de offentlige etatene, sivilsamfunnet og lokalbefolkningen. Forhåpentligvis vil denne konferansen vise at denne anledningen ikke er en avslutning på gjennomføringen av konvensjonen, men heller et springbrett for de nødvendige praktiske tiltakene som trenges for å forvalte og ta vare på det enestående landskapet vårt.

Den niende artikkelen i den europeiske landskapskonvensjonen gjelder landskap på tvers av landegrenser og forutsetter at: "Partene skal oppmuntre til samarbeid over landegrensene på lokalt og regionalt nivå og, om nødvendig, utarbeide og iverksette felles landskapsprogrammer." Det er helt klart at konferansen vår oppfyller denne målsetningen i stor grad. Jeg har et varmt ønske om at dere alle får anledning til noen interessante samtaler om temaene i landskapskonvensjonen og at dere ved hjelp av disse i beste fall finner nye løsninger for å sette konvensjonen i verk.

Er ikke dette et passende tidspunkt for å for eksempel å tenke over hvordan vi kunne ta rede på hva som etter samenes landskapsoppfattelse er Nordkalottens verdifulle kulturlandskap? Et nordisk samarbeid ville passe utmerket som forum for å gjennomføre et slikt prosjekt.

Kjære damer og herrer, jeg ønsker dere alle og denne konferansen all suksess; måtte den gi dere fruktbare diskusjoner og ellers et fornøytelig besøk her. Konferansen byr på en verdifull anledning til å kommunisere og skaffe seg kunnskaper; nå har dere jo mange toppspesialister fra hele Europa til deres disposisjon.

Jeg håper også at dere har anledning til å benytte dere av muligheten til å delta i turen til Ukonsarvi i Enare. Dette sentrale hellige stedet for samekulturen ligger midt i et kjempeflott innsjølandskap. Båtturen dit gir oss en enestående forestilling av tankene om de forskjellige dimensjonene i Nordkalottens kulturlandskap.

Mange takk.

DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I FINLAND

Tapio Heikkilä

Mine damer og herrer, ærede deltakere og arrangører av konferansen. Meningen er å vise dere hvordan Den europeiske landskapskonvensjonen er blitt gjennomført i Finland og hvilke landskapsprosjekter som er blitt utført her. Jeg vil illustrere presentasjonen min ved å vise landskapsbilder fra forskjellige deler av Finland.

Først skal jeg fortelle hvordan ratifiseringen av landskapskonvensjonen gikk i Finland. Som punkt nummer to vil jeg beskrive hva slags tiltak man kan regne som en del av gjennomføringen av avtalen. Som tredje punkt gir jeg en vurdering av framtidige utfordringer og muligheter ved gjennomføring av avtalen.

Ratifisering av den europeiske landskapskonvensjonen i Finland

Den europeiske landskapskonvensjonen, også kjent som Firenze-konvensjonen, ble godkjent 20.10.2000, altså for omtrent elleve år siden. Finland hadde i en viss grad tatt del i konvensjonens forberedelser på slutten av 90-tallet, selv om de ikke hørte med til prosessens mest sentrale medarbeidere. Finland var likevel straks klar til å godkjenne avtalens målsetning og prinsipper. Slik ble Finland et av de landene som underskrev avtalen straks den ble åpnet for underskriving.

Ratifiseringsprosessen gikk også svært smidig i Finland. Grunnen til dette var at de forrige par tiårene var en tid for framskritt i utviklingen av landskapsforvaltning og -politikk. Det ble i denne tiden arbeidet flittig med dette emnet, med utvikling av reguleringer og oppstarting av praktiske prosjekter i landskapsforvaltning, -vern og -planlegging.

I begynnelsen av 2000 trådte en ny plan- og bygningslov i kraft. Lovens formål var "å organisere bruk og utbygging av områdene slik at det skapes forutsetninger for et godt bomiljø og fremmes en bærekraftig utvikling både økologisk, økonomisk, sosialt og kulturelt" Loven inneholder et planleggingssystem for bruk av områder, som blant annet har som målsetning å ta vare på skjønnhet og kulturelle verdier og bevare naturverdiene i utbygde miljøer. I tillegg til dette inneholder loven nasjonale målsetninger for arealbruk, som blant annet er ment å sikre at blant annet nasjonalt betydningsfulle kulturområder og verdiene i naturarven blir bevart. Fylkesplanene skal derfor vise de nasjonalt verdifulle landskapsområdene samt nasjonalt betydningsfulle kulturhistoriske miljøer og forhistoriske verneområdehelheter. Fylkesplanene er på sin side veiledende når det legges reguleringsplaner i kommunene.

Miljødepartementet kan på grunnlag av plan- og bygningsloven opprette nasjonale byparker, som har som formål å bevare kultur- eller naturlandskapets skjønnhet, historiske særpreg eller andre spesielle verdier i et område som hører til et bymiljø. Ideen bak nasjonale byparker kommer fra Sverige, Nationalstadsparken grunnlagt i Stockholm. Det er opprettet fem slike områder i Finland.

I målsetningen i naturvernloven fra 1996 inngår vedlikehold av naturens mangfold og vern av naturskjønnhet og landskapsverdier. Loven inneholder et helt kapittel om hvordan man kan opprette landskapsområder for å bevare og pleie skjønnheten i natur- og kulturlandskaper, historisk særpreg eller andre spesielle verdier.

I tillegg til disse to viktige lovene er det også lagt bestemmelser til mange andre lover som gjelder landskap og landskapsforvaltning. De viktigste av disse er kulturminneloven, loven om bygningsvern, jordloven samt reguleringer for jordbruk.

I tillegg til å danne et lovverk som gjelder landskap, utførte nasjonalforsamlingen omfattende utredninger om landskap i slutten av 80-årene og i begynnelsen av 90-årene.

Landskaps-områdegruppen, som arbeidet i Miljødepartementet, fikk utredningen om landskapsområder som representerer kulturlandskap i utkantstrøk ferdig i 1993. Nasjonalforsamlingen gjorde i januar 1995 et prinsippvedtak hvor man utnevnte 156 nasjonalt verdifulle landskapsområder og la retningslinjer for utviklingen av landskapsforvaltningen.

Og i 1993 fikk Miljødepartementet og Museumsverket ferdig oppbygde inventeringer som gjaldt kulturmiljøer. I utredningen ble det utpekt nesten 1800 nasjonalt betydningsfulle kulturhistoriske miljøer. I form varierer stedene fra enkelte bygninger og kvartaler i byer til bygdelandskap på landet. Blant de utvalgte stedene fant man blant annet også gamle industribygninger.

Ut fra de foregående eksemplene forstår man at det for Finland var ganske lett å ratifisere Den europeiske landskapskonvensjonen våren 2006; vi hadde jo allerede et lovverk om landskap og mange omfattende utredninger om emnet ferdig.

Tiltak i landskapsforvaltning etter ratifiseringen av landskapskonvensjonen

Så er det tid for å undersøke hva slags tiltak man har fått i stand på landskapsfronten etter at landskapskonvensjonen ble godkjent. Hva har skjedd på denne fronten i disse fem årene?

Det er det egentlig ganske vanskelig å vurdere. Det kan lett virke som om vi bare fortsetter det samme arbeidet med de samme temaene som før konvensjonen ble godkjent. Uansett hvordan denne saken er, har vi oppnådd mange viktige resultater på landskapsfronten i de siste årene.

Museumsverket har for en kort tid siden fått oppdatert listene sine over nasjonalt betydningsfulle kulturhistoriske miljøer. Dette arbeidet tok det ti år å få ferdig. På denne listen står det nå omtrent 1200 steder. Den inneholder blant annet historisk og arkitektonisk verdifulle steder, og de fleste er også landskapsmessig viktige. Plan- og bygningsloven forutsetter at disse stedene blir lagt inn i fylkesreguleringene og også tas hensyn til i kommunale reguleringer.

I fjor startet Miljødepartementet opp et prosjekt hvor man oppdaterer opplysningene om nasjonalt verdifulle landskapsområder. Dette arbeidet regner man med vil ta fem år. I tillegg til de nasjonalt verdifulle landskapsområdene blir det også gjort utredninger om fylkenes verdifulle landskapsområder.

På grunnlag av naturvernsløven har Finland fått opprettet fem landskapsområder. Områdene er mangfoldige landlige kulturlandskap med tradisjonelle bygder og spredt bebyggelse, åkrer, enger og naturområder. Et viktig mål med opprettelsen av landskapsområder er å holde utkantstrøkene levende og bebodde. Man tilbyr innbyggerne kunnskaper om kulturlandskapenes verdier og særpreg og oppmuntrer dem til å utføre landskapsforvaltning og tradisjonell næringsvirksomhet som jordbruk og bufedrift.

Det siste landskapsområdet ble opprettet i fjor her i Lappland i bygdene Kairala og LUIRO i Pelkosenniemi. Før dette har vi allerede rukket å opprette et annet landskapsområde i Lappland, bygda Saija i Salla. Forberedelsene av landskapsområdene er basert på medvirkningsplanlegging; de lokale grunneierne og innbyggerne har også deltatt ivrig og flittig i arbeidet. Forvaltningen av landskapene i landskapsområdene kan ikke på noen måter sikres hvis ikke lokalbefolkningen engasjerer seg i dette.

Det er klart, at tiltakene som er nevnt foran i alle fall til en viss grad også ville bli gjennomført uten en landskapskonvensjon. Men som en tjenestemann som har deltatt i forberedelsene av prosjektene kan jeg konstatere, at Den europeiske landskapskonvensjonen har vært en viktig støtte i ryggen, som har styrket utviklingen av landskapspolitikken både i Miljødepartementet og på hele nasjonalforsamlingsplanet. Den har også i praksis fremmet landskapsprosjekter mens man har kjempet om økonomiske ressurser. Jeg er sikker på at de resultatene vi har oppnådd ville ha vært betydelig svakere uten konvensjonen.

Nå blir alle landskapsprosjekter vurdert i forhold til landskapskonvensjonen. Alle vellykkede tiltak gjennomfører konvensjonen og skaper samtidig framgang i landskapspolitikken vår.

Nye tiltak i landskapsforvaltning

Til slutt vil jeg kort fortelle om de helt nye tiltakene og ideene som er blitt til på grunn av Den europeiske landskapskonvensjonen. En av det viktigste funksjonene landskapskonvensjonen har, er å få i gang debatter om landskapsaker både offentlig og generelt. Europarådets landskapspris, som i år deles ut for andre gang, er et veldig direkte men effektivt eksempel på dette. I fjor ble det organisert en åpen konkurranse om denne; "Finlands beste landskapsprosjekt". Tolv prosjekter fra forskjellige deler av landet deltok i dette. Miljødepartementet utnevnte vinneren av konkurransen, som fikk den æren å representere Finland da vi søkte om Europarådets landskapspris.

Alle de tolv prosjektene som deltok i konkurransen oppfyller målsetningen i konvensjonen. Disse prosjektene og den offentlige interessen som ble vist for konkurransen skaper nye synsvinkler og styrker utviklingen av landskapsforvaltningen. Samtidig er dette også med på å gjøre konvensjonen kjent. Denne gangen ble prosjektet til Finlands naturvernforbund "På reise i landskapet" valgt som det beste landskapsprosjektet. Her satte man enger og annet tradisjonelt landskap i stand med økonomisk støtte fra den finske jernbanen. En annen æresbevisning ble gitt til Kairala bygdesamfunn her i Lappland for det de har oppnådd gjennom opprettelsen av landskapsområdet og annen praktisk landskapsforvaltning.

Den europeiske landskapskonvensjonens hoveddimensjon ligger i å tilby både teoretiske og praktiske muligheter til internasjonal kommunikasjon og samarbeid i landskapsaker. Og det er jo akkurat dette vi gjennomfører også på denne konferansen.

I denne presentasjonen er det umulig å gå nøyere inn på det siste vi har oppnådd av landskapsprosjekter på forsknings-, rådgivnings- og utdanningsfronten eller hvordan befolkningen ellers har kunnet delta i planlegging og forvaltning av landskap i forbindelse med blant annet regulering. På grunnlag av mine observasjoner tør jeg likevel å påstå at konvensjonen også har skapt mer aktivitet også i disse sektorene.

Norden har allerede en lang og tett historie i felles samarbeid. På landskapsfronten har vi de siste årene blant annet fått flere fellesprosjekter i Nordisk råd. Frukten av dette samarbeidet nyter vi også nå på konferansen her i Inari i Lappland. Og egentlig ser Lappland for tiden ut for å være Finlands mest aktive og kreative fylke når det gjelder å utvikle landskapsprosjekter. Derfor er det svært naturlig at Finlands internasjonale satsing innenfor landskapskonvensjonen får sin start i Lappland.

Nordkalotten er på mange måter et viktig område i Europa, men et av de viktigste særtrekkene er utvilsomt at det er samenes bostedsområde. Samene er våre europeeres egen urbefolkning som fremdeles utøver sine tradisjonelle yrker, som for eksempel reindrift.

Kanskje samenes tette og langvarige forhold til naturen er grunnen til at kulturlandskap i alle fall til en viss grad blir mer verdsatt enn ellers i Europa. Jeg er sikker på at disse synsvinklene hjelper oss til å tenke mer grundig over landskapsfenomenet både her i Norden og også over hele Europa.

Det er klart at betingelsene for Den europeiske landskapskonvensjonens suksess vil være en internasjonal dialog om landskapsfenomenenes forskjellige dimensjoner. Jeg håper at konvensjonen vil bli sett på som en langvarig prosess, heller enn et raskt vedtak om innholdet i landskapspolitikken som er nødvendig nå for tiden. Det første tiåret i konvensjonen er bare startskuddet for en langvarig utvikling innen emnet.

De europeiske kulturlandskapene er blitt til i århundrer og årtusener litt etter litt gjennom forsøk og feilsteg. Jeg tør påstå at vi ikke har kommet halvveis i denne prosessen. Landskapskonvensjonen gir oss et flerdimensjonalt verktøy for å forstå vårt flerfunksjonelle landskap og fenomenene som har ført til at dette har blitt til. Når man utvikler målsetning og tiltak innen landskapsforvaltning, er det viktig å kunne gjenkjenne de trekkene som er typiske for europeiske landskap og variasjonen i disse. Man må også gå inn for å bevare forskjellene i landskapet, slik at disse særpregene fremdeles kan være byggesteiner som som former vår identitet og samtidig styrker utviklingen av europeisk flerkultur.

Landskap er en livslang læreprosess om oss selv for hver og en av oss. Den europeiske landskapskonvensjonen kan i beste fall hjelpe oss til å forstå og tolke landskaper samt føle ansvar for å verne om vårt felles landskap. Jeg er sikker på at de opplevelsene og observasjonene befolkningen på Nordkalotten har fra natur- og kulturlandskap gir et nytt innhold i definisjonen av europeernes landskap og tenkemåten rundt dette.

Jeg kommer til å følge med på denne konferansen og oppfølgingen av denne med interesse og håp. Dette er en oppmuntrende start.

ET VELKOMSTBUDSKAP FRA ARRANGØREN

Erkki Kantola

God kveld, mine damer og herrer. I september 2010 nedsatte Senteret for økonomisk utvikling, transport og miljø i Lappland (forkortet "ELY-senteret") en arbeidsgruppe i Tornio som hadde som fokus å gjennomføre Den europeiske landskapskonvensjonen og landskapsforvaltning i grenseområdene mellom Finland, Sverige og Norge. Forumet omfattet representanter fra miljøverndepartementene, fylkesadministrasjonene, styringskomiteen for kulturarv og landskap, Sametinget og naturarvtjenesten. I en av arbeidsgruppens konklusjoner bestemte deltakerne seg for å øke samarbeidet mellom myndighetene, organisere den herværende konferansen og søke om pengestøtte fra Nordiske Ministerråd till prosjektet. ELY-senteret i Lappland tok ansvar for å planlegge og gjennomføre prosjektet.

Så her starter vi det første arrangementet knyttet til konvensjonen og dens anvendelse på Nordkalotten. Prosjektets raske framgang har blitt muliggjort av støtten fra finansieringsorganene og besluttsomheten til de som leder det. (Hovedkilden for finansieringen er Nordisk ministerråd, med nasjonale bidrag fra departementene i de tre deltakerlandene). Prosjektet begynte i april i år, og foredragene av eksperter som du vil høre de neste dagene, vil utgjøre grunnlaget for en publisering. Dette arbeidet, som skal publiseres på slutten av året på fem språk (finsk, svensk, norsk, nordsamisk og engelsk), vil gi et aktivt redskap og et sett av retningslinjer for kommunene på Nordkalotten.

Målet med dette prosjektet og denne konferansen er å forsterke og bruke planlegging i kommuner og gi bedre redskaper og informasjon for hellhetlig planlegging. Det er spesielt viktig at vi øker kunnskapen om og synliggjør betydningen av landskaper og kulturarv med henblikk på livskvaliteten. Dette prosjektet har også som mål å styrke samarbeidet mellom myndighetene som arbeider med konvensjonen og problemer innen landskapsplanlegging. Grenseområdene mellom landene er store, og det å harmonisere praksisene som brukes i regionen, kan gjøre landskapsplanlegging og bevaring i grenseområdene mer effektive. Nordområdene har spesielle trekk og en unik kultur – egenskaper som gjør regionen svært attraktiv og som vi bør prøve å bevare og inkorporere helt i planlegging av framtidig bruk av land.

Likevel bør man alltid huske på at det er lokalt samarbeid og samhandling som er viktigst når det gjelder å skape et grunnlag for et bredere samarbeid. Vi har mye arbeid å gjøre og rom for forbedringer for dette her i Lappland også.

Prosjekter begynner ikke av seg selv; de krever alltid ideer og folk som er klare til å brette opp ermene. Med tanke på dette vil jeg gjerne benytte muligheten til å uttrykke dyp takknemlighet til alle de som med enestående og aktivt arbeid har bidratt til at denne konferansen finner sted. En spesielt stor takk går til de som hadde ideen og andre "drivkrefter" bak dette arrangementet: Audun Moflag fra Norge (Audun er alt blitt pensjonist, men er her sammen med oss som æresgjest), Jerker Moström fra styret i den svenske nasjonalarvforeningen, Tapio Heikkilä fra Miljøverndepartementet og selvsagt prosjektgruppen fra Lapplands ELY-senter under ledelse av Noora Raasakka.

Vi har to intensive dager foran oss, med et program som inneholder avanserte foredrag av eksperter og et arrangementssted – Siida – som har et vindu til samisk kultur og nordregionens natur. Jeg håper dere også vil få tid til uformelle samtaler og at været vil bli bra for oss i morgen på utflukten når vi selv skal se de vakre landskapene og interessante attraksjonene som Inari-sjøen har å tilby. Jeg håper dere vil like dere her.

TALE HOLDT AV STEFAN MIKAELSSON VED ELC, ENARESJØEN 9.9.2011

Stefan Mikaelsson

Ordstyrer, deltakere ved konferansen om Den europeiske landskapskonvensjonen, mine damer og herrer. Jeg heter Stefan Mikaelsson, og jeg er Sametingets president. Jeg vil takke arrangørene for deres vennlige invitasjon og til og med sende hilsener fra Lars-Over Jonson som dessverre ikke kunne være til stede.

Det samiske folket har levd og bodd på store deler av det som er kjent som Republikken Finland, Kongeriket Norge, Kongeriket Sverige og de nordvestre delene av Russland, i så mange år at ingen vet om noen tidsperiode da det ikke har vært slik. Vi samer kaller dette området for Sápmi, hjemlandet vårt. Ett folk i fire land.

Ved Gustav Vasas begravelse i 1560 var våpenskjoldet for länet Västerbotten et reinsdyr som beskrives som "På et blått felt bestrødd med sekstakkede stjerner, et løpende reinsdyr av sølv med rød bevæpning." den som representerer hele landet vest for Bottenviken. Västerbotten gikk på den tiden ut over Torneå elv. Og ennå i dag er det løpende reinsdyret i sølv omgitt av 13 stjerner fortsatt i våpenskjoldene for både Norrbotten (med to reinsdyr) og Västerbotten (1 men større reinsdyr).

I Sverige er reinsdyrhold et eksklusivt privilegium for samene, noe som også sikres av EU-protokoll 3 opprettet ved medlemskapsforhandlingene mellom Sverige og EU. Og siden den 1. januar i år er samene anerkjent som et folk i den svenske grunnloven. Ikke mer enn andre folk, men ikke heller mindre. Opprettelsen av Laponiatjuottjudus som formelt ble grunnlagt og innviet den 22. august, innebærer at samene er i majoritet i styringen som forvalter verdens- og kulturarven Laponia.

Overtredelser blir rettet opp

Denne historiske bakgrunnen er det nødvendig å ha for å kunne gjennomføre en konvensjon som har blitt utviklet og etablert i slutten av det 20. århundre. Det kommer ikke å være mulig å tro at utviklingen i ulike HR-instrumenter og nasjonal lovgivning aldri har hendt. Også de juridiske konsekvensene av beslutninger som har blitt tatt i Sverige om samene, kommer også for eksempel til å påvirke situasjonen i Finland. Sverige og Finland har vært underlagt samme konge i mer enn 700 år, og 13 konger har bodd i Turku / Åbo. Landene har en historisk bakgrunn som gjør det lettere å oppnå en felles framtid.

Men innse at de problemene som åpenbart har oppstått når det gjelder å harmonisere de ulike lovene i de nordiske landene som angår samene vekker en viss uro når det gjelder å kunne gjennomføre de hensiktene som nevnes i ingressen i Landskapskonvensjonen:

"Som tar i betraktning at Europarådets mål er å oppnå en økt enhet mellom sine medlemmer, for å verne om og virkeliggjøre de idealene og prinsippene som utgjør deres felles arv, og at dette målet oppnås spesielt gjennom overenskomster på det økonomiske og sosiale området."

Vi, det samiske folket, er avhengig av et landskap som er stabilt og som ikke avhenger av de dominerende nasjonenes energibehov og det frie markedets krav om lett tilgjengelig og ubegrenset tilgang til naturressurser.

Medlemskapet i Den europeiske unionen har i stedet økt bruken av det som skulle kunne beskrives som våre tradisjonelt brukte områder. Anlegging av veier, kraftledninger, prospektering, gruvedrift, vindkraftparker, redusert laveste aldrer for sluttavvirkingen av skoger, introduksjon av fremmede treslag, etc, etc, har alle til sammen skapt det som beskrives som monokulturer og nøkkelbiotoper, særlig i de østlige delene av Norr- og Västerbotten. Våre tradisjonelt brukte land og vann har blitt fragmentert på en måte som er vanskelig å forstå og vanskelig å behandle.

Vi, det samiske folket, er urfolket i Sápmi. Vårt land er splittet i fire ulike land og strekker seg fra nordre Skandinavia helt til Kolahalvøya. Vårt folk har bebodd og brukt land og vann i uminnelige tider med stor omsorg og respekt. Vår kultur bygger på et liv der mennesker og alle andre levende vesener er sammenkoblet. Vi ser på

naturen som et besjelet levende vesen. Vårt syn på naturen står i skarp kontrast til det vestlige synet på naturen. Bare gjennom fordypet og felles forståelse og økt samarbeid kan vi skape en felles framtid.

Naturligvis har positive forandringer og nødvendige tekniske hjelpemidler også blitt innført i moderne tid. Alle disse forandringene har til sammen påvirket oss og vårt livsmønster sterkt. Det er viktig at vi skiller innovasjoner som påvirker våre liv på en positiv måte fra de innovasjonene som gjør oss stadig mer avhengige av den globale økonomien og tilgangen på billig gass og olje.

Den globale oppvarmingen og økte klimaforandringer har alt forandret hverdagen for det samiske folket. Mulighetene til det globale markedet og aktører uten etisk eller sosialt ansvar til å trenge inn på tradisjonelle samiske områder har økt. Men det fins gode eksempler å informere dere om. Ett bra eksempel er prosjektet som er opprettet av Samernas Riksförbund (SSR) i samarbeid med ansvarlige vindkraftrepresentanter som partnere. Målet er å etablere en modell for å samarbeide og inngå avtale når det gjelder å etablere vindkraftparker. Begynnelsen er lovende og forhåpentligvis kommer fullførelsen av prosjektet til å være bra. Denne modellen for samarbeid, problemløsning og fellesløsninger er til fordel for det dominerende samfunnet så vel som oss, det samiske folket. Om engasjement i fullskalaløsninger ofte vil bli gjennomført, innebærer det også et forbedret helsenivå blant samene.

Vi vil leve i et livskraftig Sápmi som er basert på både ren natur og levende samisk kultur. Mennesker og natur skal ha en langsiktig hensikt å fornye seg og på en bærekraftig måte å kunne utvikles selv i tider med betydelige forandringer. Både natur og kultur skal oppleves som berikende av omverdenen.

Når vindkraft blir brukt på riktig måte, er den er fornybar energikilde som kan bidra til å møte framtidige energibehov. Feilplassert vindkraft er ikke miljøvennlig eller holdbar. Det kan ha stor innvirkning på det samiske samfunnet og det samiske miljøet. Forutsetningene for den samiske levemåten vill bli radikalt forandrer om en konstruksjon skulle bli oppført uten å ta hensyn till samiske behov. Rapporten "Sametingets syn på vindkraft i Sápmi" er en samisk strategi og viser vårt grunnleggende syn på utviklingen av vindkraft.

Samenes bilde av livsmiljøet bygger på vår tilgang til mark og vann, alt utgjør en helhet. Vindkraftverk krever store areal og fragmenterer landskapet. Når landskapet har blitt forandret av veier og vindkraftverk, påvirkes både dyr og mennesker. En eventuell utbygging av vindkraft måtte sikre at vårt forsøk på å leve og utvikles innen Sápmi ikke begrenses eller forhindres.

Det fins noen saker som Sametinget vil understreke, at vindkraft må være en miljøvennlig, holdbar og fornybar energikilde som påvirker natur, dyr og mennesker så lite som mulig.

- Spesielt viktige livsmiljøer skal beskyttes mot omfattende utbygging.
- En passende plassering må planlegges i fellesskap.
- Man bør være mer tilbakeholden i spørsmål om ekspansjon i fjellene.
- I utbygging av skog må man ha fritt, forberedende og informert samtykke.
- Prinsipper for forsiktig opptreden og utvikling må gjelde.

Prinsippene for beskyttelsestiltak og begrensninger defineres i miljølovgivningen (miljølovgivning 2 kap § 3):

3 § Alle som driver eller har til hensikt å drive en virksomhet eller fatte beslutning om et tiltak skal utføre de beskyttelsestiltak, iaktta de begrensningene og vedta de forsiktighetsreglene som for øvrig trengs for å forebygge, hindre eller motvirke at virksomheten eller tiltaket medfører skade eller skade på menneskers helse eller miljø. Ved yrkesvirksomhet skal man bruke best mulige teknikk (loven er fritt oversatt).

Disse forsiktighetstiltakene skal vedtas så snart det fins grunn til å anta at en virksomhet eller tiltak kan medføre skade for menneskers helse eller miljøet.

- Sametingets rolle må bli tydeligere (samråd og ressurser).
- Samisk deltakelse i beslutningsprosesser av de nærmest berørte samene selv.
- Firmaet må ta ansvar – goodwill og internasjonale markeder innebærer at private firmaer har alt å vinne på å konsultere samene.
- Man må ta hensyn til sosioøkonomiske perspektiver.

Videre står det i ingressen:

"Å tro at landskap er en viktig del av individuelt og sosialt velbefinnende og at vern, forvaltning og planlegging medfører rettigheter og plikter for alle.";

"Helse er ikke bare fravær av skade, men et helt fysisk, psykisk og sosialt velbefinnende". Det er Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjon av helse som har blitt brukt i mer enn 40 år.

Forvaltning i samsvar med målet for landskapets objektive kvaliteter krever utdanning, inkludert utdanning av spesialister, tillitsvalgte og det tekniske personalet hos lokale, regionale og nasjonale myndigheter forvern, forvaltning og planlegging.

Den svenske regjeringen ratifiserte Den europeiske landskapskonvensjonen i november 2010. Riksantikvaren var da bedt om å sammenkalle en gruppe myndigheter for å utarbeide forslag til hvordan arbeidet kommer til å bli gjennomført i Sverige.

Riksantikvaren la fram et forslag til en felles koordinering mellom Naturverndirektoratet, läns-myndighetene, Landbruksdirektoratet, Skogsdirektoratet, Tillväxtverket og Riksantikvaren. På regionalt nivå har det berørte länet ansvar for samordningen av arbeidet med gjennomføringen av landskapskonvensjonen.

Sametinget vil gjøre Riksantikvaren oppmerksom på vekten av samisk innflytelse i arbeidet med å gjennomføre Den europeiske landskapskonvensjonen i Sverige. Reindriftområdet i den svenske delen av Sápmi strekker seg over 40 % av Sverige og omfatter fjell, skoger, myrer og vann. Dette området utgjør vårt samiske livsmiljø, der det omkringliggende ansvaret, historie, reinsdyrene, språk, naturressurser og vår plass i denne helheten er grunnen til og forutsetningen for vår kultur og vår eksistens.

I dag er vi i en situasjon der samfunnet har lav kunnskap om hvordan den samiske kulturen og reindriften bruker landskapet og er avhengig av et sammenhengende landskap. Dermed er også lite oppmerksomhet rettet mot dette i ulike aspekter av samfunnsplanlegging og effektiv forvaltning.

Den europeiske landskapskonvensjonen

Landskapskonvensjonen inneholder et antall punkter som er spesielt viktige fra et samisk perspektiv.

Artikkel 5 – Generelle tiltak

Kommentar: Det samiske folkets forhold til landskapet og dets betydning kan ikke erkjennes eller integreres i politikken om det ikke kan defineres og uttrykkes av samene selv. For at dette skal være mulig er det av vesentlig betydning at Sametinget har en aktiv rolle i arbeidet med å gjennomføre konvensjonen.

Artikkel 6 – Spesielle tiltak

B Utdanning

Kommentar: Det er stor kunnskapsmangel om det samiske kulturlandskapet og de samiske verdiene som er knyttet til landskapet, både i forbindelse med vern, forvaltning og planlegging. Det er derfor viktig at disse elementene inngår i all utdanning og at samiske institusjoner / organisasjoner har en aktiv rolle i utviklingen av disse utdanningene.

C Identifikasjon og vurdering

Kommentar: Det må være ansvaret til Sametinget / samiske organisasjoner selv å identifisere, analysere og vurdere det samiske området

Eksisterende internasjonale organer

Gjennomføringen av konvensjonen skal ta hensyn til eksisterende internasjonale organer for vern og forvaltning av naturressurser og kulturarv, regional og fysisk planlegging, lokalt selvstyre og grenseoverskridende samarbeid. Sametinget vil ved denne anledningen belyse FNs erklæring om urbefolkningen og spesielt artikkel 19.

FNs erklæring om urfolk

I urfolkserklæringen som ble vedtatt av FNs generalforsamling i september 2007 ble statene enige om de krav som stilles til medlemslandene i forhold til urfolk som bor innenfor landets grenser. Sverige var et av de 143 landene som undertegnet erklæringen. Flere artikler om både urfolks rett til delaktighet, kultur, miljøspørsmål og innflytelse i spørsmål som angår tradisjonelle landområder

Artikkel 19

Landene skal i god ånd samarbeide med berørte urfolk gjennom deres egne representative institusjoner for å få deres frie og informerte samtykke før beslutninger og gjennomføring av lovtiltak eller administrative tiltak som kan påvirke dem.

Sametinget mener at det er nødvendig at Sametinget som en offentlig myndighet er en del av samordningsgruppen. Det er av vesentlig betydning at verdien av et landskap ikke bare er basert på en svensk synsvinkel. Sametinget har alt juridisk rett og ansvar til å se til at samiske synspunkter og visjoner også beskyttes i planleggingen av samfunnet. Et samfunn som er bygd for to folk

Jeg vil gjerne avslutte talen min med å sitere Paulus Utsi:

”Så lenge vi har vann der fisken lever

Så lenge vi har land der reinsdyr beiter og vandrer

Så lenge vi har marker der villdyr gjemmer seg, har vi trøst på denne jord

Når våre hjem ikke fins mer og vår mark er ødelagt, hvor skal vi da bo”

Fritt oversatt etter:

“Så länge vi har vatten, där fisken lever

Så länge vi har land, där renen betar och vandrar

Så länge vi har marker, där det vilda gömmer sig har vi tröst på denna jord

När våra hem ej mera finns och vår mark är förödd var skall vi då bo”

(Paulus Utsi)

Mange takk for oppmerksomheten!

DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN: 10 ÅR MED INTERNASJONALT SAMARBEID

Maguelonne Déjeant-Pons

"Landskapet...

... er av stor offentlig interesse på de kulturelle, økologiske, miljømessige og sosiale områdene, og utgjør en ressurs som tjener den økonomiske aktiviteten. Det å verne, forvaltning og planlegging for dette kan føre til opprettelse av nye arbeidsplasser;

... bidrar til dannelsen av lokale kulturer og ... er en grunnleggende komponent i Europas natur- og kulturarv, der den bidrar til menneskelig velvære og konsolidering av europeisk identitet;

... er en viktig del av livskvaliteten for folk overalt: i byområder og på landsbygda, i forfalne områder og på områder av høy kvalitet, i områder som er anerkjent som enestående vakre og i mer hverdagslige områder;

... er et viktig element i individuelt og sosialt velvære og...vern, forvaltning og planlegging om dette medfører rettigheter og ansvar for alle. "

- Innledning til Den europeiske landskapskonvensjonen

En områdedimensjon innen menneskerettigheter og demokrati

Den europeiske landskapskonvensjonen ble vedtatt av ministerkomiteen i Europarådet den 19. juli 2000 i Strasbourg og åpnet for signering av medlemslandene i organisasjonen i Firenze (Italia) den 20. oktober 2000. Den trådte i kraft den 1. mars 2004, med det formålet å fremme europeisk landskapsvern, -forvaltning og -planlegging, og å oppmuntre til europeisk samarbeid på dette området. Konvensjonen er den første internasjonale avtalen som utelukkende vedrører alle aspekter innen det europeiske landskapet. Den gjelder hele territoriet til medlemslandene og dekker natur-, landbruk-, byområder og områder rundt byer. Den gjelder landskap som kan ses på som enestående, så vel som hverdagslige eller forringede landskaper.

Konvensjonen representerer et viktig bidrag til gjennomføringen av Europarådets mål, nemlig å fremme demokrati, menneskerettigheter og rettssamfunn og som søker fellesløsninger for hovedproblemene som det europeiske samfunnet står overfor i dag. Ved å ta landskap, kulturelle og naturgitte verdier med i betraktningen ønsker Europarådet å beskytte europeeres livskvalitet og velvære.

Europarådets feiring av 10-årsjubileet for åpningen av konvensjonen for signering ble organisert i Firenze den 19. – 20. oktober 2010. "Nye utfordringer og nye muligheter" for landskaper ble vurdert under arrangementet, og det ble presentert erklæringer fra representanter for medlemslandene i Europarådet.

Til dags dato har 34 medlemsland i Europarådet ratifisert konvensjonen: Armenia, Belgia, Bulgaria, Kroatia, Kypros, Den tsjekkiske republikk, Danmark, Finland, Frankrike, Georgia, Hellas, Ungarn, Irland, Italia, Latvia, Litauen, Luxembourg, Moldova, Montenegro, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Romania, San Marino, Serbia, Slovakia, Slovenia, Spania, Sverige, "Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia", Tyrkia, Ukraina og Storbritannia. Ytterligere fem land har signert den: Andorra, Aserbadjan, Bosnia og Herzegovina, Malta og Sveits (Liste i vedlegg).

PRESENTASJON AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN

Medlemslandene i Europarådet som har signert Den europeiske landskapskonvensjonen, erklærte sitt ønske om å oppnå bærekraftig utvikling basert på et balansert og harmonisk forhold mellom sosiale behov, økonomisk aktivitet og miljøet. Konvensjonen representerer derfor den første internasjonale avtalen viet til bærekraftig utvikling, der den kulturelle dimensjonen også er med.

Konvensjonens opprinnelse

På grunnlag av et første utkast laget av Kongressen av lokale og regionale myndigheter i Europarådet, bestemte Ministerkomiteen i 1999 å sette sammen en gruppe eksperter som skulle være ansvarlige for å lage et utkast til en Europeisk landskapskonvensjon, under beskyttelse av Kulturarvkomiteen (CCPAT) og komiteen for aktivitetene til Europarådet på området biologisk mangfold og landskapsmangfold (CO-DBP). Etter arbeidet til disse ekspertene, der de viktigste offentlige og frivillige internasjonale organisasjonene deltok, vedtok Ministerkomiteen den endelige teksten i konvensjonen den 19. juli 2000. Konvensjonen ble åpnet for signering i Firenze den 20. oktober 2000 i sammenheng med Europarådets kampanje "Europa, en felles arv".

Hvorfor en konvensjon om landskap?

Som en vesentlig faktor for enkeltmenneskers og samfunns velvære og en viktig del av menneskers livskvalitet bidrar landskapet til menneskers tilfredsstillelse og til konsolideringen av en europeisk identitet. Den spiller også en viktig rolle av offentlig interesse på de kulturelle, økologiske, miljømessige og sosiale områdene og utgjør en ressurs som tjener økonomisk aktivitet, spesielt turisme.

Endringene i produksjonsteknikker innen jordbruk, skogbruk, industri og gruvedrift, sammen med praksiser i by- og landskapsplanlegging, transport, nettverk, turisme og rekreasjon, og mer generelt de globale økonomiske forandringene, har i mange tilfeller ført til degradering, forringelse eller gendring av landskaper.

Mens hver innbygger selvsagt bør bidra til å bevare landskapskvaliteten, er det myndighetenes ansvar å bestemme det generelle rammeverket der denne kvaliteten kan sikres. Konvensjonen presenterer derfor de generelle juridiske prinsippene som skal være en veiledning til vedtak om nasjonale og lokale landskapspolitikk og opprettelse av internasjonalt samarbeid på dette feltet.

Konvensjonens mål og nøyaktighet

Konvensjonens mål er å svare på offentlighetens ønske om å kunne glede seg over landskaper av høy kvalitet. Dens formål er derfor å fremme vern, forvaltning og planlegging av europeiske landskaper og å organisere europeisk samarbeid på dette området.

Konvensjonens omfang er omfattende: den gjelder hele det nasjonale territoriet og relaterer seg til naturområder, byområder og områder omkring byer, om det er til lands eller, vanns. Den gjelder ikke bare enestående landskaper, men også vanlige, hverdagslige landskap og forringede områder. Landskapet blir anerkjent uavhengig av verdi, siden alle former for landskap er viktige for kvaliteten til borgernes miljø og fortjener å bli vurdert i landskapsplanleggingen. Spesielt gjennomgår mange landbruksområder og områder i utkanten av byer vidtrekkende forvandlinger og bør få mer oppmerksomhet fra myndighetene og offentligheten.

Gitt det store omfanget, er den aktive rollen til vanlige borgere angående oppfatning og verdifastsettning av landskap et vesentlig poeng i konvensjonen. Det å skape oppmerksomhet er derfor et nøkkeltema for at borgere skal kunne delta i avgjørelsesprosessen, noe som påvirker landskapsdimensjonen i området der de bor.

Definisjoner

Begreper som blir brukt i konvensjonen defineres for å sikre at de tolkes på samme måte:

- "Landskap" betyr et område, slik det blir oppfattet av folk, med en karakter som er resultatet av handling og

samhandling av naturlige og/eller menneskelige faktorer;

- "Landskapspolitikk" er et uttrykk brukt av de kompetente myndighetene om generelle prinsipper, strategier og retningslinjer som tillater at man gjennomfører spesielle tiltak rettet inn mot vern, forvaltning og planlegging om landskap;
- "Mål om landskapskvalitet" betyr, for et bestemt landskap, formuleringen av kompetente offentlige myndigheter om offentlighetens målsetting for landskapet i omgivelsene deres;
- "Landskapsvern" betyr en handling for å bevare og opprettholde betydelige eller karakteristiske trekk i et landskap, rettfærdiggjort av landskapets verdi som arv utledet fra dets naturgitte egenskap og/eller menneskelige aktivitet;
- "Landskapsforvaltning" betyr handling ut fra et perspektiv om bærekraftig utvikling, for å sikre regelmessig skjøtsel av et landskap, til å veilede og harmonisere endringer, som kommer av sosiale, økonomiske og miljømessige prosesser;
- "Landskapsplanlegging" betyr sterkt framtidsrettet handling for å forbedre eller, gjenopprette skadde landskap.

Kontraktpartenes handlinger

Nasjonale tiltak

Ved å akseptere konvensjonens prinsipper og mål, påtar kontraktpartene seg å verne, forvalte og/eller planlegge landskapene sine ved vedta en hel serie med generelle og spesifikke tiltak på nasjonalt nivå, i henhold til nærhetsprinsippet. I denne sammenhengen påtar de seg de å oppmuntre til at nasjonale, lokale og regionale myndigheter deltar i å ta avgjørelser som påvirker landskapet sine landområder.

Kontraktspartene påtar seg å gjennomføre fire generelle tiltak på nasjonalt nivå:

- juridisk anerkjennelse av at landskapet utgjør en vesentlig komponent i omgivelsene til folks liv, og reflekterer mangfoldet i deres felles kulturelle og naturlige arv og er grunnlaget for deres identitet;
- opprettelse og gjennomføring av politikk for å verne, forvalte og planlegge landskap;
- prosedyrer for deltakelse av nasjonale, lokale og regionale myndigheter og andre parter som er interessert i formulering og implementering av landskapstilltak;
- integrering av landskap i politikk for region- og byplanlegging, kultur-, miljø-, landbruks- og sosialpolitikk og all annen politikk som kan ha direkte eller indirekte påvirkning på landskapet.

Kontraktspartene påtar seg å gjennomføre fem spesifikke tiltak på nasjonalt nivå:

- bevissthetgjøring: forbedre det sivile samfunnets, private organisasjoners og myndighetenes verdsetting av verdien, funksjonen og nedringen av landskap;
- opplæring og utdanning: gi opplæring for spesialister i verdifastsetting av landskap og landskaptiltak, multi-disiplinære opplæringsprogrammer om landskapspolitikk, vern, forvaltning og planlegging rettet mot fagfolk i privat og offentlig sektor, for interesserte foreninger og skole og universitetskurs, som, i de relevante emneområdene dekker landskapsrelaterte verdier og spørsmål om landskapsvern, -forvaltning og planlegging.
- kartlegging og evaluering: mobilisere dem det angår for å skaffe bedre kunnskap om landskap, veilede i arbeid om landskapskartlegging og evaluering gjennom utveksling av erfaringer og metoder mellom partene på europeisk nivå;
- sette mål for landskapskvalitet: bestemme kvalitetsmål for landskap, som har blitt kartlagt og vurdert, etter å ha konsultert offentligheten;
- gjennomføring av landskapspolitikk: klarlegge politiske instrumenter for vern, forvaltning og/eller planlegging av landskap.

Internasjonale tiltak: Europeisk samarbeid

Kontraktspartene påtar seg også å samarbeide på internasjonalt nivå når det gjelder å imøtekomme landskapsdimensjonen innen internasjonal politikk og programmer, og å anbefale hvor det passer å inkludere landskapsvurderinger i dem. De skal i henhold til dette å samarbeide om teknisk og vitenskapelig hjelp, utveksl landskapsspesialister - for opplæring og informasjon, og utveksle informasjon om alle spørsmål dekket av konvensjonen.

Grenselandskaper dekkes av en spesiell lov: kontraktspartene skal oppmuntre til samarbeid over landegrensene på lokalt og regionalt nivå, om dette er nødvendig, for å forberede og gjennomføre felles landskapsprogrammer.

Europarådets landskapspris

Konvensjonen oppretter en "Europarådets landskapspris". Den vil anerkjenne gjennomført politikk eller tiltak som skal gjennomføres av lokale og regionale myndigheter eller frivillige organisasjoner for å verne og/eller planlegge landskap, som har vist seg effektivt i det lange løp og dermed kan tjene som eksempel for andre myndigheter i Europa. Den skal bidra til å stimulere de som arbeider på lokalt nivå og å oppmuntre og anerkjenne eksemplarisk landskapsforvaltning.

GJENNOMFØRING AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN

Konvensjonen erklærer at eksisterende kompetente komiteer av eksperter beskrevet i artikkel 17 i statuttene til Europarådet skal utnevnes av Ministerkomiteen i Europarådet til å være ansvarlig for å overvåke gjennomføringen av den. Den erklærer også, etter hvert møte i ekspertkomiteene, at Europarådets generalsekretær vil sende en rapport om arbeidet som har blitt utført og om gjennomføringen av konvensjonen til Ministerkomiteen og at de nevnte komiteen skal foreslå kriteriene for drøfting og reglene som styrer Europarådets landskapspris.

Den 19. juli 2000, da Den europeiske landskapskonvensjonen ble vedtatt, "[...] instruerte ministrenes stedfortredere komiteen for aktiviteten til Europarådet på området biologi- og landskapsmangfold (CO-DBP) og Kulturarvkomiteen (CDPAT) om å overvåke gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen" (CM/Del/dek(2000)718, 718. møte).

Erklæringen som den andre konferansen til kontrakts- og signaturstater i Den europeiske landskapskonvensjonen vedtok i Strasbourg den 19. november 2002, som Ministerkomiteen mottok merknad om den 28. mai 2003, ba også Ministerkomiteen om å informere Komiteen av høyere tjenestemenn i Den europeiske ministerkonferansen som er ansvar for regional/ romligplanlegging (CEMAT) om arbeidet til ekspertkomiteene som er ansvarlige iht. artikkel 10 for å overvåke gjennomføringen av konvensjonen.

Den 30. januar 2008 vedtok Ministerkomiteen mandatet til Kontrollkomiteen for kulturarv og landskap (CDPATEP), som var ansvarlig for å behandle spørsmål angående natur- og kulturarv. Den hadde til oppgave å overvåke følgende konvensjoner om kulturarv og landskap:

- Den europeiske konvensjonen om beskyttelse av den arkeologiske arv og Den europeiske konvensjonen om beskyttelse av arkeologisk arv (revidert);
- Konvensjonen for beskyttelse av arkitekturav i Europa;
- Den europeiske landskapskonvensjonen.

Hva angår oppfølgingen av Den europeiske landskapskonvensjonen, krevde mandatet at CDPATEP også måtte ta hensyn til arbeidet til Europarådets regelmessige konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen og annet ekspertarbeid. Denne høsten skal en ny komité om demokratisk styring av kultur, kulturarv og landskap opprettes.

Arbeidet utført ved Europarådets sekretariat for å gjennomføre Den europeiske landskapskonvensjonen har som mål å:

- overvåke gjennomføringen av konvensjonen;
- fremme europeisk samarbeid
- samle eksempler på god praksis;
- fremme kunnskap og forskning;
- skape bevissthet;
- fremme tilgang til informasjon.

Overvåke gjennomføringen av konvensjonen

Ministerkomiteens anbefaling CM/Rec(2008)3 til medlemsland om retningslinjer for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen

Ministerkomiteens anbefaling CM/Rec(2008)3 til medlemsland om retningslinjer for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen ble vedtatt av Ministerkomiteen den 6. februar 2008. Anbefalingen, som inneholder en serie teoretiske, metodologiske og praktiske retningslinjer, er rettet inn mot parter i konvensjonen som ønsker å utarbeide og gjennomføre nasjonale bestemmelser basert på konvensjonen. Den inneholder også to tillegg:

- Eksempler på instrumenter som brukes til å gjennomføre Den europeiske landskapskonvensjonen;
- Foreslått tekst for den praktiske gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen på nasjonalt nivå.

Vedlegg 1 til anbefalingen kan utfylles med partenes egne erfaringer med konvensjonen, noe som vil gi praktisk og metodologisk opplæring. Det foreslås at hver part bidrar til å opprette en database som skal ligge på nettstedet til Europarådets europeiske landskapskonvensjon, noe som vil være en "verktøykasse" for å bidra til gjensidig teknisk og vitenskapelig hjelp, som gitt i Artikkel 8 i konvensjonen.

Oppsummering av beskrivende merknader om landskapsbestemmelser fulgt i Europarådets medlemsland / Europarådets informasjonssystem om Den europeiske landskapskonvensjonen

Et dokument om landskapsbestemmelser som blir fulgt i Europarådets medlemsland, som gir nøkkelfakta angående landskapet i de medlemslandene, oppdateres regelmessig, og en syntese av dataene forberedes.

De innsamlede dataene innarbeides gradvis i Europarådets informasjonssystem om Den europeiske landskapskonvensjonen.

Nasjonale seminarer om Den europeiske landskapskonvensjonen

Disse tenktes lagt til land som har eller ennå ikke har ratifisert konvensjonen. De nasjonale seminarene om Den europeiske landskapskonvensjonen bidrar til å skape debatt om landskap.

Ulike nasjonale seminarer om Den europeiske landskapskonvensjonen har blitt holdt, med erklæringer eller konklusjoner vedtatt på slutten av hvert seminar:

Nasjonale seminarer

- “Spatial planning and landscape”[Romligplanlegging og landskap], Yerevan (Armenia), 23.-24. oktober 2003
 - “Spatial planning and landscape”[Romligplanlegging og landskap], Moskva (Den russiske føderasjonen), 26.-27. april 2004
 - “Sustainable spatial development and The European Landscape Convention” [Bærekraftig romlig utvikling og Den europeiske landskapskonvensjonen], Tulcea (Romania), 6.-7. mai 2004
 - “The contribution of Albania to the implementation of The European Landscape Convention” [Albanias bidrag til gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen], Tirana (Albania), 15. –16. desember 2005
 - “Landscape” [Landskap], Andorra la Vella (Fyrstedømmet Andorra), 4. – 5. juni 2007
 - Andre seminarer er organisert med støtte av departementene i forskjellige andre land i 2008 – 2010: Italia, Den tsjekkiske republikk...
- Prosessene i seminarerne beskrives i Europarådets serie Europeisk romligplanlegging og landskap.

Fremme europeisk samarbeid

Den europeiske landskapskonvensjonen bestemmer at kontraktpartene skal påta seg å samarbeide internasjonalt på europeisk nivå når man vurderer landskapsdimensjonen i internasjonale mål og programmer. Europarådet organiserer dette samarbeidet gjennom konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen og møtene i styringgruppene for gjennomføring av Den europeiske landskapskonvensjonen.

Europarådets konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen

Flere konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen har alt blitt holdt. De som deltar på disse konferansene, er representantene for partene og underskriverne og representanter for Europarådets tre organer – Ministerkomiteen, Parlamentarikerforsamlingen og Kongressen av lokale og regionale myndigheter i Europa. Representanter fra Europarådets medlemsland som ennå ikke er parter eller underskrivere, og forskjellige internasjonale regjeringsorganiser og frivillige organisasjoner deltar også som observatører.

Hva angår oppfølgingen av Den europeiske landskapskonvensjonen, forutsatte mandatet til CDPATEP, slik det ble vedtatt den 30. januar 2008, at CDPATEP måtte ta hensyn til arbeidet i Europarådets regelmessige konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen og annet ekspertarbeid.

Europarådets konferanser om Den europeiske landskapskonvensjonen

- 1. 22. – 23. november 2001, Europarådet, Palais de l'Europe, Strasbourg
- 2. 28. – 29. november 2002, Europarådet, Palais de l'Europe, Strasbourg
- 3. 17. – 18. juni 2004, Europarådet, Palais de l'Europe, Strasbourg
- 4. 22. – 23. mars 2007, Europarådet, Palais de l'Europe, Strasbourg
- 5. 30. – 31. mars 2009, Europarådet, Palais de l'Europe, Strasbourg
- 6. 3.-4. mai 2011, Council of Europe, Strasbourg
- 7. ...2013

Europarådets møter i arbeidsgruppene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen

Arbeidsgruppenes møter har blitt organisert regelmessig av Europarådet siden 2002, og disse møtene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen har et detaljert syn på gjennomføringen av konvensjonen. Man legger spesielt stor vekt på erfaringene til landet som er vertskap for møtet. Disse møtene er viktige fora for å dele praksis og ideer, og gir også en mulighet til å presenter nye begreper og prestasjoner i tilknytning til konvensjonen.

Følgende møter i arbeidsgruppene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen har blitt holdt.

Europarådets møter i arbeidsgruppene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen

- 1. "Landskapspolitikk: bidrag til velværet til europeiske borgere og til bærekraftig utvikling (sosiale, økonomiske, kulturelle og økologiske tilnærminger); landskapskarlegging, evaluering og kvalitetsmål, ved hjelp av kulturelle ressurser og naturressurser; bevisstgjøring, opplæring og utdanning: innovative verktøy for beskyttelse og planlegging av landskap", Strasbourg, Frankrike, 23. – 24. mai 2002.
- 2. "Integration of landscapes in international policies and programmes and transfrontier landscapes; Landscapes and individual and social well-being; Spatial planning and landscape", ("Integrering av landskap i internasjonale mål og programmer og grenselandskap; landskap og individuelt og sosialt velvære; romlig planlegging og landskap") Strasbourg, Frankrike, 27.-28. november 2003
- 3. "Landscapes for urban, suburban and peri-urban areas", [Landskap for byområder, forstadsområder og områder rundt byene], Cork (Irland), 16.-17. juni 2005
- 4. "Landscape and society" [Landskap og samfunn], Ljubljana (Slovenia), 11.-12. mai 2006
- 5. "Landscape quality objectives: from theory to practice", [Mål for landskapskvalitet: fra teori til praksis] Girona (Spania), 28. – 29. september 2006
- 6. "Landscape and rural heritage", [Landskap og landsbygdsarv], Sibiu (Romania), 20. – 21. september 2007
- 7. "Landscape in planning policies and governance: towards integrated spatial management", [Landskap i planleggingspolitikk og forvaltning: mot integrert romlig forvaltning] Piestany (Slovakia), 24.- 25. april 2008
- 8. "Landscape and driving forces", [Landskap og drivkrefter] Malmö (Sverige), 8-9. oktober 2009
- 9. "Landscape, infrastructures and society" [Landskap, infrastruktur og samfunn], Cordoba (Spain), 15-16 April 2010
- 10. "Multifunctional landscapes", [Multifunksjonelle landskap] Portugal, 20. – 21. oktober 2011
- Prosessene i arbeidsgruppene møter beskrives i Europarådets serie Europeisk romlig planlegging og landskap.

Samle eksempler på god praksis; Europarådets landskapspris

Konvensjonen (Artikkel 11) oppretter en "Europarådets landskapspris". Den fastsetter spesielt at edder forslag fra styringskomiteen som overvåker gjennomføringen av konvensjonen, skal Ministerkomiteen bestemme og publisere kriteriene for å tildele landskapsprisen, vedta de relevante reglene og tildele prisen. Ministerkomiteen vedtok resolusjonen CM/Res(2008)3 om reglene som styrer Europarådets landskapspris den 20. februar 2008. Prisen ble lansert i 2008 og ble tildelt for første gang i 2009.

Kriteriene for å tildele Europarådets landskapspris er som følger:

- Bærekraftig territoriell utvikling: De fullførte innsendte prosjektene må vise en konkret form for levern, forvaltning og/eller planlegging av landskaper. Dette betyr at prosjektene må ha vært fullført og åpnet for offentligheten i minst tre år når kandidaturet ble innsendt. De må også være del av en bærekraftig utviklingspolitikk og være i harmoni med den territoriale organisasjonen av området det angår; vise sin miljømessige, sosiale, økonomiske, kulturelle og estetiske bærekraft; motvirke bøte på enhver skade på landskapsstrukturer; bidra till å forbedre og berike landskapet og utvikle nye egenskaper.
- Eksempelverdi: Gjennomføringen av politikken eller tiltakene som har bidratt til å forbedre levern, forvaltning og/eller planlegging av de aktuelle landskapene, må sette eksempel på god praksis for andre.
- Offentlig deltakelse: Politikken eller tiltakene som ble gjennomført med henblikk på vern, forvaltning og/eller planlegging av de aktuelle landskapene, skal involvere aktiv deltakelse av nasjonale, lokale og regionale myndigheter og andre aktører og skal klart reflektere målene for landskapskvalitet. Offentligheten skal være i stand til å delta samtidig på to måter: gjennom dialog og utveksling mellom medlemmer av samfunnet (for eksempel offentlige møter, debatter, prosedyrer for deltakelse og konsultering på området); gjennom prosedyrer for offentlig deltakelse og involvering i landskapspolitikk iverksatt av nasjonale, regionale eller lokale myndigheter.
- Bevisstgjøring: Artikkel 6. A i konvensjonen bestemmer at "hver part skal forsøke å øke bevisstheten i det sivile samfunnet, private organisasjoner og nasjonale myndigheter om verdien av landskaper, rollen deres og forandringer i dem." Tiltak langs disse linjene, som ergjort som del av det fullførte prosjektet, vil bli vurdert.

To sesjoner i Europarådets landskapspris blitt organisert:

1. sesjon 2008-2009

Nasjoner	Kandidater	Prosjekttittel
Den tsjekkiske republikk	Tourist Club	Marking system of the tourist trails
Finland	Hämeenkyrö	Landscape Management of Hämeenkyrö National Landscape Area
Frankrike	Lille Métropole	Parc de la Deûle
Ungarn	Public Foundation for Nature Conservation Pro Vértes	Implementation of the Complex Nature Conservation and Landscape Management Programme in the Zámoly Basin
Italia	Val di Cornia	The Val di Cornia Parc System
Slovenia	University of Ljubljana	Regional Distribution of Landscape Types
Spania	San Sebastián City Council	Parque de Christina Enea
Tyrkia	Association for Nature Conservation	Biodiversity and Natural Resources Management Project

Følgende prestasjoner ble presentert:

På sitt 1066. møte den 23. september 2009 bestemte Ministerkomiteens stedfortredere seg for:

- å tildele Europarådets landskapspris, iht. Den europeiske landskapskonvensjonen, til "Parc de la Deûle", Lille Métropole (Frankrike);
- å spesielt omtale Europarådets landskapspris til "Parque de Christina Enea", San Sebastián (Spania);
- å gratulere opphavsmenn og prestasjoner tilknyttet følgende prosjektet:
 - "Marking system of the tourist trails", Tourist Club (Den tsjekkiske republikk);
 - "Landscape Management of Hämeenkyrö National Landscape Area", Hämeenkyrö (Finland);
 - "Implementation of the Complex Nature Conservation and Landscape Management Programme in the Zámoly Basin", Public Foundation for Nature Conservation Pro Vértes (Ungarn);
 - "The Val di Cornia Parc System", Val di Cornia (Italia);
 - "Biodiversity and Natural Resources Management Project", Association for Nature Conservation (Tyrkia);
- å anerkjenne den eksemplariske verdien av arbeidet med tittelen "Regional Distribution of Landscape Types", Universitetet i Ljubljana (Slovenia).

Landskapsprisen og prestasjonene som fikk spesiell omtale, ble offisielt presentert den 8. oktober 2009 av representanten for Europarådets generalsekretær på det 8. møtet i Europarådet om gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen (Malmö, Sverige, 8. –9. oktober 2009). Flere pressemeldinger ble publisert i denne anledningen.

2. sesjon 2010-2011

Den 9. februar 2010 ble konvensjonens parter invitert til å presentere forslag til generalsekretæren Europarådets innen 31. desember 2010. Følgende prosjekter ble presentert:

Land Nasjonale priser	Kandidater	Prosjekttittel
Belgium	Parc naturel des Plaines de l'Escaut	"Route paysagère réalisée par le Parc naturel des Plaines de l'Escaut"
Kypros	Polystypos Community Council	"Hazel orchards located within the CY2000009 Natura 2000 site"
Den tsjekkiske republikk	Regional Land Office Prostějov	"Čehovice, district Prostějov – Moravia"
Finland	Finnish Association for Nature Conservation	"Management of endangered traditional biotopes and the preservation of the traditional Finnish rural landscape"
Frankrike	Syndicat mixte d'étude d'aménagement et de gestion de la base régionale de plein air et de loisirs du Port aux Cerises	"Le Port aux Cerises"
Ungarn	Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület (Beehive rock Nature Conservation and Cultural Association)	"Maintaining landscape heritage of Bükkalja Region"
Italia	City of Carbonia	"Project Carbonia: Landscape Machine"
Nederland	Foundation Landscape manifesto	"Stichting Landschapsmanifest"
Norge	County of Hordaland	"Herand Landscape Park"
Serbia (Undertegnende nasjon)	"Podunav" Backi Monostor	"Backi Monostor"
Slovakia	Ekopolis Foundation	"The Grant Programs of Ekopolis Foundation"
Slovenia	Slovenian Association of Landscape Architects	"We are Making our Landscape"
Spania	Government of Catalonia's Ministry of Education and Ministry of Town, Country Planning and Public Works (DPTOP), Landscape Observatory of Catalonia (OPC)	"City, territory, landscape: A project to educate and raise awareness about landscape"
Storbritannia	Durham Heritage Coast Partnership	"Durham Heritage Coast"

Ministerkomiteen vil ta en endelig avgjørelse om prosjekter som er aktuelle for prisen eller spesiell omtale. Alle prosjekter presenteres for et stort publikum på Europarådets nettsted slik at de kan stimulere til liknende initiativer.

Fremme kunnskap og forskning

Fagrapporter om problemer tilknyttet Den europeiske landskapskonvensjonen utarbeides av Europarådets eksperter og sendes inn til relevante ekspertkomiteer. Fram til i dag har man laget rapporter om følgende temaer:

Temaer

- Landscape policies: [Landskapspolitikk:] contribution to the well-being of European citizens and to sustainable development (social, economic, cultural and ecological approaches);[bidrag til europeiske borgeres velvære og bærekraftig utvikling (sosiale, økonomiske, kulturelle og økologiske tilnærmeringer);]
- Landscape identification, evaluation and quality objectives, using cultural and natural resources;[Landskaps kartlegging, evaluering og kvalitetsmål, ved hjelp av kulturressurser og naturressurser;]
- Awareness-raising, training and education; [Bevisstgjøring bevissthet, opplæring og utdanning;]
- Innovative tools for the protection, management and planning of landscape;[Innovative redskaper for levern, forvaltning og planlegging av landskap;]
- Landscape, towns and suburban and peri-urban areas; [Landskap, byer og forstadsområder og bynære områder;]
- Landscape and transport infrastructures:[Landskap- og transportinfrastruktur:] roads;[veier;]
- Selected EU funding opportunities to support the implementation of the European Landscape Convention;[Utvalgte muligheter for EU-finansiering for å støtte gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen;]
- European local landscape circle studies;[Studiesirkler om det europeiske lokallandskapet;]
- Landscape and education;[Landskap og utdanning;]
- Road infrastructures:[Vei-infrastruktur:] tree avenues in the landscape;[tre avenyer i landskapet;]
- Landscape and ethics;[Landskap og etikk;]
- Landscape and wind turbines.[Landskap og vindturbiner.]

Rapportene er tilgjengelige i Europarådets publiserte arbeider:

- Council of Europe, Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention, Council of Europe Publishing, 2006
- Council of Europe, Landscape facets, Council of Europe Publishing (skal publiseres i 2011)

Skape bevissthet

Magasinet "Futuropa, for a new vision of landscape and territory"

Flere informasjonsdokumenter og fire numre av Europarådets magasin "Naturopa" har blitt viet landskapet og Den europeiske landskapskonvensjonen. Magasinet har fått det nye navnet "Futuropa, for a new vision of landscape and territory" for å understreke temaenes tverrsektorielle -egenskaper klarere.

Temaene som angår landskapet:

- "Landscapes: the setting for our future lives", Naturopa, 1998, No 86
- "The European Landscape Convention", Naturopa, 2002, No 98
- "Landscape through literature", Naturopa/Culturopa, 2005, No 103
- "Vernacular rural housing: heritage in the landscape", Futuropa: for a new vision of landscape and territory, 2008, No 1
- "Landscape and transfrontier co-operation", Futuropa: for a new vision of landscape and territory, 2010, No 2

Seremonien "International Heritage Photographic Experience - Heritage and Landscape" (IHPE)

De prisvinnende fotografene fra konkurransen "International Heritage Photographic Experience - Heritage and Landscape" (IHPE) vises med jevne mellomrom i Ministerkomiteens foajé i Europarådets hovedkvarter i Strasbourg sammen med en prisvinnende seremoni der omkring hundre unge mennesker fra forskjellige land er med. Konkurransen har som mål å oppfordre unge mennesker til å bruke en kreativ tilnærming og ta en personlig kikk, via fotografier, på kulturarven, i tilknytning til landskapet rundt seg.

The screenshot shows the website for the European Landscape Convention. The main heading is "The European Landscape Convention". Below it, there is a paragraph: "As a reflection of European identity and diversity, the landscape is our living natural and cultural heritage, be it ordinary or outstanding, urban or rural, on land or in water." This is followed by a sub-heading "About the Convention" and a list of links: "Text of the Convention | Linguistic versions", "Explanatory report | Linguistic versions", "Guidelines for the implementation of the Convention | Linguistic versions", and "Parties to the Convention". There is also a "Documentation" section with links to "Reference texts of the Council of Europe about landscape", "Publications of the Council of Europe", "Convention leaflet", and "Naturopa/Futurope magazines". The "Meetings of the Convention" section lists "Conferences", "Workshops", "National seminars", "Working groups", and "Celebration of the 10th anniversary of the European Landscape Convention (Florence, 19-20 October 2010)". The "Landscape Award" section includes "Award sessions" and "Rules of the Landscape Award of the Council of Europe | Linguistic versions". The "National actions" section has links to "Compendium of national data" and "national implementation". On the right side, there are three boxes: "News" with a link to "11th meeting of the workshop for the implementation of the European Landscape Convention 'Council of Europe Landscape Award Forum of National Selections - Sessions 2008-2009 and 2010-2011' (Carbonia, Italy 4-5 June 2012)", "Award Ceremony for the prizewinners of the XVIIth International Heritage Photographic Experience 'Landscape and Heritage' (IHPE) (Strasbourg, 5 December 2011)", and "Calendar 2012". Below these are "CDPATEP" with a link to "Steering Committee for Heritage and Landscape (CDPATEP)" and "Related activities" with a link to "Council of Europe Conference of Ministers responsible for regional/spatial planning (CEMAT)". At the bottom right, there is a "Contacts" box with a link to "Council of Europe".

Bilde 1. Europarådets nettsted til Den europeiske landskapskonvensjonen : www.coe.int/EuropeanlandscapeConvention; www.coe.int/EuropeanlandscapeConvention/fr

Fremme tilgang til informasjon: nettstedet til Den europeiske landskapskonvensjonen.

Nettstedet vil også gi tilgang til Europarådets informasjonssystem i om Den europeiske landskapskonvensjonen, som fastsattgitt i Recommendation CM/Rec(2008)3 i Ministerkomiteen til medlemslandene om retningslinjene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen

Konklusjon

Handlingsplanen som ble vedtatt av statsoverhodene og regjeringene i medlemslandene i Europarådet (Warsawa 17. mai 2005), ved det tredje toppmøtet i Europarådet, omfatter et lavsnitt om å fremme bærekraftig utvikling og nasjonalstater: "Vi er for pliktet till å forbedre borgernes livskvalitet. Europarådet skal derfor, på grunnlag av eksisterende instrumenter, videreutvikle og støtte integrert politikk på områdene miljø, landskap, romligplanlegging og forebygging og håndtering av naturkatastrofer, i et bærekraftig utviklingsperspektiv."

Som et fullt ut moderne begrep kombinerer landskapet alle fire elementer i en bærekraftig utvikling: naturgitt, kulturell, sosial og økonomisk. Det er også en historie som utvikler seg konstant. Som unike omgivelser og møteplasser for befolkningen er landskapet en nøkkelfaktor i det fysiske, mentale og åndelige velværet til enkeltpersoner og samfunn. Som kilde til inspirasjon tar det oss med på en reise, både individuelt og kollektivt, gjennom tid, rom og fantasi.

Enhver regjering som ønsker å gjennomføre prinsippene for god veiledning må legge riktig vekt på landskapet i sin nasjonale og internasjonale politikk.

Følgende eksempler kan gis på framgangen som har blitt oppnådd de siste ti årene:

- landskapet er progressivt inkludert i regjeringenes politiske agenda,
- språkbegrepet, slik det er definert i konvensjonen, blir mer og mer anerkjent i offentlig politikk på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, så vel som av befolkninger,
- spesifikke lover og regler som henviser til landskap har blitt utviklet i henhold til bestemmelsene i konvensjonen,
- det har blitt utviklet et viktig nettverk av samarbeid på internasjonalt nivå for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen,
- nye former for samarbeid utvikles mellom forskjellige myndighetsnivåer (internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt) og mellom departementer i en nasjon eller region,
- Nasjoner eller regioner samarbeider med andre land om grenselandskaper
- det har blitt opprettet spesifikke arbeidsstrukturer for landskap (observatorier, sentra eller landskapsinstitutter),
- det har blitt lansert nasjonale landskapspriser som viser til Den europeiske landskapskonvensjonen,
- det har blitt utviklet universitetsprogrammer med henvisning til konvensjonen, og sommeruniversitetskurs om landskap organiseres,
- man organiserer biennaler, landskapsfestivaler og –utstillinger og forbereder filmer angående Den europeiske landskapskonvensjonen.

Følgende trinn vil konsolidere prestasjonene og utforske nye måter å fremme 'landskapstilknytningen' på

Referanser

Council of Europe, Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention, Council of Europe Publishing, 2006, 213 p.

Council of Europe, Human Rights and the Environment, Council of Europe Publishing, 2002, 341 p.

INTERNASJONALT OG GRENSEREGIONALT SAMARBEID, - EN MULIGHET FOR BEDRE LANDSKAP

Jean-François Seguin

Den europeiske landskapskonvensjonen sier at "Disse prosedyrene for kartlegging og vurdering [av landskap] skal støttes gjennom utveksling av erfaring og metodologi, organisert mellom partene på europeisk nivå i hht. Artikkel 8" Artikkel 8 sier at "Partene prøver å samarbeide for å forsterke effektiviteten til tiltak som ble gjennomført i henhold til andre artikler i denne konvensjonen, og spesielt: å gi hverandre teknisk og spesifikk hjelp i landskapsaker gjennom sammenslåing og utveksling av erfaring, og resultatene av forskningsprosjekter."

For å gjennomføre disse bestemmelsene på en effektiv måte og samtidig lage en ny versjon av metoden for "landskapsatlasene" som har blitt brukt i Frankrike siden 1994, tok det franske departementet for økologi, som ledet landskapspolitikken, i 2005 initiativet til å organisere arbeidsgrupper. Den franske praksisen med å utarbeide landskapsatlaser ble stadig beriket av disse utvekslingene av erfaringer og metodologi.

Tanken bak disse arbeidsgruppene er ganske enkel: landskap utgjør a priori en sammenheng som ikke brytes når man krysser grenser. Arbeidsgruppene organiseres i territorier, som trass i at de skilles av en grense mellom nasjoner, har felles geografi og landskap. Denne nærheten og likheten muliggjør en god sammenligning av metodene som brukes og resultatene man får.

Arbeidet i en arbeidsgrupp begynner faktisk i god tid på forhånd: dokumentasjonen samles inn og gjøres tilgjengelig for deltakerne en måned tidligere. Selve arbeidsgruppen starter på bakken, der hver enkelt kan sammenligne sin egen avlesning av landskapet med den som finnes presentert i beskrivelsen av det i metodologien på begge sider av grensen. Dette viktige "bakkearbeidet" fortsetter innendørs med diskusjon og utveksling av synspunkter. Arbeidsgruppen avsluttes med en kollektiv formulering av konklusjoner som trekkes der og da med projeksjon på en skjerm.

For å senke kostnadene organiseres arbeidsgruppene på frivillig basis: hver enkelt dekker sine egne reise- og oppholdskostnader, og det ansvarlige regionale departementskontoret mobiliserer sine ressurser for å støtte arbeidsgruppen. Antall deltakere begrenses til tretti for å få en bedre deltakelse av alle. For det meste er det ingen oversettelse, og alle oppfordres til å snakke sitt eget språk for å begrense feiltolkning som skyldes bruk av et "utvekslingspråk", som vanligvis ikke får med seg den egentlige betydningen av landskapets ord. Tospråklige personer (for det meste studenter) inviteres til å angi, når det er aktuelt, betydningen av visse ord og begreper som brukes. Dette er svært viktig fordi begrepene om landskap som brukes i forskjellige språk er fulle av falske likheter. Med erfaring fra disse internasjonale arbeidsgruppene ønsker jeg ikke den "bokstavelige" oversettelsen av et spesielt ord, men prøver heller å forstå likheten mellom språk, mellom kulturer, mellom forskjellige vitenskapelige og tekniske vokabularer.

Hver arbeidsgruppe undersøker et spesifikt tema om kartlegging og vurdering av landskap: i Vallonia oppsummeringen, av, temaer og emner som studeres i landskapsatlas; i Spania definisjonen av landskapsenheter, landskapsstrukturen og landskapselementer; i Italia hvordan man vurderer lokal oppfatning; i England landskapsdynamikken og i Katalonia bruken av atlaslandskaper. Vi inviterte alltid noen eksperter eller praktikere fra andre europeiske land eller beslektede disipliner (slik som landskapsøkologi), slik at konklusjonene kunne bli mer og mer gjennomtenkte. Når det gjelder landskap, er det alltid nyttig å påkalle kollektiv intelligens.

Prinsippet med kollektiv intelligens er, etter min mening, en av de beste gavene som Firenzekonvensjonen har gitt oss. De internasjonale arbeidsgruppene er representative for denne gaven, siden ikke bare flere parter i Den europeiske landskapskonvensjonen er med, men fordi de sammen er representative for offentlige myndigheter, nasjoner, regioner, provinser og kommuner, vitenskapsfolk, praktikere og frivillige organisasjoner. Denne lille og billige ordningen, der alle deltar, er effektiv og et nyttig tillegg til Europarådets arbeidsgrupper for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen.

Fransk-vallonsk internasjonal arbeidsgruppe

Denne arbeidsgruppen var lokalisert i "Pointe de Givet" i Frankrike og i Vallonia i "landskapsterritoriet" Depression de Fagne – Famenne og dets sørlige kant. Denne delen av Ardennene har ubestridte likheter og åpenbare forskjeller på hver side av grensen, som er merket av tollposter som nå er forlatt. Målet med studien var å sjekke ut retningslinjene for en prosess for kartlegging og vurdering av landskap, og å angi betingelser for å vurdere den informasjonen som ble gitt. Forsåelsen av landskap, slik de defineres i Den europeiske landskapskonvensjonen, skal relatere til tilnærmingen som er foreslått i dagens landskapsøkologi, inkludert ELCAI (European Landscape Character Assessment Initiative). Dokumentene som ble undersøkt, var "Regional landscape atlas of Champagne-Ardenne" for France, "Landscape Territories of Wallonia » for Belgia og kartet LANMAP2 ELCAI, produsert av Wageningen universitet (Nederland).

Konklusjonene til denne arbeidsgruppen var et "lesenett" for atlasen. Nettet bidrar til å sikre kvalitetskontroll ved å sjekke at atlasen gir informasjon på et sett med nøkkelpunkter:

I Frankrike muliggjør bruken av dette "lesenettet" kvalitetskontroll av landskapskartet som er publisert, og ved behov en formulering av anbefalinger for å oppdatere dokumentene, noe som må gjøres hvert 10. år. I Vallonia har dette nettet blitt brukt til å presisere dokumentet "Landscape Territories of Wallonia" og å utarbeide et landskapsatlas for hvert territorium.

Fransk-spansk internasjonal arbeidsgruppe

Denne overnasjonale arbeidsgruppen ble plassert i Baskerland (Pays Basque). Dette området er et historisk og kulturelt territorium, som i Spania er en autonom provins og i Frankrike en del av provinsen Pyrénées-Atlantiques. Dokumentene som ble brukt i arbeidsgruppen, var Landscape atlas of the Pyrenees-Atlantiques, laget i 2003 av landskapsarkitektene Jean-François Morel og Michele Delaigue, og Atlas de los Paisajes de España, publisert samme år av Det autonome universitetet i Madrid under ledelse av Rafael Mata Olmo.

Formålet med denne arbeidsgruppen var ved hjelp av franske og spanske erfaringer å definere begrepene landskapsenhet, landskapsstruktur og landskapselementer. Disse tre "landskapskomponentene" ble innført i fransk lovgivning i 1993 av Lov om beskyttelse og styring av landskaper.

Arbeidsgruppen klargjorde et nøkkelspørsmål hva gjelder landskap: de romligemålestokkene. Definisjonen av landskapsenheter skal alltid følge nøyaktigheten på målestokken som dette begrepet brukes på. I Frankrike er den vanlige enheten i landskapsatlasen en provins, analysen utføres i 1 / 25 000 og returdataene ligger på 1 / 100 000. Det kan være opphopninger eller grupperinger som er høyere på større territorier (familier, grupper, typer osv.). Disse to målestokkene i landskapsatlasene oppfyller de operative målene.

Arbeidsgruppen (representanter fra Vallonia og Italia deltok, i tillegg til lærere og studenter fra franske landskapskoler) har konkludert og blitt enige om følgende definisjoner:

Landskapsenhet: En landskapsenhet er et sett med geografiske komponenter, sosiale oppfatninger og landskapsdynamikk som gir noe unikt til den delen av territoriet det gjelder. Den skiller fra omkringliggende enheter ved en forskjell i nærvær, organisasjon eller former for disse egenskapene. I landskapsatlas blir landskapsenheter identifisert på skalaen 1 / 100 000, og tilsvarer "spesifikt landskap" i Den europeiske landskapskonvensjonen, artikkel 1. "Landskapsenhet" tilsvarer "landskap".

Landskapsstrukturer: Landskapsstrukturene er hybridobjekter, et resultat av aktiv samhandling mellom biofysisk og sosial dynamikk. De tilsvarer systemer utformet av objekter, materielle elementer i territoriet og innbyrdes slektskap, konkrete eller abstrakte, som binder dem og folks oppfatning av dem. Disse landskapsstrukturene er de karakteristiske egenskapene til et landskap. De bidrar hovedsakelig til å identifisere og karakterisere et landskap. Et "spesifikt landskap" karakteriseres av et sett med landskapsstrukturer, utformet i løpet av mange århundrer. Landskapsanalysen krever at man velger komponentene ut fra forholdet mellom dem, den spesielle måten de er organisert på, og deres evne til struktur. Landskapsstrukturene reflekterer samhandlingen mellom sosiale – historiske og nåværende – og biofysiske strukturer. Landskapsstrukturen gir rammeverket for handlinger for å verne, forvalte og/eller planlegge. Redskaper for framstillinger av landskapsstrukturer skal

gjennomføres strengt. De er en allegori over de identifiserte landskapsstrukturene. "Landskapsblokkene" virker relevante i dette henseende.

Landskapselementer: Først og fremst er landskapselementene komponenter av materielle objekter og strukturer. På den andre siden kan noen komponenter av landskaper som ikke er systemer (ett enkelt tre for eksempel), vise landskapets egenskaper. Disse elementene ses ikke bare gjennom sin konkrete stofflighet, men også gjennom historiske filtre, naturforskere, skjønnhet osv. (bemerkelsesverdig tre: frihetstre eller botanisk kuriositet). Landskapselementene er ikke nødvendigvis punkter. For eksempel er relieffet i seg selv et landskapselement, og kan, ved å komme i forhold til andre elementer, menneskelig bosetning eller landbrukssystemer, delta i en landskapsstruktur.

Fransk-italiensk internasjonal arbeidsgruppe

Temaet for denne tredje arbeidsgruppen var det å inkludere folks oppfatninger ved utvikling av kunnskap om landskaper. Dette blir i Italia tatt med i regionplaner for landskap og andre verktøy.

Det å ta sosiale oppfatninger med i betraktningen er spesielt viktig for definisjoner av landskap (område, slik det oppfattes av folk, med en egenskap som er resultatet av naturgitte og/eller menneskelige faktorer påvirkning og sumvirkning) og kvalitetsmål for landskapet (de kompetente offentlige myndighetenes formulering av innbyggernes forventninger mht landskapet i omgivelsene deres).

I tillegg oppfordrer artikkel 6C i Den europeiske landskapskonvensjonen til "å vurdere landskapene som identifiseres slik, og vurdere de spesielle verdiene som tilskrives dem av de interesserte partene og befolkningen det angår". Det er derfor viktig å vurdere hvordan man skal samle inn og rapportere disse oppfatningene i landskapsatlas.

Arbeidsgruppens territorium var kystområdet som strakte seg fra Nice (Frankrike) til San Remo (Italia). Denne smale kyststripen mellom Middelhavet og Alpene har vært et krysningspunkt og dermed et handelsområde. Støttedokumentene var Nice kommunes Agenda 21 og den foreslåtte sykkelstien mellom San Remo og Imperia. Kollegaer fra Vallonia og Storbritannia ble invitert, i tillegg til de som laget landskapsatlaser til regionene Provence-Alpes-Côte d'Azur og Rhône-Alpes.

Konklusjonene til denne arbeidsgruppen var som følger:

I bruken av definisjonen av "landskap" får man vite offentlighetens oppfatninger gjennom deltakelse. Det å delta i å ta avgjørelser er ikke det samme som å ta avgjørelsen. Dette er de folkevalgtes ansvar. Vi anbefaler at man gir folk reelt ansvar: å bidra med en spesifikk og avgjørende ekspertise.

Det er nødvendig å klargjøre begrepene som ble brukt: "oppfatning" er et generelt begrep som hovedsakelig refererer til nevrofysiologiske prosesser i kroppens forståelse av landskapet. "Framstilling" viser til måter som enkeltpersoner, alene eller i grupper, viser fram et landskap på. Dette er begrepet som oftest brukes, spesielt i sammenheng med å planlegge et landskap. "Preferanse" indikerer en vurdering der ett landskap settes høyere enn de andre. Preferanse er et begrep brukt av økonomer, inkludert prinsippet om "betalingsvillighet". Sammenlignet med et utvalgt mål snakker vi om den eksklusive preferansen mellom to landskaper. "Aspirasjon" viser til et individs eller samfunns ønsker om kvalitet i et bestemt landskap. Dette er definisjonen av et landskap som vi må strebe etter, en slags utopi. Disse begrepene utelukker ikke hverandre, men må brukes presist.

Oppfatninger på tvers av rom: Det er nødvendig å romliggjøre oppfatninger. De varierer på forskjellige territorielle skalaer. På hver skala er det forskjellige verdisystemer som tilsvarer "modeller" framhevet av folket: en global modell, en lokal modell og en individuell modell. Avhengig av territoriets skala foretrekker vi å bruke forskjellige metoder som undersøkelser, forespørsler, arbeidsgrupper, møter, utstillinger, scenarier osv.

Oppfatninger over tid: Oppfatninger utvikler seg i forhold landskapenes og folkenes egen utvikling. Oppfatningen har en spesifikk utvikling, som ofte er knyttet til sosiale og økonomiske forandringer, eller deltakelsen selv. Det er derfor viktig å identifisere "øyeblikkene" av deltakelse og identifikasjon av oppfatninger gjennom en hel landskapspolitikk og gjennomføringen av den. På lignende måte er det nødvendig å innbefatte deltakelsen også for å overvåke gjennomføringen.

Oppfatninger, motsetninger og konflikter: Det fins motsetninger mellom modeller, mellom aktører og mellom sosiale grupper. Det er nødvendig å vise dem i landskapsatlas. Selv om deltakelse løser noen motsetninger og

konflikter, kan ikke alle motsetninger løses. Det er da nødvendig å integrere dem som faktum i forslagene om vern, forvaltning eller planlegging.

Oppfatningsskalaer: Sosiale framstillinger er strukturert på tre nivåer: en global skala med referanser til en felles (europeisk?) kultur og som viser til store, felles landskapsmodeller (bukoliske, pastorale, pittoreske, sublime, regionale osv.). Den lokale skalaen viser til en empirisk kultur som tilhører stedet der vi bor, der vi arbeider. Den kommer av den intime kunnskapen om steder, sosiale relasjoner og sosial hukommelse. Den individuelle skalaen involverer til slutt referanser til kulturen som personen har bygd i løpet av livet sitt. Samhandlingen mellom disse tre skalaene bidrar til å forstå kompleksiteten ved relasjonene til landskapet, og avdekker motsetningsfylte oppfatninger (et landskap kan for den samme personen være vakkert og stygt samtidig). Ett enkelt landskap kan oppfattes gjennom forskjellige referanser som noen ganger er inkompatible.

Variasjon i metoder: Metodene som ble diskutert i arbeidsgruppen, viser at temaet "sosial" målestokk er den største vanskeligheten. Hvis territoriet er lite, er det mulig å spørre beboere og folk i nærheten. Hvis territoriet er stort, er det ikke mulig å intervju alle menneskene. Til slutt bør man merke seg behovet for å kartfeste folks oppfatningene om handling. Preferansemetodene gir ikke de riktige tiltakene. Effekten blir at det brukes én enkelt modell på alle landskap (for eksempel et grønt og åpent landskap), og den modellen standardiserer landskapene og reduserer dermed mangfoldet i dem.

Fransk-engelsk internasjonal arbeidsgruppe

Denne arbeidsgruppens tema var å inkludere landskapsdynamikk i landskapsatlasen. Det valgte området reflekterer det store området mellom Frankrike og England, Den engelske kanal. Landsbygden i Devon (Storbritannia) og Le Cotentin (Frankrike) er begge rotfestet i normannisk lov fra middelalderen. Denne historiske dybden syntes å passe a priori for å undersøke tidsskalaene i landskapet.

Konklusjonene i denne arbeidsgruppen minner oss om at det i henhold til Den europeiske landskapskonvensjonen ikke er mulig å skille analysen av landskapsdynamikken fra kunnskap om landskaper. Hvert landskap forandrer seg kontinuerlig. Det følger evolusjonen i naturgitte og sosiale systemer. Hvert landskap er resultatet av en historisk prosess. Analysen av den historiske dynamikken bidrar til å karakterisere landskapene.

Landskapsevolusjonene må spesifiseres i sin natur, sin utbredelse, sine årsaker og sine rytmer. Derfor er analysen basert på dokumenterbare kilder, arkiver, feltarbeid og utspørring i befolkningen.

Landskapsdynamikken må analyseres i tre sammenhengende tidsskalaer: Fortiden (århundre, årtusen) for å forstå vekselvirkningene mellom samfunnet og naturen over tid. Landskapet er produktet av aktørene så vel som observatørene (tilskuerne). Nåtiden (tiår) for å forstå ved å analysere synlige tegn på endring, politikk, statistikk, økonomi, kartografi og dokumenter- utviklingen over de siste 10 årene. Landskapselementer og landskapsstrukturer slik som åkerlapper, materialer og teknikker, randvegetasjon, endringer i jordbrukspraksis, utvikling innen boligbygging, transportnett, levemåte ... reflekterer de nåværende endringene. Evaluering av offentlig politikk gjøres på grunnlag av endringene som har blitt observert og analysert. Dette gir også mulighet til å kommunisere om dagens dynamikk, planlagt og forutsigbar. Til slutt må man også se på framtidig utvikling. En bærekraftig utvikling krever langsesiktige prosjekter, men dessverre er de fleste av dagens prosjekter kortvarige. Hvert landskap forvandles i sitt eget tempo. Men en periode på 10 år virker passende for å oppdatere landskapsatlaser.

Landskapets dynamikk reflekterer globale og lokale prosesser. Den globale modellen tilsvarer endringer på overregional, nasjonal eller europeisk skala. Den lokale modellen tilsvarer endringer på skalaen av landskapsenheter (et landskap). Studien av lokal dynamikk muliggjør en bedre formulering av mål for landskapskvalitet, der man tar globale prosesser med i betraktningen. I Europa har den globale dynamikken påvirket – og påvirker fortsatt – den lokale dynamikken på en annen måte. For å bevare landskapsmangfoldet er det viktig å identifisere den lokale dynamikken, særlig den som kan influere virkningen av global dynamikk.

På den andre siden må beskrivelsen av utviklingen skille den betydelige dynamikken som påvirker landskapsstrukturene (forvandling av gressland til dyrket mark) fra dynamikken som ikke er betydelig (vekselbruk,...) og, på den andre siden, den flyktige dynamikken og den som er bærekraftig.

For å få fram dynamikk i landskapsatlas, slik som på kart, må man gjøre landbruksdynamikk om til landskapsdynamikk. Landskapsdynamikk er sammensatt og innviklet. På skalaen til landskapsenheter vil vi prøve å vise dem i 3D (blokkdiagrammer ...). Fotografiske landskapsobservasjoner tilknytning til atlaser gjør det mulig å illustrere og lokalisere dynamikk. Teknologiske framskritt gir håp om mulige animerte framstillinger.

Fransk-katalansk internasjonal arbeidsgruppe

Denne femte arbeidsgruppen ble basert i Olot (Catalonia), etter invitasjon fra landskapsobservatoriet i Catalonia. Temaet var "Fra karakterisering til handling." Målet var å angi for hvem, til hva og under hvilke forhold, landskapsatlaser er nyttige. Det valgte området var åpenbart trans-pyreneisk.

Landskapsatlaser er nyttige for beslutningstakere:

- De sikrer en veldokumentert offentlig beslutning fordi de setter oppfatningen og evolusjonen i perspektiv og identifiserer landskapets viktige utfordringer. De gir nyttig informasjon om landskapet og sektorpolitikken. De representerer en mulighet til å integrere landskap i sektorpolitikk og utvikle relevante redskaper.
- Landskapsatlas er referansedokumenter. De er ikke foreskrivende. Dermed er det ønskelig at de berørte myndighetene samtykker.
- Landskapsatlas danner i den relevante målestokken nyttig informasjon for formulering av kvalitetsmål for landskap med henblikk på vern, forvaltning og planlegging. Hvis kunnskapen deles til alle, midles målene til de kompetente myndigheter.
- Landskapsatlaser er redskaper for opplæring og bevisstgjøring av beslutningstakere og tekniske etater.

Landskapsatlaser er nyttige for folk:

- De lar offentligheten delta i beslutningsprosessen innen komlig planlegging. De må integrere informasjon framkommet gjennom publikums deltakelse.
- De bidrar positivt til felles refleksjon om betydningen av landskap og tilknyttede verdier, og gjør det mulig å lage forskjellige scenarier for framtiden.
- De bidrar til å skape utdanningsprogrammer og offentlig bevissthet.
- Det er nødvendig å gi bred tilgang (presse, kringkasting, Internett, trykte medier ...) Landskapsatlaser skal være helt rettighetsfrie for å oppnå størst mulig spredning.
- Landskapsatlaser er nyttige for eksperter (forskere, fagpersonell ...): De stiller nye spørsmål til forskning, og gir referanseinformasjon og -retningslinjer for fagfolk.

Retningslinjer for å utarbeide landskapsatlaser i sammenheng med bruken av dem:

- Landskapsatlaser må være oppdatert for å reflektere dynamikken og gjeldende planleggingsdokumenter. 10 år virker som en god oppdateringsrate.
- Landskapsatlaser skal ha en framtidsdimensjon, inkludert vurdering av prosjekter og scenarier som er rapportert.
- Landskapsatlaser er nøkkelredskaper for å avdekke landskapsmangfold på forskjellige skalaer.

Relasjoner til landskapsplaner:

- Landskapsplaner (Carta del Paisatge i Catalonia) er trinnet som følger landskapsatlaser. Men man bør søke andre bruksformer.
- Landskapsatlaser kan redusere kostnader og effektivisere utarbeidingen av andre instrumenter (planer, chartere, miljøvurdering av planer og programmer, studier av påvirkninger ...)

Som konklusjon kan man si at Den europeiske landskapskonvensjonen gir en grunnleggende mulighet til å iverksette prinsippet om kollektiv intelligens, som skaper både rask og betydelig framgang. Internasjonale arbeidsgrupper er et initiativ som det er lett å iverksette, og svært produktivt for å forbedre metodene for landskapskartlegging og vurdering.

Enkelhet og effektivitet er etter mitt syn to av de viktigste fordelene med Den europeiske landskapskonvensjonen. Det å nå mål for landskapskvalitet, som ligger i hjertet av konvensjonen, er et mål som hovedsakelig er kvalitativt, ikke kvantitativt. Det vil kreve mange vitenskaplige, tekniske og operasjonelle framskritt. Slik at europeerne kan "glede seg over landskap av høy kvalitet og spille en aktiv rolle i landskaps utviklingen." Initiativer som internasjonale arbeidsgrupper bidrar sterkt til det.

DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I SVERIGE – FORVENTNINGER OG INTENSJONER

Jerker Moström

Denne artikkelen er et forsøk på kort å presentere hovedtrekkene i gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen i Sverige. Den handler om de formelle trinnene som fører til ratifisering, men ønsker også å gi en dypere forståelse av prosessen hva gjelder betingelsene for argumentene som brukes, intensjonene man tar opp og forventningene man har funnet.

Bakgrunn

Sverige tok aktivt del i forberedelsene til Den europeiske landskapskonvensjonen (ELK) på slutten av 1990-tallet. Sverige signerte konvensjonen allerede i 2001, men den formelle prosessen mot ratifisering stoppet etter det. Det var ikke før i 2006 at den svenske riksantikvaren fikk i oppdrag av regjeringen å komme med forslag til gjennomføringen av ELK, at prosessen ble gjenopptatt. Men i denne perioden deltok Sverige i europeiske initiativer og nordisk samarbeid angående ELK. I januar 2010 ratifiserte Sverige konvensjonen, som trådte i kraft i mai 2011.

Forberedelser

Det svenske kulturdepartementet er formelt ansvarlig for ELK, men i Sverige har de operative aspektene i forberedelsen av konvensjonen blitt delegert til den svenske riksantikvaren, et offentlig rådgivningsorgan underlagt departementet. Forberedelsen til ratifiseringen av konvensjonen har blitt gjennomført i tre trinn, på grunn av tre oppdragstildelinger fra myndighetene som har som mål å skissere veien fram mot ratifisering av konvensjonen.

Dybdevurderingen av 2006

Dybdevurderingen av 2006 var en studie av betingelsene for en gjennomføring av konvensjonen. Den hadde som mål å identifisere svakheter og styrker i det nåværende systemet og foreslåtte tiltak som førte til en mer omfattende politisk ramme for landskaper. Man foreslo åtte generelle tiltak for å forberede en vellykket gjennomføring:

- Ratifisere Den europeiske landskapskonvensjonen så snart som mulig
- Skissere en holistisk landskapspolitikk
- Anerkjenne landskaper i loven
- Presentere landskaper som en verdi i lokal og regional utvikling
- Styrke deltakelse
- Trygge tilførsel av kunnskap
- Styrke internasjonalt samarbeid
- Fremme et landskapsperspektiv innen forskning og utdanning

Konklusjonene ble presentert for regjeringen i januar 2008.

Juridisk vurdering

Senere samme år fikk den svenske riksadvokaten et nytt oppdrag rettet mot de juridiske aspektene i ratifiseringen. Regjeringen ønsket å vite om, og hvilke, juridiske utfordringer det var nødvendige å ta for å etterkomme bestemmelsene i konvensjonen før ratifiseringen.

De to hovedlovgivningene som angikk landskap i Sverige ble tatt opp: Miljøloven (1999) og Loven om planlegging og bygging (1987/2011). Begge lover omfatter allerede begrepet landskap, men hovedsakelig regnet som en bakgrunn (visuell, estetisk) eller som et aspekt av "land". Ifølge den svenske riksantikvaren anerkjente i loven landskapet på den inkluderende måten ELK fastsatte. Derfor foreslo man å oppgradere landskap i både EC og PBA, hovedsakelig angående generelle bestemmelser for å rette det inn etter fortolkningen i ELC.

Konklusjonene ble presentert for regjeringen i 2008. I 2009 åpnet Kulturdepartementet forslaget for høring. 60 institusjoner svarte (regjeringsorganer, regionale og lokale myndigheter, frivillige organisasjoner, universiteter etc.). Svarene var en sterk støtte for ELK, men på den andre siden manglende godkjenning av de foreslåtte juridiske forandringene. På grunn av disse svarene vedtok regjeringen å ikke gjennomføre noen juridiske endringer foran ratifiseringen.

Forslag til et gjennomføringsrammeverk

I november 2010 fikk den svenske riksantikvaren sitt tredje oppdrag fra regjeringen angående gjennomføringen av konvensjonen i Sverige. Oppdraget ble gjennomført i samarbeid med andre relevante parter. Femten viktige organer, kommuner og andre institusjoner ble invitert til å bidra til oppdraget. Resultatet av vurderingen er en felleserklæring som foreslår et rammeverk for gjennomføringen i Sverige. Oppdraget ble rapportert til regjeringen i mars. Kort framstilt foreslår rammeverket følgende:

- Delt ansvar mellom myndighetene er nøkkelen til en vellykket strømlinjeforming av konvensjonen mot et bredt spekter av politiske områder. Alle myndighetsorganer dette angår, bør derfor være ansvarlige for å iverksette og følge opp bestemmelsene i ELK på sine respektive kompetanseområder.
- For å koordinere arbeidet skal en gruppe av myndighetsorganer ledet av styret i den svenske nasjonalarkivforeningen danne et koordinerende organ. Ved siden av den svenske riksantikvaren består gruppen av det svenske miljøvern direktoratet, den svenske direktoratet for boliger, bygging og planlegging, det svenske landbruksdirektoratet, det svenske skogsdirektoratet, den svenske transportadministrasjonen, det svenske direktoratet for økonomisk og regional vekst og fylkets administrasjonsorganer.
- Ingen nye organer eller institusjoner vil bli opprettet og ingen juridiske endringer vil bli gjennomført på grunn av ratifiseringen av Den europeiske landskapskonvensjonen. Fokuset vil være på å forbedre ytelsen til eksisterende politikk og systemer. Men det er behov for et fast sted som skal brukes til problemer som angår gjennomføringen av konvensjonen – et nasjonalt landskapsforum. Et slikt forum vil være svært viktig for å spre informasjon og dele erfaringer. Forumet skal være et inspirerende og inkluderende møtested for å nå en stor krets av interessenter, slik som myndigheter, kommuner, frivillige organisasjoner, universiteter og andre relevante parter.
- En "nasjonal plattform" må skisseres. Hovedformålet med en slik plattform eller dokument er å gi en fortolkning av bestemmelsene i ELK som angår den spesifikke geografiske, politiske og administrative innretningen av Sverige. Plattformen er spesielt viktig for å gi et grunnlag for en felles og vidt akseptert forståelse for konvensjonen i en kontekst der mange myndighetsorganer har et felles ansvar for gjennomføringen av det. Den bør også ta opp viktige problemer og interessenter i tillegg til å presentere den formelle strukturen for gjennomføringen av konvensjonen. Det kan også tjene behovet for koordinert kommunikasjons- og informasjonsarbeid som angår konvensjonen.

Intensjoner

Vi visste fra begynnelsen av arbeidet vårt at gjennomføringen av ELK måtte baseres på engasjement, ikke tvang. Det å innføre ELK som en plikt eller lov ville virke mot sin hensikt hva angår konvensjonens mål, og derfor var "behov" framfor alt nøkkelordet i arbeidet vårt.

Men en slik ambisjon setter høye standarder for en inkluderende og kommunikativ prosess, og vi måtte finne en rolle i forhold til behovet for å skape bevissthet og veilede og inspirere andre til å utforske konvensjonen selv. Når man nærmer seg konvensjonen på denne måten, er det svært viktig med dialog. Fra 2006 og fram til i dag (2011) har den svenske riksantikvaren arrangert 20 og deltatt på mer enn 50 seminarer, konferanser og arbeidsgrupper om ELK.

I 2009 var det den svenske riksantikvaren på vegne av Sverige vert for Europarådets årlige møte i arbeidsgruppene for gjennomføring av ELK (åtte møter i Europarådet for arbeidsgruppene for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen) viet til temaet "Landskap og drivkrefter". Mer enn 300 personer fra 50 forskjellige land deltok på møtet. Under hele prosessen har over hundre institusjoner, organer og organisasjoner deltatt i arbeidet gjennom arbeidsgrupper og konsultasjoner.

Argumenter

Hva er ELK godt for? Hva har den å tilby? Hva slags forskjell utgjør den? Disse spørsmålene har blitt stilt gjentatte ganger under arbeidet vårt. Ett av hovedargumentene vi har foreslått er behovet for å utvikle tverrsektorielle tilnærminger til landskap. Konvensjonen gir sterk støtte til ideen om landskap som noe hellhetlig, et begrep som omfatter både økologiske og sosiale dimensjoner i miljøet på en integrerende måte, og tar opp i seg en ambisjon om å gå ut over sektorpolitikk for å etterkomme utfordringene til dagens samfunn. Vi tror det kanskje er ett av de mest betydelige bidragene til ELK. Og selv om det kan virke utopisk eller til og med naivt, viser de mange eksemplene på sektorpolitikk som ikke fullt ut håndterer den økende kompleksiteten til planlegging, utviklingen på landsbygda og i byer og håndtering av naturressurser, at letingen etter alternative tilnærminger er svært relevant.

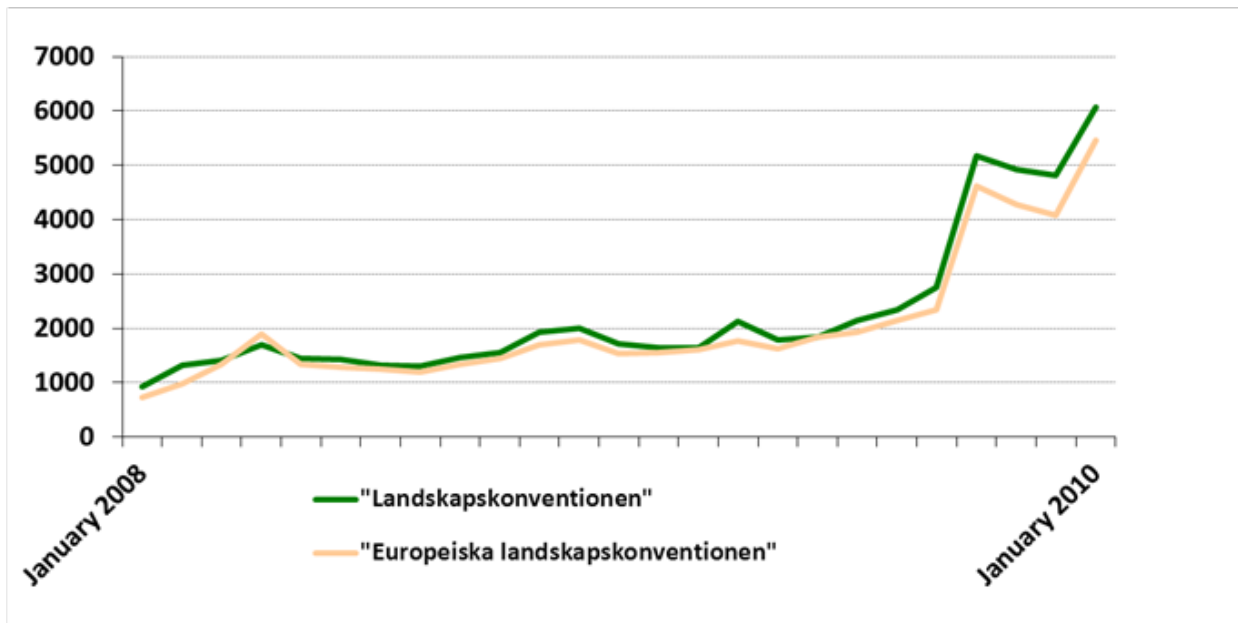
Letingen etter løsninger basert på et hellhetlig landskapsbegrep skal forstås i analogi med dets mål og betingelsene for bærekraftig utvikling. Det er noe som aldri kan oppnås fullt ut, fordi det er et bevegelig mål heller enn en absolutt tilstand, og gir slik sett et moralsk kompass for en bedre verden og et bedre liv.

Forventninger

Hvis vi blir enige om det at å gjennomføre en konvensjon handler om engasjement snarere enn plikt og om å skape bevissthet om noe heller enn å bruke loven, hvordan skal vi så måle prestasjonene? Hvordan vet vi at arbeidet vårt utgjør noen forskjell? Hvordan vet vi hvordan det utgjør en forskjell?

En måte vil være å høre med Internettssamfunnet for å analysere hva slags ekko arbeidet på ELK i Sverige har skapt i "skyen". Da vi startet arbeidet vårt i 2006, ga et enkelt Google-søk på ELK (på svensk "landskapskonventionen") omkring 200 treff. I 2008 begynte vi å notere oss antall treff én gang i måneden. Diagrammet under viser utviklingen i en periode på to år. Selv om vi vet om begrensningene på denne grove og upresise måten å måle resultater på, er det fortsatt en interessant visning av et tema som det er økende interesse for. Hvis vi ser mer i detalj på det, finner vi at innholdet bak treffene har endret seg over tid. Det første året utgjør treffene hovedsakelig referanser til konvensjonen gjort av myndigheter på nettstedene deres, slik som politiske dokumenter etc. Referansene viser en voksende bevissthet om behovet for å forvandle kunnskapen om landskap til politikk.

Den andre halvdel av 2009 klatrer kurven bratt oppover, noe som reflekterer et gjennombrudd for konvensjonen i media, blogger etc. Slik reflekterer et voksende antall treff så vel som det underliggende innholdet at konvensjonens nærvær i offentlighetens bevissthet og debatter er stadig økende.



Bilde 1. Grafen viser antall treff fra et Google-søk på "landskapskonvensjonen" resp. "europiske landskapskonvention" per måned fra januar 2008 til januar 2010. I september 2011 passerte antall treff 7000.

En fordelaktig vind for landskapet?

De siste årene har utfordringene med klimaendringer utløst en ny interesse for området landskap. Stor planlegging for fornybare energikilder, slik som vindenergi og biogass, har fått fram behovet for å gi nøye akt på landskapet og dets evne til å bære plassbehovet som er et resultat av energipolitikken. I henhold til den svenske energipolitikken skal femti prosent av energibehovet være basert på fornybare kilder innen 2020. Planleggingsmålene for vindkraft er satt til en kapasitet på 30 TWh innen 2020. Tatt i betraktning at kapasiteten som er installert i dag, er omtrent 5 TWh, vil utviklingen være betydelig de kommende årene.

For å legge til rette for utvikling av vindkraftindustrien og å sikre en mer omfattende vurdering av påvirkningen på landskapet på grunn av opprettelser av vindkraftverk, presenterte regjeringen et tidsbegrenset planleggingsprogram i 2007, koordinert av Det nasjonale direktoratet for boliger, bygging og planlegging, for å støtte regioner og kommuner i planleggingsprosessen. Programmet er nå lukket, men har ført til et stort antall planleggingsdokumenter der landskapet har en nøkkelposisjon. Disse planleggingsdokumentene representerer en ny generasjon av vurderinger, som tar opp landskap på en måte som går bortenfor tradisjonelle begreper og viser en ambisjon om å etterkomme målene til ELK. Initiativet har også ført til økt kunnskap blant konsulenter og offentlige tjenestemenn.

ELK fremmer debatt

Trass i at det er en god sak og har gode miljøbestemmelser, har det massive omfanget i vindkraftpolitikken ført til motstand. Et økende antall personer mener at vindkraftanlegg forårsaker alvorlig skade på landskapskvaliteten, og at man ikke tar hensyn til lokalbefolkningens meninger når man planlegger nye vindkraftanlegg. I den offentlige debatten om vindkraft har ELK spilt en betydelig rolle. Hvis vi igjen vender oss til Google, vil et søk på "landskapskonvensjon" sammen med "vindkraft" gi omtrent 1700 treff, noe som er en fin illustrasjon på den nære sammenhengen mellom de to.

Motstanderne av vindkraft mener at ELK tar deres side, da den støtter det at landskapet er et viktig element for individuelt og sosialt velvære, og at det å verne, forvalte og planlegge det, medfører rettigheter og ansvar for alle. Noen støttespillere for motstanderne av vindkraft går videre og argumenterer for at politikken for utvikling av vindkraft er et brudd på konvensjonen og dens demokratiske mål. Denne saken er også en stadig vanligere årsak til korrespondanse fra almenheten til den svenske riksantikvaren. Siden ratifiseringen av konvensjonen

har vi mottatt et stort antall forespørsler om muligheten for å anke en avgjørelse om å opprette en vindmøllepark ved å vise til ELK.

Saken med vindkraft og ELK i Sverige er interessant på mange måter fordi den får fram konvensjonens utfordringer. På den ene siden berører konvensjonens inkluderende og demokratiske preg en streng hos folk som er på leting etter "redskaper" for å styrke lokalsamfunnets sak. Det er slik vi vil det skal være, ikke sant? Men på den andre siden er den ingen lov, og konvensjonen kan i seg selv ikke brukes til å skille rett fra galt. I dette tilfellet står ønsket om en "rask løsning" på komplekse planleggingsdilemmaer i skarp kontrast til den langvarige prosedyren som er nødvendig for å gjennomføre konvensjonens ærverdige prinsipper. Så hvordan skal vi holde på engasjementet og tiltroen til konvensjonen hvis man forventer umiddelbar handling mens den leverer langvarige løsninger?

Saken er også interessant fordi den viser konflikten i landskapet og det nære forholdet mellom landskap og politikk. På denne måten er det en stor styrke for posisjonen til ELK at landskap faktisk er politikk, og slik må konvensjonen gjennomføres gjennom politikk, ikke som en motsetning til den.

Veien fram?

Så hva skjer fra nå av? Er arbeidet avsluttet? Er det på tide å slå seg til ro? Ikke helt. Ratifisering er en viktig milepæl, men arbeidet har bare så vidt begynt. På grunnlag av det foreslåtte rammeverket har vi hatt et travelt år, med å legge til rette for kontinuerlig dialog om gjennomføringen, og gitt veiledning og prøvd å inspirere andre til å utforske konvensjonen selv. Basert på forespørslene og svarene vi får, er vi enda mer overbevist om at strategien som er skissert i fellesskap i rammeverket – basert på koordinering og felles ansvar – er rett vei å gå.

En vellykket gjennomføring er avhengig av evnen til å trygge et langvarig engasjement, slik at ELK må drives med en permanent dialog hva angår dets mål og bestemmelser. Dette krever på sin side aktive samfunn til støtte for konvensjonen, både på europeisk, nasjonalt, regionalt og lokal nivå.

Den svenske riksantikvaren vil fortsette sitt arbeid med å øke bevisstheten blant interessenter, for å hjelpe dem med å finne ut hvordan konvensjonen kan påvirke arbeidet deres og å ta på seg et individuelt ansvar for gjennomføringen. For å møte behovene for utvidet veiledning planlegger vi nå utdannings- og nettverksinitiativer.

Et annet viktig tema er utvidet ansvar. Denne høsten vil en nasjonal koordineringsgruppe for ELK i Sverige bli opprettet og ha sitt første møte. Dette er et viktig skritt mot en mer strukturert og koordinert gjennomføringsprosess, og vi håper på et fruktbart resultat.

Noe som er like viktig for konvensjonens levedyktighet er vår evne til å knytte den til andre temaer på den politiske agendaen (slik som klimaendringer, energipolitikk, finanskrise etc). Modusen skal strømlinjeforme politikken for landskap til en serie politiske områder, snarere enn å prøve å opprette et spesielt spor for landskap. Det er også et behov for å identifisere utfordringer og muligheter, inkludert det å holde orden på og forstå det politiske landskapet og drivkrefter for forandring. For å gjøre dette er det svært viktig med internasjonalt samarbeid, både på nordisk og europeisk nivå, men også i global skala.

Det vi har funnet så langt, er en overveldende interesse for konvensjonen, men også et stort behov for videre diskusjoner og dialog angående dens mål og omfang, og sist, men ikke minst – et behov for å gjøre ambisjoner om til handling.

GJENNOMFØRINGEN AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I NORGE MED FOKUS PÅ PLANLEGGINGSUTFORDRINGER I FORVALTNINGEN AV LANDSKAPETS VERDIER

Kristin Nordli og Liv Kirstine Mortensen

Norge besluttet i 2001 å iverksette Den europeiske landskapskonvensjonen. Konvensjonen trådte i kraft 1. mars 2004. Det overordnede ansvaret for oppfølgingen av den europeiske landskapskonvensjonen i Norge er lagt til Avdeling for regional planlegging i Miljøverndepartementet.

Det norske landskapet er i endring. Endringene kan skyldes naturens egne prosesser, som vind, regn og snø, flom, ras og branner. – De siste årene har vi sett mer av denne typen påvirkning - men fortsatt skyldes langt de fleste endringene menneskelig aktivitet. Drivkreftene bak endringene kan være skogbruk og jordbruk, byutvikling, industri, energiproduksjon, transport infrastruktur og så videre. I Norge har vi spesielle utfordringer knyttet til masseuttak og mineralutvinning. De er ofte i konflikt med landskapsverdier, og i Nord-Norge noen ganger i direkte arealbrukskonflikt med reindriftsinteresser.



Bilde 1. Norges landskap er i endring. Foto: Jan Hausken

Landskapskonvensjonen sier at landskapspolitikken er et felles ansvar for nasjonale, regionale og lokale myndigheter. I Norge er det et mål at roller og oppgaver er fordelt mellom de ulike forvaltningsnivåene i tråd med nærhetsprinsippet, der beslutningene blir tatt så nær befolkningen som mulig. Vi har derfor som mål å få på plass og gjennomføre en politikk for hvordan vi på ulike nivåer skal verne, forvalte og planlegge landskap gjennom tiltakene i konvensjonen (artikkel 4, 5 og 6).

Lokale og regionale myndigheter er de viktigste aktørene. I Norge er omtrent 16 % av det nasjonale territoriet avsatt som nasjonalparker og andre verneområder. De resterende 84 % forvalter og kontrollerer kommunene gjennom plan- og bygningsloven. I dag har vi 430 kommuner som varierer mellom 200 og 575.000 innbyggere. Kommunene er alle, uavhengig av størrelse, like ansvarlige for å ivareta lokale planleggings- og utviklingsprosjekter. De skal levere primærtjenestene, foreta arealbruks beslutninger, bygge og drifte kommunaltekniske anlegg, gi byggetillatelse, med mer.

Vi har 19 fylkeskommuner, som er ansvarlige for regional planlegging og utviklingsprosjekter, videregående opplæring og kollektivtrafikk i fylket. De skal også hjelpe kommunene med deres planlegging. På nasjonalt nivå er det ingen fysisk kartfestet arealplanlegging. Dette innebærer at lokale og regionale myndigheter har hovedansvaret for å håndtere arealbruk og landskap på vegne av nasjonen. Det innebærer også at sentrale myndigheter må oppnå de nasjonale målene ved hjelp av lokal og regional planlegging, i tillegg til spesifikke instrumenter de kan ha innenfor egen sektor.

I Norge er hovedutfordringen hvordan vi skal kvalifisere 430 kommuner, av svært ulik størrelse og kapasitet, til å forvalte landskapet i henhold til Den europeiske landskapskonvensjonen. Hvordan integrerer vi landskapet i de regionale og kommunale planer og arealbruksvedtak?

Mange av lovene som gir virkemidler for oppfølging av landskapskonvensjonen ligger til Miljøverndepartementet. Vi har derfor muligheten for å se virkemiddelbruken i sammenheng. Plan og bygningsloven fra 2008 er en ny moderne lov for planlegging med en mer logisk struktur og avklaring av viktige hensyn i planlegging og tilrettelegging for deltakelse i planprosessen. Krav til planprogram og konsekvensutredning er innarbeidet i loven. Plandelen gir nye verktøy for å ta vare på landskap og natur, og har en klarere tilknytning til bygningsdelen av loven. Den nye plan- og bygningsloven er et viktig verktøy for å følge opp landskapskonvensjonen og til dels også de samiske interessene.

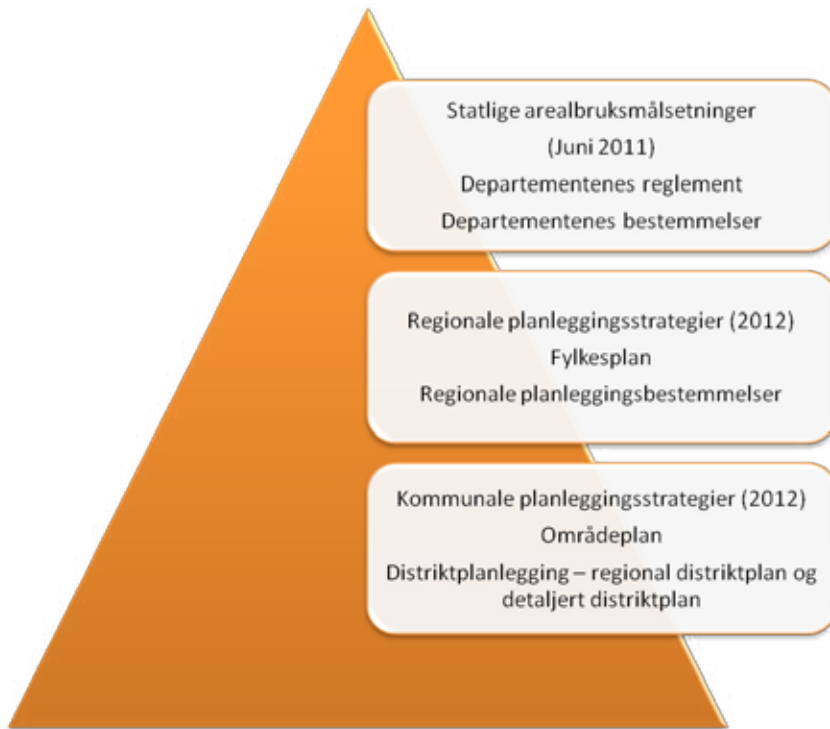
Konkret har loven gitt oss nye muligheter til å ta vare på landskapet ved at landskapet er tydeliggjort under oppgaver og hensyn i planlegging etter loven. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ble gitt første gang sommeren 2011. De gir klare føringer for landskap i arealplanleggingen. Arbeidet med regionale og kommunale planstrategier starter etter kommunale og regionale valg 12. september 2011 og skal vedtas i løpet av et år. De er de regionale og kommunale myndigheters virkemiddel for å vurdere sitt planleggingsbehov.

I planleggingen er det innført egen hensynssone for landskap og det er økt vekt på områderegulering for å få helhetlige løsninger. I tillegg er det etablert bedre kobling mellom planvedtak og byggesøknader /-tillatelse. Det kan for eksempel gis detaljerte føringer i forhold til utforming av terrenget, byggehøyder, etc. Landskaphensyn kan nå innarbeides gjennomgående i kommunenes planlegging, fra planstrategi og planprogram fram til utforming og gjennomføring av planene.

Naturmangfoldloven fra 2009 har som formål at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser skal tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, slik at den også gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, herunder grunnlag for samisk kultur.

Reglene for områdevern i lovens kapittel 5 er et sterkt virkemiddel for å ivareta landskap som nasjonalparker og verneområder. Naturmangfoldlovens formål nevner landskap særskilt. Det skal blant annet legges vekt på i tolkningen av andre lover. Men naturvernloven definerer landskapet mer avgrenset enn landskapskonvensjonen ved å gjøre landskapet til en del av naturmangfoldet. Kapittel 3 i loven definerer biologisk mangfold som landskap. Systemet med utvalgte naturtyper kan bidra til å ivareta landskapselementer, men bare indirekte.

Kulturminneloven fra 1978 gav en nyorientering fra tidligere system med fredning av fortidslevninger, bygninger og fornminner. Det ble åpnet for helt nye grupper av kulturminner, også avgrensede miljøer. En lovendring i 1992 åpnet for å frede større sammenhengende områder når de bidrar til å skape områdets egenart. Seks steder er fredet som kulturmiljø i Norge; Neiden i Finnmark, Utstein kloster og Sogndalstrand i Rogaland, Kongsberg sølvgruver i Buskerud, et klyngetun på Havrå på Osterøy i Hordaland og Birkelunden på Grünerløkka i Oslo.



Bilde 2. Det norske plansystemet. Illustrasjon Miljøverndepartementet

Norge har dermed fått etablert et fungerende juridisk rammeverk. Vi har også økt kunnskap og bevissthet om kulturarv, kultur- og naturlandskapsverdier, og den enestående naturen og de vakre landskapene. Den store utfordringen i Norge, er hverdagslandskap. Dessverre finner vi ikke alltid en god måte å bygge på i Norges flotte landskap. Vi har en høy etterspørsel etter byggegrunn og sterke private interesser. Derfor kan det noen ganger være vanskelig for planleggerne i kommunene - hvis de finnes - å få vedtatt en god løsning. Det er også et problem at mange kommuner ikke har ansatt arkitekter og planleggere.

Mange norske byer og landsbyer ser ut som en tilfeldig samling av hus og gater. Det er imidlertid en økende diskusjon om sammenhengen mellom kvalitet i omgivelser, helse og velvære. Vi har i mange år hatt egne programmer som fokuserer på bedre tettsteds- og byutvikling.

I Norge har vi derfor i gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen, valgt å ha hovedfokus på "Hverdagslandskapet" - stripene av land der folk faktisk bor og arbeider. Med dette utgangspunktet har vi forsøkt å spre informasjon om landskapskonvensjonen gjennom brosjyrer, film og seminarer, men det har begrenset omfang. I tillegg har vi ulike tiltak og prosjekter for de spesielle verdiene. Det vi nå trenger er å utvikle hensiktsmessige verktøy for planlegging, slik at alle landskap kan vedlikeholdes i samsvar med lokale ønsker og nasjonale retningslinjer.

Brosjyren med samisk oversettelse av konvensjonen og forklarende tekst håper vi vil være verdifull for vårt videre felles arbeid med implementering av konvensjonen i Nordkalottområdet.

Lokale og regionale parker er basert på et lokalt og regionalt engasjement for egne natur- og kulturverdier. Kommuner, fylker, organisasjoner og bedrifter går sammen i en langsiktig, frivillig parkavtale. Park er et verktøy for å realisere en samordnet utviklingsstrategi for å bevare natur- og kulturverdier og bidra til å utvikle dem på en bærekraftig måte. I dag er det formelt etablert tre regionale parker i Norge; Valdres Natur og Kultur Park, Nærøfjorden verdensarv Park og Telemarkskanalen Regional Park, og 8 lokale, nabolagbaserte parker i Hordaland fylke. Hordalands modell for landskaps-parker blir nå brukt i et prosjekt i Nordland fylke. Målet er å etablere en landskapspark i Grøtøyleia i Steigen kommune.

Verdensarvkonvensjonen fra 1972 ble ratifisert av Norge i 1977. Verdensarvkomitéen har inntil nå godkjent syv norske nominasjoner til verdensarvlisten; Bryggen i Bergen (1979), Urnes stavkirke (1979), Bergstaden Røros (1980), Helleristningsfeltet i Alta (1985), Vegaøyen (2004), Vestnorsk fjordlandskap (2005), Struves meridianbue (2005).

Verdensarvstatusen endrer ikke på prinsippene for sektoransvar, som er nedfelt i gjeldende politikk og forvaltning. Alle verdensarvområdene har en særskilt juridisk beskyttelse. Avhengig av hvert steds lokale karakter er deler av arealet vernet etter kulturminneloven eller naturmangfoldloven, mens resten av området forvaltes etter plan- og bygningsloven.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, ble etablert for å sikre spesielt verdifulle kulturlandskap i jordbruket, bidra til å stanse tapet av naturmangfold og bevare viktige kulturmiljøer gjennom skjøtsel og vedlikehold. De er resultat av et samarbeid mellom miljø- og landbruksforvaltningen.

Det ble i 2009 pekt ut 20 områder, ett i hvert fylke, og i 2010 ytterligere 2. Grunnleggende for utvalget var at det sikrer et representativt utvalg av jordbrukslandskap fra hele landet som omfatter både svært store kulturhistoriske og biologiske verdier, samtidig som det er realistisk å få til en langsiktig skjøtsel og vedlikehold av områdene. Områdeforvaltningen er basert på lokal forvaltning med sterk involvering av grunneiere og kommune. Erfaringene og tilbakemeldingene så langt er i hovedsak positive.

De Nasjonale turistveger, er et prosjekt i hovedsak finansiert av staten, som fokuserer på hvordan vi opplever landskapet langs veien gjennom å gjøre tiltak knyttet til utsiktspunkt, rasteplasser og høydepunkter/viktige landskapselementer langs veien. Det er en av de mest vellykkede offentlige landskapsprosjekter i Norge for øyeblikket. Det ser også ut til at prosjektet har gitt økt oppmerksomhet rundt moderne arkitektur som en del av landskapet, og høy kvalitet både i offentlige og private bygg generelt.

Utfordringene i planlegging synliggjøres når store områder skal omformes til ny bruk. Den storstilte utbyggingen av Bjørvika-området i Oslo sentrum med ny Opera som midtpunkt er et aktuelt eksempel på dette. Krav til åpenhet og involvering tidlig i planprosessen øker sammen med krav om visualisering av konsekvenser for landskapet. Det er for sent å starte diskusjonene når bygningene reiser seg og folk flest ser konsekvensene av vedtakene.

For å oppnå tidlig og bred deltakelse i arealplanleggingen, trenger vi økt bevissthet blant alle interessenter. Det er viktig å ha en helhetlig tilnærming i planlegging og det bygde resultatet. Vi tror en forståelse av landskapet må ligge til grunn uansett om planen er i byen eller på landsbygda. Derfor har vi igangsatt arbeid med å utvikle verktøyene for vurdering av landskapet for å forbedre fylkene, de statlige etatenes og kommunenes planlegging.

De store samferdsels- og energiforsyningstiltakene er ofte en utfordring i forhold til å ta vare på landskapskvaliteter. Et eksempel på dette er planene om å oppgradere E6 og Dovrebanen langs innsjøen Mjøsa og gjennom et verdifullt kulturlandskap ved Ulvin. Det var innsigelser fra lokale og regionale myndigheter til planen på grunn av konflikter med landskap og nærmiljø. Planen ble sendt til Miljøverndepartementet for endelig avgjørelse.



Bilde 3. Reindrifft er knyttet til samenes unike kulturarv, og det er reinsdyr over mer enn 40% av norsk landområde. Foto: Marianne Gjørsv



Bilde 4. Vindmøller på Hitra. Foto: Ina Rognerud

Valgt alternativet ble en løsning der både E6 og jernbanen blir lagt i tunnel forbi Ulvin gård. Dette er dyre løsninger og saken tydeliggjorde at det er viktig å ha gode verktøy i planleggingen for å avdekke og håndtere konflikter med landskapet, og at verktøyene må tas i bruk tidlig i planleggingen.

Vindparker har ofte stor innvirkning på landskapet. Det er også mange planer om å etablere vindmølleparker i Norge. Et eksempel på en utfordrende sak er Lista vindkraftverk i Farsund kommune i Sør Norge. Det var ønske om å anlegge en vindpark på inntil 34 vindturbiner med en samlet installert effekt på inntil 102 MW. Det var innsigelser både fra Fylkesmannen i Vest-Agder og Vest-Agder fylkeskommune, men da saken kom til Miljøverndepartementet fikk de ikke medhold. Selv om landskapsverdiene var godt dokumentert nådde ikke argumentene fram i den endelige beslutningen. Saken illustrerer behov for å ha god oversikt over landskapsverdiene på et regionalt og nasjonalt nivå, slik at store utbyggingstiltak ikke lokaliseres i områder med betydelige landskapskvaliteter.

Det man ser i slike saker er at folk opplever virkningen av vindmølleparker forskjellig. En del mener at slike tiltak i naturområder er uakseptabelt, mens andre opplever vindmøllene som fascinerende.

De store sentrale og regionale kraftledningene er unntatt fra planbestemmelsene i plan- og bygningsloven av 2008. Men reglene for konsekvensutredning må følges med høring av berørte parter og berørte myndigheter. Kraftlinjen mellom Sima og Samnanger i Hardanger var førsteside sak i mediene sommeren 2010 og virkningen for landskapet og turismen i Hardangerfjorden var et viktig tema i klagesaken. Spørsmål man kan stille seg i konsesjonssaker etter energiloven er om metodene for kartlegging og verdivurdering av landskapet er gode nok? Hva er viljen til å betale for å ta vare på landskapet? Samt hvordan involveringen og den offentlige deltakelsen håndtert underveis i prosessen.

Økt fokus på landskapet har ført til et økt behov for detaljert informasjon om landskapet og virkningen av planer på landskapet. Det er også behov for bedre verktøy for å identifisere og analysere landskapet som helhet og de ulike elementene som utgjør dette - både de naturlige elementene, kulturelle innslag og romlig-visuelle aspektet av landskapet. Verktøyene skal være nyttig for lokal og regional arealplanlegging, utarbeidelse av konsekvensutredninger og ulike former for analyse (sårbarhet og tilpasning). Mer informasjon om landskapet og landskapets effekter vil hjelpe oss å oppfylle kravene i konsesjonen. Miljøverndepartementet har derfor støttet flere utviklingsprosjekter både i regi av kommunene, fylkene og direktoratene.

I Telemark har man hatt et prosjekt om landskap som utviklingsstrategi for bosetting og næringsliv i de indre delene av Telemarkskanalen (regional park).

Videre har departementet arbeidet med retningslinjer for hvordan landskapet bør vurderes i de obligatoriske konsekvensutredningene av planer og tiltak. I vår nye plan- og bygningslov fra 2008 er landskapet viet spesiell oppmerksomhet, både i regional og lokal planlegging.

I Hordaland har det vært et prosjekt om landskap i kommunal planlegging som er utført av kommunene Granvin, Samnanger, Sund og Lindås med bistand fra eksperter på regionalt nivå. Kommunene har vurdert ulike måter å tilnærme seg landskap i kommunal planlegging. Konklusjoner fra prosjektet i Hordaland er at landskapsvurderinger må inngå som et tema i den kommunale planleggingen, og at landskapsanalyse bør brukes som et verktøy for å lokalisere ny utbygging og forvalte landskapet i kommunen.

Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning har utarbeidet retningslinjer for forvaltningen av landskapet i kommunal planlegging og konsekvensutredninger. Første skritt i arbeidet var utviklingen av en felles tilnærming for landskapsanalyse. Dette er presentert i en grunnlagsrapport som ser på analysens hovedelementer; beskrivelse, tolkning og vurdering av landskap. Det er også utviklet to veiledere rettet mot spesifikke oppgaver: etablering av vindkraftverk (i samarbeid med Norsk vassdrags- og energidirektorat) og landskapsanalyse som del av konsekvensutredning/-vurdering i kommuneplanens arealdel.

Fokus har vært å utvikle etterprøvbare og objektive kriterier for vurdering av landskapet. Det har også vært et mål at de kulturelle elementer i landskapet skal vektlegges på linje med landformer og vann, vegetasjon, arealbruk og bygg og romlige visuelle forhold. Veilederen om vindkraft vil bli testet i fem konkrete prosjekter og deretter evaluert. Målet er at den skal brukes i alle konsekvensvurderinger av vindkraftprosjekter. Rapporten er ikke offentliggjort ennå, da vi avventer erfaringene fra utprøvingen.

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har også utarbeidet en veileder om landskapsanalyse i kommunal planlegging, som skal prøves ut i de to kommunene Lyngen og Nordreisa i Troms fylke.

Miljøverndepartementet har også satt i gang et prosjekt for å se nærmere på kriterier for kartlegging av landskapet i målestokk 1:50 000. Forprosjektrapporten; "Landskapskartlegging i Norge. Metodikk og strategi" belyser behovet for metodeutvikling og systematisk kartlegging av hele landet, samt hvordan en nasjonal kartlegging kan utføres på et hensiktsmessig detaljeringsnivå. Utprøving av en ny metode for kartlegging finner sted i Nordland fylke høsten 2011 og skal evalueres.

Hordalandsprosjektet ble avsluttet i 2010 og ga flere viktige resultater:

Bruk av landskapsanalyse i planleggingen viste seg å være av stor betydning for å bedre kunnskapen i kommunene - blant politikere og ansatte så vel som borgere. Det medførte at bevisstheten om kvalitetene i landskap og natur- og kulturarv er svært viktig for å oppnå gode resultater. Prosessene medførte økt politisk støtte for å ha kommunale retningslinjer for ta vare på landskapet i utviklingsprosjekter. Dette har banet vei for økt forutsigbarhet i beslutningsprosessen og gir et godt rammeverk for arealplanlegging.

Til avslutning

Til tross for oppmuntrende resultater, avslører prosjektene nevnt over stort behov for konkrete råd og veiledning. Landskap er et tema som er enkelt å fange, men veldig bred og vanskelig å konkretisere. I dag er vår kunnskap og ferdigheter fortsatt ganske utilstrekkelige.

Vi trenger derfor mer samarbeid om hvordan landskapskonvensjonen kan implementeres – både i den regionale og lokale planlegging og prosjekter. Også vi må fokusere på kapasitetsbygging på alle nivåer.



Bilde 5. Vegaøyan, eneste verdensarvsted i Norge som er innskrevet under kriteriet kulturlandskap. Foto: Elisabet Haveraaen

EN REINSDYRSGJETERS KULTURLANDSKAP: MINNET, SANSENE OG ETIKKEN

Marie Roué

Dette er så visst vårt land

vårt hjem

vårt liv

Valkeapää

Artikkel 5 i Den europeiske landskapskonvensjonen sier at vi "anerkjenner landskaper i lov som en essensiell komponent av menneskers omgivelser, et uttrykk for mangfoldet i deres delte kultur- og naturarv, og et grunnlag for deres identitet". Slik gir konvensjonen oss den overveldende utfordringen å forstå det spesifikke i et folks landskap, spesielt en urbefolknings landskap, gjennom deres eget verdensbilde. Utfordringen er betydelig, ikke bare fordi urbefolknings kulturer er forskjellige fra det som er vanlig, men også fordi naturen og landskapet er sentralt for deres trivsel. Slik er det for samene som bor i de fire landene på Nordkalotten, og som ennå ikke har fått en klar anerkjennelse av landrettigheter. Jeg skal presentere deres syn på et samisk landskap gjennom data samlet i Jokkmokk-området (Sverige) der jeg arbeidet sammen med samiske gjeterere fra 2008 til 2011, både om sommeren og vinteren. Mye tidligere – fra 1969 til 1980 – hadde jeg også gleden av å arbeide med samene i Kautokeino (Norge).

Fins det et samisk landskap? Fra rom til rom

Augustin Berque, en landskapsspesialist, skiller sivilisasjoner som har landskap, slik som Kina, Japan og den vestlige verden etter renessansen, fra andre "sivilisasjoner uten landskap". Fire kriterier vitner om eksistensen av landskap i en kultur. (i) et bestemt ord for landskap, (ii) en litteratur som beskriver landskap, (iii) bildeframstillinger av landskap og til slutt (iv) det å lage hager. Denne motsetningen mellom de som har og de som ikke har, minner oss om den tidligste forståelsen av begrepet kultur. Mens kultur med stor K er et vestlig begrep for en skriftlig og kodifisert kultur tilhørende en elite, fins det en annen forståelse av kultur, som angår alle sosiale grupper, og ikke bare de såkalte "store sivilisasjonene". Kulturen slik den er beskrevet av antropologer, er en levemåte og et verdensbilde på samme måte som antropologien har innført en bredere definisjon av kultur. Vi argumenterer her for eksistensen av et samisk landskap.

Hvis vi leter etter teorier som åpner opp for anerkjennelse av urbefolknings landskap, må vi vende oss til fenomenologien. Så tidlig som i 1927 rettet Martin Heidegger oppmerksomheten mot hvor viktig det er med begreper som "være-til-stede" eller "være-i-verden". Istedenfor å forstå landskap som et jomfruelig område som er objektivt snarere enn subjektivt, må vi forstå dets betydning som et sted, noens sted, et sted som bare kan forstås gjennom den personens egne erfaringer og minne. I denne forståelsen befinner ikke flere grupper seg på samme sted, selv om de kan dele samme område. Vi kan gå videre og argumentere for at hvert levende menneske har sin egen forståelse av sted eller steder som de kombinerer for å sette landskapet sitt på begrep. Antropologen Tim Ingold baserte denne "landskapets timelighet" på en nyfortolkning av Heideggers begrep om å oppholde seg et sted. Han skriver at landskapet er "verden slik den er kjent for dem som oppholder seg i den, som bor på dens steder og reiser langs veiene som forbinder dem".

Dette begrepet om landskap oppfattes også som et fenomen av innlemmelse, der kroppen er begynnelsen på oppfattelsen av verden gjennom alle dens sanser. En fenomenologisk forståelse av landskap, ved å vekke sansene, legitimerer visjonen innenfra, en "emisk" visjon snarere enn en "etisk" eller utenforstående (Buttimer 1980).

Begrepet "kulturlandskap"

Begrepet "kulturlandskap", som dukker opp i begynnelsen av det 20. århundret, ble opprinnelig dannet av tyske historikere og franske geografer. I 1992 ble "kulturlandskaper" anerkjent som en ny kategori i henhold til UNESCOs verdensarvkonvensjon som "en kombinasjon av naturens og menneskets verk". Denne nye kategorien, som underordner den vestlige motsetningen mellom natur og kultur og anerkjenner at samfunn skaper sine miljøer og skapes av dem, ble først brukt om en urbefolknings landskap. Tongariro nasjonalpark i New Zealand ble klassifisert som et "kulturlandskap" i 1993, som anerkjennelse av den store åndelige betydningen av dets fjell for maorifolket. Den europeiske landskapskonvensjonen arvet denne tidlige anerkjennelsen av et folks landskap og tok det et skritt videre ved å definere landskap som "et område, slik det oppfattes av mennesker, med en karakter som er resultatet av naturlige og/eller menneskelige faktorerers handling og samhandling" (Europarådet 2000).

Det å ikke lenger oppfatte naturen som jomfruelig villmark og å anerkjenne at landskap forvandles gjennom århundrers samhandling med mennesker, er betydelige framskritt. Når dette er sagt, er kategorien "kulturlandskap" fullt ut tilpasset verdensanskuelsen til urbefolkninger? For å svare på dette spørsmålet, skal vi vurdere forholdene til samene som bor i Laponia, et område som er definert som et verdensarvområde hva angår natur og kultur.

Laponia: et landskap uten menneskelige spor

Etter en lang konfliktperiode har Laponiaprosessen endelig kommet til en vellykket avslutning og har blitt til et viktig håp for bedre forvaltning og samhandling i området der både staten og samene er involvert. Selv om Laponia først ble presentert av Sverige som et natur- og kulturområde, forstås det nå som et "kulturlandskap". Tidlige beskrivelser av området la vekt på historien til samenes flere tusen år lange bosetting. Selv om denne vektleggingen på forhistorie og historie er viktig for å legitimere samenes rett til bruk og bosetting, kan det likevel medføre en risiko for å villedde besøkende og utenforstående som vet lite om nåtidens samer, til å tro at dagens samers forhold til området er mindre intimt enn deres forfedres.

Faktisk er en spesiell vektlegging av menneskers historie til stede i selve Unesco-konvensjonen. Denne slagsiden kan komme av arkeologers omfattende studier og bruk av begrepet kulturlandskap. Antropologer og sosiologer anerkjente begrepets betydning mye senere. Det at en samisk arkeolog skrev de første dokumentene for å rettferdiggjøre Laponias inntreden på verdensarvlisten, kan også ha påvirket måten dette området først ble presentert på.

For en samisk kvinne i Staloluokta ga det ikke mye mening at hjemområdet hennes ble betegnet som et Unesco-område. Hun husket at moren hennes hadde vist henne stedet der besteforeldrene hennes hadde en leir. Senere klarte hun ikke å finne stedet, selv om hun prøvde svært hardt. Etter hennes mening var letingen etter 'bevis på bosetning' av parkmyndigheter eller programmer for å vise samisk bosetning i området, en total kulturell misforståelse. Mens den vestlige kulturen leter etter fysiske kulturminner som bevis på bosetning, arbeider samene hardt for ikke å etterlate seg bevis på at de har vært på stedet. Denne tankegangen og etikken kunne ikke ha vært mer motsetningsfylt. Hun spurte: "Hva er formålet med disse betegnelsene?" Hun spekulerte og la fram den humoristiske hypotesen om at forslagsstillerne faktisk prøver å beskytte landskapet mot dem selv, for eksempel mot de store gruvene deres, eller de massive dammene. "Vi samer trengte oss ikke inn på landskapet der vi har levd i århundrer, og derfor trenger vi ikke slike bevaringsprogrammer".

Jeg fikk en lignende respons da jeg arbeidet med cree-indianerne i James Bay i Quebec, om de sosiale og miljømessige konsekvensene av hydroelektrisk utbygging og kjempedammene det medførte. Cree-indianerne,

som ble bedt om å finne bevis på sin bosetning i territoriet, svarte ved å forklare sin egen tenkemåte. Når en cree-familie forlater en vinter- eller sommerleir, rengjør de den. Målet er å ikke etterlate seg et eneste spor. Ingenting skal bli værende igjen på bakken. Hver del av et dyr blir brukt, da den gamle sjamanistiske troen fortsatt respekteres sterkt. Dyr betraktes ikke som bytte. De tilbyr seg selv til jegeren, og fortsetter å gjøre det så lenge jegeren har et respektfullt forhold til dem. Samene har samme åndelige bakgrunn, og selv om de tidlig ble kristnet, holder de fremdeles sterkt på sin tradisjonelle etikk og sine verdier. Hver reinsdyrgjeter vet at det å være heldig eller uheldig i reinsdyrgjeting avhenger av måten du oppfører deg på, forholdet ditt til reinsdyret og mer generelt til verden.

Samenes intellektuelle kultur og landskap

Hvis vi følger Berques kriterier og leter etter et intellektuelt begrep om landskap i den samiske kulturen, vil vi finne det i språk og sang. Det samiske språket er berømt for rikheten i ordforrådet for snø og is, noe som gjør at de som snakker, gjør en grundig analyse av den omskiftelige tilstanden til disse elementene om vinteren (Magga 2006) Mens italiensk eller kinesisk kultur viser sin sosiale oppbygning av landskapet gjennom sine malerier, bøker eller hager – alle relatert til visuelle begreper, formidler det samiske samfunnet sitt eget begrep om landskap gjennom en delt muntlig kultur. Samiske tradisjonelle sanger, *joiker*, påkaller og beskriver spesielle steder, og bringer bilder fram i sinnet til sangeren og lytterne. *Joiker* setter poetiske bilder av mennesker og steder, reinsdyrflokken, dets sanger, bevegelser og lyder, om i sang og bilder I dag inntar samisk poesi og litteratur på en måte den samme rollen i den moderne verden. Et annet litterært trekk som vi ikke vil omtale videre her, da det er godt dokumentert i den akademiske litteraturen, er de hellige samiske stedene, eller *seite*, som alltid er bemerkelsesverdige steder fra et landskapssynspunkt. Mens nøye utvalgte steiner som er flyttet fra en bekk til en japansk hage, vekker assosiasjoner til naturen, gir samene hellig mening til klippeformasjoner eller elementer i naturen som de møter mens de selv beveger seg over landskapet i sine årstidsflyttinger.

Et dynamisk landskap av snø og is – samisk økologisk kunnskap

Mer enn noe annet er et vinterlandskap annerledes for hver person som ser på det. En ikke-same kan ganske enkelt se reinsdyr som beveger seg over et snødekt område. Samiske gjeterne, derimot, som har grundig kjennskap til is og snø uttrykt gjennom rikheten i språket sitt, ser ikke bare snø. *Oppas* er uberørt snø, noe reinsdyret trenger gjennom hele vinteren (Roturier og Roué 2009). *Éiegar* er "snødekt mark som har blitt trampet på og gravd opp av reinsdyr" (Nielsen og Nesheim, 1979). Så snart dette har skjedd, kan ikke reinsdyret gresse her mer, da snøen har blitt for kompakt til at de kan grave gjennom den for å spise av laven på bunnen. Dette er områder som igjen kan dekkes av ny snø og virke uberørt for en uvitende seer. Men for samene og deres reinsdyr forblir området *éiegar* og er ubrukbart. Som en konsekvens må reinsdyrene forlate et slikt område og finne en ny *oppas*. For en same om vinteren drar reinsdyrene fra *oppas* til *oppas*, og legger *éiegar* bak seg.

Et annet viktig samisk begrep er *guohtun*. Det er ikke enkelt å oversette, da det innbefatter flere betydningsnivåer. Når samene snakker svensk, bruker de ordet *bete* (beite). Men *bete* har en enklere mening; et sted der plantene er egnet til beiting. Den samiske definisjonen av *guohtun* dreier seg på den andre siden om tilgjengelighet for reinsdyrbeiting. Om vinteren eller om våren kan en varmere periode der snøen har smeltet eller det har regnet, fulgt av en kuldeperiode, føre til dannelse av en isskorpe som sperrer beiteområdene inne og hindrer reinsdyrene i å nå fram til maten sin. Under disse forholdene kan det som i går var en god *guohtun*, over natten bli en dårlig *guohtun*. En god *guohtun* er ikke bare et sted der det er lav, men en bestemt tid og et bestemt sted der maten faktisk er tilgjengelig for reinsdyrene. Dette komplekse samiske begrepet har flere lag og angår tilgjengelighet, tid og sted. Paradoksalt nok vil det, når landet dekkes av en hard isskorpe og lavrike beitemarker låses inne, være best gressing på beiter som vanligvis betraktes som dårlige fordi de bare inneholder flekker med lav på mosejord. Dette er grunnen til at samiske gjeterne, når de blir spurt om hva som

er en ideell beitemark, ofte svarer ”det kommer an på”, til stor ergrelse for utenforstående som ikke forstår kompleksiteten og variabiliteten i samenes forståelse av og begrep om landskapet sitt.

Landskapet for alle sanser

Hva er et vakkert landskap – *èappa etnam*? Det kan beskrives gjennom de felles verdiene og minnene til en sosial gruppe som bruker en stor mengde geomorfologiske begreper i det samiske språket for å beskrive landformasjonene eller for å kategorisere forskjellige typer snø og is. Det er også den samiske toponymien som gjennom stedsnavn forteller lokale historier, myter og hendelser i fortiden som skjedde på et bestemt sted, og som holder liv i minnet om mennesker som levde der en gang. Men det er også et mer individuelt landskap. Mens en lokal gruppe deler mye kunnskap og historie, er en person alltid unik. Gjennom ordene til samene som delte sine erfaringer med oss, vil vi prøve å formidle disse to betydningene: fra individuell erfaring til felles kulturelt grunnlag.

For en reinsdyrgjeter refererer *etnam* til territoriet hans, vanligvis arvet fra foreldre og forfedre, stedet der reinsdyrene hans beiter. En gjeter kan ha en ulik *etnam* for sommer, høst, vinter og vår. Han kan også snakke om *mina etnama*, min tradisjonelle beitemark, eller om *baya sadan etnam*, landet der jeg vokste opp. I begynnelsen av konflikten om Laponia skapte samene en ny forening for å motsette seg statlig styring og foreslå sin egen plan for å styre hjemlandet sitt, nå anerkjent som et Unesco-sted. De kalte denne organisasjonen *Saami etnam*, Sameland.

Mange mennesker ser på Staloluokta som den vakreste innsjøen i Sverige. Men for en same som nå bor i Jokkmokk, og som, i likhet med mange andre, måtte flytte med familien sin fra Karesuando mens han var ung, er det fortsatt et stygt sted:

”Jeg er født i Karesuando, i et flatt land. Jeg liker meg der, og jeg sier o dobbe èappe, der er det vakkert! Og folk som kommer derfra (Karesuando) sier at det er svært stygt her.”

For ham er et vakkert landskap en levendegjøring av minner fra barndommen hans. Han har følelsesmessige minner knyttet til den tiden da han var seks eller sju og bodde sammen med familien sin i Karesuando-området. Hele familien flyttet med flokken og haergit, kastrede reinsdyr. Han uttrykker: ”Hvor vakkert det var!”

”Alt er vakkert når du er ung. Vi reiste med hele flokken. Om kvelden når vi satte opp teltet for kvelden, kunne vi høre bjellene rundt teltet.

Vi sov så godt. Noen reinsdyr kom til og med helt bort til teltet og skrapte på teltduken.

De var ’urinslikkere’. Vi syntes det var hyggelig og moro. Det var også lyden av bjeller, noen haergit hadde bjeller, og ved å kjenne igjen lyden av bjellene, kunne vi si hvilken haergit det var. Det var vakkert.”

Det vakre landskapet han skildrer, er et av minner, følelser og oppfattelse ved hjelp av alle sansene. Det beskriver hans følelse av velvære, erfart som et barn som lå i et telt og luktet og hørte reinsdyr som nesten berørte ham. Minnet hans handler ikke så mye om hva han kunne se, som hva han kunne forstå om reinsdyrene ut fra kjente lyder og lukter. Barndomsfølelser og -oppfattelser forblir sterke gjennom hele livet, og kanskje enda mer når man må forlate hjemlandet og emigrere til et annet landskap. Det denne fortellingen sier oss, er at barndomslandskapet ditt for alltid knytter deg til stedet der du ble født, der familien din kommer fra, et sted som bestemmer identiteten din.

Men som vår forteller spør seg selv – er dette kun naive oppfattelser av barndomslykke, en lengsel etter en tidligere epoke som var idyllisk bare for barnet som han var for 50 år siden? Når han tenker seg om, kommer han til at dette ikke er tilfelle, da selv samene som var eldre på den tiden, mente at livet var godt. Refleksjonen hans inneholder en følelse av forvirring i møte med kompleksiteten som moderniseringen av samenes livsstil brakte med seg.

Rai'do som symbol på samenes landskap

Han framkaller nok et bilde av et bemerkelsesverdig samisk landskap, *rai'do*. En *rai'do* er en rekke med reinsdyrtrukne sleder som er bundet sammen etter hverandre. Denne formasjonen brukes vanligvis når en familie eller en gruppe reiser sammen om vinteren. Hver slede trekkes av en *haergi*, et kastrert reinsdyr, og en person sitter på hver slede. Sledene utgjør en lang linje, inkludert sledene som bærer teltene, teltpluggene og annet utstyr som gruppen trenger. I århundrer har dette sanne "kulturlandskapet" som viser det intime forholdet mellom reinsdyr og mennesker, blitt gravert inn på knivsliren som samiske menn har i beltet sitt.

Han husker et spesielt øyeblikk da de møtte en annen *rai'do*. En av haergiene hadde et hvitt bånd i hornene sine fordi han dro en slede der det lå en som nylig hadde gått bort. Selv som barn skjønnte han at dette reinsdyret skulle drepes på slutten av reisen, da det ikke lenger kunne brukes av folk.

Dette minnet bringer fram essensen i den samiske kulturen: forholdet mellom nomadiske reinsdyr og folk, bundet sammen fra fødsel til død i en pakt som er forankret i det helliges verden. Dette verdssystemet symboliseres av *rai'do*, den lange linjen av sleder trukket av reinsdyr som binder sammen mennesker og dyr i et langt bånd som bukter seg over vandringens landskap.

Vi har vurdert fortellingen til en voksen som husker barndommen sin med nostalgi og følelser, og som sørger over tapet av harmoni som moderniteten brakte med seg. Men for en yngre gjeter som ble født på syttitallet og vokste opp med snøscootere, er lukten og støyen fra disse inkludert i hans personlige landskap. Moderne joik bringer fram bildet av en bestemt gjeter ved å referere til merket på snøscooteren hans og nummerskiltet. På samme måte viser tegninger laget av samiske skolebarn dagens virkelighet ved å vise helikoptre som driver rein og bruker sirener, et bilde som i barnets sinn uten tvil forbindes med sirenene til politibilene i amerikanske TV-serier.

Samenes grunnleggende egenskap er deres tilsynelatende grenseløse evne til å forandre seg, samtidig som de forblir tro mot seg selv. I dag bruker de fortsatt *rai'do*, og snakker fortsatt til sine *haergi*, men har også snøscootere. Og når de migrerer, er det alltid et nært samspill mellom mennesker og reinsdyr som beveger seg over et landskap av kjente steder som er rike på mening, som i dag omfatter snøscooteren og den nye støyen fra denne.

Verdier og verdensbilde

Jeg avslutter med ordene til en stor samisk poet, Nils-Aslak Valkeapää, som beskriver teltet *lavvu* i dikt 61 i sitt verk "Solen, min far". Han tar oss fra sansenes verden, sansingen av vind og visjonen av skyer, og fører oss med på en åndelig og sjamanistisk reise:

Vinden

Snakker med lavvu-duken

Skyer beveger seg over røykhullet

Eller er det lavvuen

Som flyr i himmelen

Glir på skyene

Jeg ser ned på skyhavet

Lavvuen fører oss bortenfor. Våre menneskeliv vises med sine kulturelle, naturlige og spirituelle elementer. *Lavvuen*, hjemmet, knytter poeten til vinden, *biegga olmai*, en ånd eller en gud i samenes tradisjonelle religion. Gjennom røykhullet drar poetens ånd, som *noaiden*, sjamanen, før ham, fra menneskeverdenen for å fly inn i himmelen som ovenfra ser ut som et hav for ham.

Vi har prøvd å vise, i motsetning til Augustin Berque og andre landskapsspesialister, at samekulturen også er en landskapssivilisasjon. Landskapet spiller en sentral rolle i litteraturen deres, både i de muntlige joikene og i moderne poesi. Siden de er nomadiske, lager de ikke, som fastboende folk, en hage som representerer naturen i et mikrokosmos, men de gir mening til naturelementer ved å gi dem navn og å erklære spesielle steder hellige. Som Ingold støtter vi en forståelse av landskap "basert på premisset om at vi er en del av verden snarere enn atskilt fra den" (Ingold 2000:11). Og her ligger samene foran oss.

Referanser

- Berque, A. 1995. *Les raisons du paysage : de la Chine antique aux environnements de synthèse*. Paris: F. Hazan, 192 p.
- Fowler, P. J. 2003. *World Heritage Cultural Landscapes 1992-2002*, UNESCO: World Heritage Centre, 140 p.
- Heidegger, M. 1972. *Being and Time*, oversatt av Macquarrie og Robinson, London: SCM Press,
- Ingold, T. 1993. *The Temporality of the Landscape*. *World Archaeology* 25, no. 2: 24-174.
- Ingold, T. 2000. *The Perception of the Environment: Essays on Livelihood, Dwelling and Skill*. London: Routledge.
- Magga, O.H. 2006. Diversity in Saami terminology for reindeer, snow and ice. I: Roué, M. (ed.), *Cultural Diversity and Biodiversity*, *International Social Science Journal* 187: 25-34.
- Nielsen, K. og Nesheim, A. 1979 [1932–1962]. *Lappisk (Saamisk) ordbok-Lapp Dictionary, I–V*. Universitetsforlaget, Instituttet for sammenlignende kulturforskning, Oslo
- Roger, A. 1997. *Court traité du paysage*. Paris NRF
- Roturier, S. and Roué, M. 2009. Of forest, snow and lichen: Sa à mi reindeer herders' knowledge of winter pastures in northern Sweden, *Forest Ecology and Management* 258: 1960–1967.
- Valkeapää, N.A., 1994. *Trekways of the Wind*. Guovdageaidnu: DAT.
- Valkeapää, N.A., 1997. *The Sun, My Father*. Guovdageaidnu: DAT.

PLANLEGGING AV AREALBRUK, LANDSKAP I NORD OG VINDKRAFT

Timo Jokelainen

Finlands vindatlas, som ble utgitt i 2009, viser at områdene hvor det er mest vind i Finland er på havet. Å bygge på havet er ikke lett. Skiftende isforhold, uforutsigbare miljøvirkninger forårsaket av byggingen og usikkerhet om økonomisk lønnsomhet gjør at vindkraftutbyggerne også vender blikket mot andre områder. Hvis man ikke kommer seg på havet, står de vindfylte områdene langs kysten for tur. Områdene langs kysten benyttes også til mye annet, og i tillegg til sjøområdene og kysten planlegges det også vindparker på høytliggende områder i innlandet.

Etter den nasjonale målsetningen skulle den totale energien som er utvunnet ved vindkraft stige fra nåværende omtrent 200 megawatt til omtrent 2500 megawatt innen 2020. Dette betyr utbygging av omtrent 800 tre megawatts vindkraftverk i løpet av 10 år. Den nåværende utbyggingstakten fører ikke til dette målet. Så hvis skal nå målene, må vindkraftutbyggingen øke betydelig i årene som kommer. Det vil bli travelt med denne saken.

Et vindangrep er i gang

Det er blitt startet opp mange vindkraftprosjekter rundt om i Finland. Hovedsakelig er de konsentrert på havområder og nær kysten, men noen titalls prosjekter ligger også i innlandet. Prosjektenes totale mengde er betydelig høyere enn den nasjonale målsetningen for vindkraftproduksjon. I mars 2011 utgjorde prosjektene som offentlig var i gang 6300 MW. Når vi i tillegg vet at det finnes mange prosjekter som ikke er offentliggjort, kan vi snakke om et vindangrep hvor vindkraftprodusentene tar av områder til vindkraftproduksjon. Tiden for investeringsbeslutninger kommer senere.

Forutsetningene for gjennomføring av vindkraftprosjekter er mange. Den viktigste er vindforhold. I tillegg trenger man tilstrekkelig korte energioverføringsavstander og gode tilkoblingsmuligheter til hovednettet. Også annen infrastruktur, som veinettet er viktig for prosjektet. Verdier knyttet til natur, kultur og landskap samt prosjektets forutsetninger i fylkesplanen er også på sin måte med på å styre plasseringen av prosjektene.

Den nåværende situasjonen, hvor man er travelt opptatt i konkurransen om de mest vindfulle og ellers gunstigestedene, vil føre til en situasjon hvor vindkraftprosjektene får operere uten noe styring med tanke på helheten. Utbygging uten planlegging kan få kjedelige følger for reiselivet i Lappland for eksempel.

Vi trenger regulering og det i tide

Et planleggingssystem etter plan- og bygningsloven består av tre plannivåer; en fylkes-, område- og detaljplan – og statens målsetning for arealbruk som står over alt dette. Alle reguleringsnivåene og de statlige arealbruksmålsetningene spiller en egen rolle i vindkraftprosjektene.

Ifølge statlige arealbruksmålsetninger skal fylkesplanen vise de områdene som er best egnet til utbygging av vindkraft. Vindkraft er ingen ny sak i fylkesplanleggingen i Lappland. På grunn av Lapplands geografiske størrelse ble fylkesplanleggingen utstedt i fem deler. Derfor er de fem delplanene av forskjellig alder. I de eldste delplanene er ikke vindkraftområdene merket, og merkingen i de nyeste tilsvarer heller ikke målsetningen som nå er satt for vindkraftutbygging. For delvis å rette på dette lages det nå i en del av Lappland en vindkraftavklaring som finansieres av miljødepartementet. Resultatene av denne utnyttes i framtidige fylkesplaner, og med visse forbehold også i kommunale planer som erstatning for en manglende fylkesplan til å styre vindkraftutbyggingen. Forhåpentligvis vil arbeidet med å kartlegge områdene som er best egnet til vindkraftproduksjon, kunne utvides så det dekker hele Lapplandsområdet.



Bilde 1. Et planleggingsystem for arealbruk etter plan- og bygningsloven.

Vindkraftutbyggingen bør også styres med en mer detaljert regulering enn fylkesplanen. Etter forandringen i den finske plan- og bygningsloven som ble gjort i år kan man på grunnlag av en områdeplan med visse forutsetninger innvilge direkte byggetilatelse til et vindkraftverk. Det gjør planleggingsprosessene mer fornuftige. I Lappland lages det også flere reguleringplaner for vindkraft etter den nye loven. Reguleringsplaner er også nødvendige i framtiden, for eksempel i havneområder og eventuelle områder med mange arealbehov som skal tilpasses hverandre eller med spesielt sårbare miljøverdier.

For vindkraftprosjektene er reguleringen en metode i å finne en beliggenhet og form for vindkraften som er minst mulig skadelig eller i å tilpasse forskjellige arealbehov til hverandre. Egentlig er det vanskelig å se for seg en situasjon hvor man kan lykkes i vindkraftutbyggingen uten reguleringenes veiledende, aktive og bindende effekt. Nåtids kraftverk er 150 meter høye, og de nye gitterkonstruerte bladene kan oppnå en høyde på 200 meter. Landskapet forandrer seg i et svært vidstrakt område, spesielt ved bygging på bakketopper som ligger høyere enn resten av landskapet. En fylkesplan er som et flerkommunalt planleggingsnivå nødvendig når det skal tas avgjørelser om plasseringen av vindkraft-områder som har betydning både fylkesmessig og statlig. Det kan til og med være behov for statens plasseringskontroll for vindkraftsproduksjon.

Vindkraftutbyggingen har mange slags miljøinnvirkninger

Bygging av vindkraftverk og infrastruktur i forbindelse med dette har i minste fall en lokal innvirkning på miljøet. De sirkulerende bladene på vindkraftverket kan være dødsfeller spesielt for store rovfugler, som vi vet etter nordmennenes erfaringer. Lokale forskningsresultater finnes det likevel lite av, og innvirkningen på fuglebestanden er det i alle fall i prosjektene i Lappland vanskelig å bedømme. Kongeørnrevirer, som det i Lappland finnes hundrevis av, har påvirket merkingen av vindparker i ferdige fylkesplaner.

Bilde 2. Fotografi av vindkraftverket i Ajos tatt fra et fly som er i ferd med å lande på Kemi-Torneå flyplass. Karsikkoniemi i bakgrunnen. Foto: Timo Jokelainen





Bilde 3. Et vindkraftverk er en meget stor konstruksjon. Til grunnvullen går det for eksempel omtrent 600 m³ stålbetong. Også monteringsplassen og annen infrastruktur som må bygges i forbindelse med kraftverkene forandrer naturen i området betydelig, spesielt på sårbare bakketopper. Foto: Timo Jokelainen

De virker også inn på prosjekter som er i gang, spesielt i Øst-Lappland. Vilt- og fiskeriforskningsinstituttet har også advart mot risikoene ved vindkraftutbygging i sjøområder. Bygging av kraftverk og ferdige kraftverk forårsaker forandringer i isforhold, strømninger og sedimentering og derved også i andre prosesser i naturen.

Det ser ut som om vi ikke har tilstrekkelig grunnleggende kunnskaper om alle innvirkningene på naturen. Hvem har ansvaret for å få fram disse kunnskapene og hva er tidsskjemaet? Det er også behov for generell utredning fra den humane siden, som det har kommet fram gjennom radarene som blir brukt til værobservasjon. Saken blir undersøkt i et prosjekt som utføres av VTT (statens tekniske forskningscenter), Finsk Energiindustri og det finske forsvaret, som allerede har oppnådd grunnleggende resultater.

I Lapplandsområdet har anleggene som befinner seg i Bottenviken innvirkning på fiskerinæringen og anleggene i innlandet på reinsdyrdriften. Vi trenger et program for demping av innvirkningene som også gjør det mulig å tilpasse prosjektene til hverandre. I Lappland er det kommet opp tanker om vindkraftverkens negative innvirkning på turismen. Ifølge opplevelsesfirmaene reduserer vindkraftverk som synes i landskapet området villmarksfølelse og virker derfor negativt inn på reiselivsnæringen.

I offentlige debatter virker det som om vindkraftverkens innvirkning på landskapet overgår de andre innvirkningene på miljøet. For at prosjektene skal være økonomisk lønnsomme, må kraftverkene bygges på steder med så mye vind som mulig. De synes også lang vei. Mulighetene for å redusere innvirkningene på landskapet ved for eksempel å redusere antall kraftverk har vist seg å være svært begrenset. En vellykket vindkraftproduksjon krever en svært nøyaktig styring av plasseringene.

Hva slags helheter og hvor

Ut fra prosjektet i Piteå i Sverige på over 1000 kraftverk er det lettere å tenke over hvordan man skal plassere de hundre vindkraftverkene som skal bygges i Finland i årene som kommer: som et kollosalt anlegg, som noen store eller som små anlegg spredt omkring i landet.

Med tanke på innvirkningene på landskapet, ser modellen med noen store anlegg i alle fall ut til å være lettere å styre enn flere titalls små anlegg spredt omkring i Lappland. Små prosjekter kan ofte gjennomføres uten en lovmessig miljøkonsekvensbeskrivelse og til og med uten reguleringskontroll. For disse kan utilstrekkelig planlegging og eventuelt også for få involverte bli et problem.

For øyeblikket planlegges de største anleggene i havområder, og man finner vel også steder til dette på høyere områder i innlandet. Vindkraftverkene utvikles og vokser i størrelse. Når man undersøker utbygningssteder, bør man ta i betraktning at områder som viser seg å være ulønnsomme for nåtidens kraftverk, kan med nærmeste framtidens teknikk (f.eks. høyere konstruksjon) være mulig å ta i bruk senere.

Industrimiljøer og havner er passende områder for vindkraft, og vindkraftutbyggere i Lappland har også interessert seg for dette på samme måte som Røyttä i Torneå og Ajos i Kemi. Særlig store anlegg passer ikke inn på disse stedene. Man kunne også undersøke om områdene rundt trafikkårene kunne være egnet til vindkraft. Det er blitt fremstilt tanker om at turistområdene hvor det allerede er bygd skibakker, heiser og annet, kunne passe til vindkraftproduksjon. Olostunturi er et eksempel på dette.

Prosjektene som er satt i gang i Lappland har fått kraftig motstand. Folk vil ikke ha vindkraftverk i landskapet sitt. Selv om det er lett å være positiv til vindkraft generelt på grunn av det lave utslippet, ser det ut som om prosjektene gnager i dem som de vil forandre landskapet for. Til tross for motstanden bør det bygges hundrevis av vindkraftverk i landet vårt i løpet av de neste ti årene. Til disse skal man finne de beste stedene som er mulig. Reguleringsplanene har en nøkkelposisjon i denne prosessen og er også et verktøy som gir innbyggerne reell medbestemmelsesrett.



Bilde 4. Vindkraftverkene som en del av Riutunkari Färjstranden på Uleåkari. I havområdet mellom Uleåsalö og Karlö planlegges det en stor havvindpark. Foto: Timo Jokelainen

REGIONAL OG LOKAL DELTAKELSE OG SAMARBEID I Å GJENNOMFØRE DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN - ERFARINGEN TIL LANDSKAPSOBSERVATORIET I CATALONIA

Pere Sala

Catalonia har mange forskjellige slags landskap, og heldigvis er landskap nå mer et tema for generell interesse som går ut over spesialistområder. Det holder på å bli en fundamental del av territorial planleggingspolitikk og enda mer sektorpolitikk av sosial og kulturell karakter. Presetansjonen min tekst vil utvikle seg i to deler. Den første delen beskriver i generelle begreper det institusjonelle og regulerende rammeverket som ligger under samarbeidet om landskap i Catalonia. Den andre delen viser noen eksempler på disse erfaringene som er utviklet av landskapsobservatoriet i Catalonia. Til slutt behandles noen av utfordringene vi står overfor på dette området i dag i siste del av dokumentet.

Institusjonelt og regulerende rammeverk for samarbeid om landskap

Det katalanske parlamentet sluttet seg til Den europeiske landskapskonvensjonen (ELK) i desember 2000, to måneder etter at den ble godkjent. Fem år senere vedtok dette katalanske myndighetsorganet lov 8/2005 om vern, forvaltning og planlegging av landskap, og opprettet Landskapsobservatoriet i Catalonia. Loven er den grunnleggende regelen og referansen som den katalanske regjeringens landskapspolitikk er basert på. Loven er en trofast refleksjon av målene og ånden i den Europeiske landskapskonvensjonen og gir på denne måten



Bilde 1. Landskapsobservatoriets kontor.



Bilde 2. Deltakelse og samarbeid i å gjennomføre ELK i Catalonia. Landskapsobservatoriets bidrag til forpliktelsene i ELK.



Bilde 3. Landskapskataloger i Catalonia

det katalanske landskapet lovbeskyttelse og oppretter riktige instrumenter for å konfrontere utfordringene og garantere kvaliteten på landskapet.

Fem aspekter ved loven fremmer deltakelse og samarbeid. For det første er loven klar og svært lett å forstå for både vanlige borgere, foreninger og institusjoner. For det andre er loven praktisk og konkret, og resultatene er svært enkle å se. For det tredje er loven positiv heller enn begrensende og straffende, noe som gjør den akseptabel for alle parter. For det fjerde har loven en egenskap som går på tvers av den: sel om loven er utviklet på grunnlag av byplanleggingspolitikk, åpner den også døren til en progressiv tilpasning til en hel integrering av landskapet inn i alle områder av regjeringens handlemåter. Til slutt garanterer loven offentlig og sosial deltakelse og samarbeid.

Det første og mest synlige resultatet av landskapsloven var opprettelsen av Landskapsobservatoriet i Catalonia (www.ctpaisatge.net), som har vært i drift siden 2005. Landskapsobservatoriet ble opprettet som rådgivningsorgan for regjeringen i Catalonia og for å vekke samfunnet til bevissthet om saker som angår landskapet. Observatoriet har blitt et møtested mellom administrasjon (på alle nivåer), universiteter, profesjonelle grupper og hele samfunnet angående alt som er tilknyttet landskap. Hovedfunksjonene er å samarbeide med den katalanske administrasjonen om iverksettelse av ELK, noe som gjør det katalanske samfunnet oppmerksomme på hvor viktig det er med landskap og retten til å glede seg over det; og fungere som sentrum for forskning, dokumentasjon, tanke og handling om landskapet.

Observatoriets struktur og organisasjon er viktig for å fremme samarbeidsånd og deltakelse. Man kan nevne tre aspekter angående dette. For det første er landskapsobservatoriet et offentlig konsortium, med en egen juridiske person. Dette gir observatoriet en åpen karakter, og gjør det svært fleksibelt i sine funksjoner og aktiviteter. For det andre sammensetningen av observatoriet, som har over tretti offentlige og private institusjoner samlet i styringsorganet (www.catpaisatge.net/eng/observatori_organigrama.php). Observatoriet har også et rådgivningsorgan som består av flere økonomiske, forretningsmessige og sosiale grupper, som vel som akademikere som engasjerer seg for temaet. Denne sammensetningen muliggjør en dynamisk dialog mellom medlemmer av de utøvende organene og rådgivningsorganene, med stemmer som kommer inn fra forskjellige steder og ofte med motstridende interesser. Til slutt ligger observatoriet halvveis mellom det sivile samfunnet og administrasjonen. Dette er interessant i den grad det kan gi administrasjon råd om hvordan den kan skissere opp landskapspolitikk for territoriet, mens det samtidig kommuniserer bekymringer som samfunnet føler.

Vi er fortsatt svært langt fra slike europeiske land som Frankrike, Nederland eller Storbritannia, som har en befolkning som er mer landskapsbevisst og lover som ligger mange år foran våre, men man kan ikke nekte for at med vedtaket og iverksettelsen av landskapsloven har Catalonia tatt et langt skritt framover.

Noen erfaringer med landskapsobservatoriet angående deltakelse og samarbeid med å iverksette ELK.

Siden landskapsloven i Catalonia ble godkjent, har landskapspolitikken i Catalonia fått stadig mer erfaring, selv om man fortsatt står overfor mange utfordringer. Under finner du noen eksempler på lokal deltakelse og samarbeid i Landskapsobservatoriets gjennomføring av ELK. For flere detaljer, se observatoriets nettsted (www.catpaisatge.net/eng/activitat.php). Hvis vi tar i betraktning at målet med denne publiseringen var å åpne opp en debatt om gjennomføringen av ELK, har erfaringene fra lokale deltakelse og samarbeid blitt gruppert i henhold til de viktigste forpliktelsene i Den europeiske landskapskommisjonen, noe som er listet opp i bilde 2.

De første to forpliktelsene (ansvarsfordelling og anerkjennelse av landskap i jussen) har alt blitt presentert i den første delen av dette dokumentet.

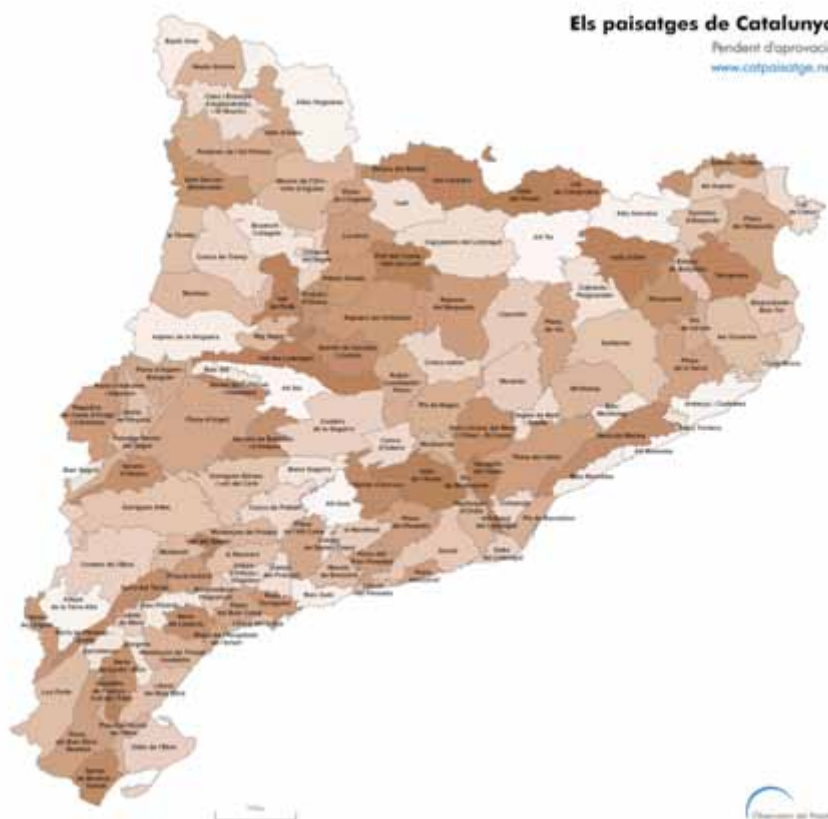
Identifikasjon, vurdering og definisjon av kvalitetsmål for landskap

En av forpliktelsene i ELK og selve grunnlaget for enhver landskapspolitikk er å lære mer om landskap, om alle landskap. Landskapskataloger (www.catpaisatge.net/eng/cataleg.php) er verktøyet som brukes til dette formålet i Catalonia. Landskapskataloger brukes til å føre målsetninger for landskap inn i romlig planlegging i Catalonia, så vel som inn i sektorpolitikk, med samarbeid og deltakelse fra alle de sosiale aktørene som er aktive i området.

Man må understreke visse aspekter ved katalogene:

- Observatoriet holder på å lage sju landskapskataloger for å føre målet for landskapskvalitet inn i de sju territoriesoneplanene som regjeringen også holder på å lage.
- Et av de første hovedresultatene av landskapskatalogene er kartlegging av landskapsenheter (eller landskaper), eller områder som har samme landskapskarakter. Disse landskapene er viktige fordi de utgjør de grunnleggende territorieenheter som spesifikk landskapspolitikk brukes på. Man har påvist at disse enhetene er hovedmøteplassen for offentlig debatt om opplevde og oppfattede landskap (http://www.catpaisatge.net/eng/cataleg_mapa.php).
- Landskapskatalogene studerer også utviklingen av historiske landskaper.
- De identifiserer også åpenbare og latente verdier (estetiske, økologiske, historiske, kulturelle, symbolske) som tilskrives landskap av sosiale aktører og offentligheten. Offentlig samråd har i stor grad bidratt til å identifisere disse verdiene.
- Landskapskatalogene studerer dynamikken i landskapet, så vel som de naturlige og sosioøkonomiske faktorene som påvirker dets evolusjon og forandring.
- Ved hjelp av offentlig samråd identifiserer de også viktige ruter og områder som landskapet kan observeres fra.
- Offentlig samråd er et grunnleggende aspekt i landskapskatalogene.

Bilde 4. Kart over landskapene i Catalonia



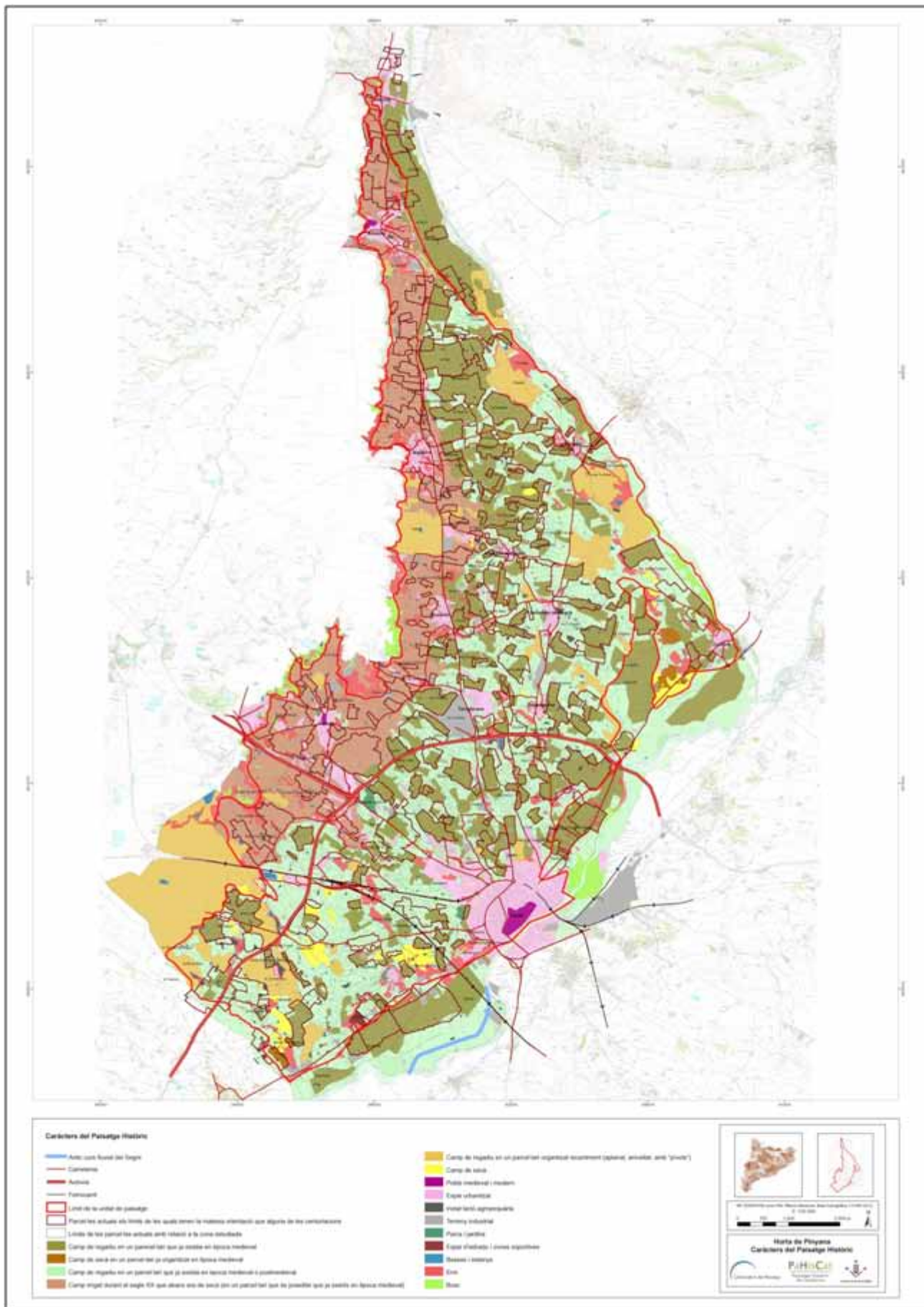
Dette er spesielt tilfelle for hvordan enkeltpersoner og interessenter oppfatter landskapet (særlig de aspektene ved det som ikke kan berøres, for eksempel følelse av rom, eller sanseopplevelsene og følelsene et landskap forårsaker). Under hele forberedelsesprosessen ble det brukt forskjellige instrumenter, slik som dybdeintervjuer med de viktigste aktørene i landskapet, konsultering med eksperter (for eksempel meninger om kart etc.), arbeidsøkter med personer fra lokalområdet, nettkonsultasjoner med Landskapsobservasjoner, noe som blant annet ga over 5000 meninger, eller meningsmålinger.

Ved siden av å bidra til kunnskap om landskap, definerer landskapskatalogene mål for landskapskvalitet, skaffet fra ekspertanalyser og offentlig deltakelse. Som sitt første referansepunkt defineres landskapets kvalitetsmål for hele Catalonia (<http://www.catpaisatge.net/eng/objectius.php>). På et andre nivå defineres mål for territorieambisjonene for hver landskapskatalog. I siste omgang defineres mål for hver landskapsenhet. Alle disse kvalitetsmålene gir opphav til mange kriterier og handlinger som må bidra til å nå dem. Kriterier og handlinger har som siktemål ikke bare å verne landskap, men også forvaltning og planlegging.

Landskapskatalogene, sammen med offentlig deltakelse, er dermed hovedverktøyet for å bli kjent med landskapet til byene i Catalonia. Som supplement til landskapskatalogene har observatoriet arbeidet på PaHisCat, et prosjekt basert på utviklingen av historiske landskaper, utført i samarbeid med den katalanske regjeringen og Universitetet i Lleida. Prosjektet har blitt anvendt på fire av de 135 landskapene i Catalonia. PaHisCat-prosjektet har stort potensial som retningslinje for politikk for kultur, byer og kulturarv, så vel som for bruk innen utdanning.



Bilde 5. Offentliggjøringen av Landscape and Public Participation beskriver og vurderer redskapene som har blitt brukt i landskapskatalogen, noe som oppretter nøkkelementer som må tas med i beregningen når man utfører en deltakelsesprosess av denne typen (www.catpaisatge.net/eng/documentacio_doc_1.php)



Bilde 6. Kart over den historiske karakteren til landskapet Horta de Pinyana

Integrasjon av landskap i politikk

En av hovedutfordringene til ELK er å få landskap inn i politikk. Denne utfordringen krever antakelig mest koordinering av de forskjellige, involverte sektorene. Jeg vil nå presentere fire hendelser som foregår i Catalonia på lokalt nivå:

- Så snart landskapskatalogene godkjennes av ministeren for land og bærekraft, bruker regjeringen mål for landskapskvalitet for å vedta obligatoriske landskapsdirektiver for romlig planlegging (www.catpaisatge.net/eng/directrius.php), for de sju soneplanene som man forbereder. Dette fremmer på sin side permanent kontakt mellom landskapsobservatoriet, den katalanske regjeringen og kommunene som påvirkes. Overføringen av målene for landskapskvalitet til landskapsdirektiver fins allerede, men den er samtidig en av de viktigste utfordringene.
- Observatoriet samarbeider med og støtter de andre departementene, byrådene og andre kulturautoriteter, ved å bruke informasjon fra landskapskatalogene, for eksempel for turisme og kulturpolitikk, politikk for romplanlegging eller for å skape nettverk av utkikkspunkter, blant annet.
- Observatoriet samarbeider med regjeringen i å bestemme retningslinjer for å integrere forskjellige typer handlinger og prosjekter inn i landskap, etter at man har kommet til enighet med de viktigste økonomiske sektorene som er med i de aktuelle områdene. Eksempler omfatter retningslinjer for å integrere industriområder og landbruksbygninger.
- Økonomisk politikk er svært viktig i dagens økonomiske resesjon, og landskap er en positiv ressurs for økonomisk aktivitet, så lenge den ikke blir en salgbar vare som skader dens naturlige, sosiale og kulturelle verdier. Observatoriet har gjennomført en serie initiativer i denne retningen: samarbeidet med forsikringsselskapet RACC eller bondeorganisasjonen Unió de Pagesos; å opprette bånd til arbeidsgiverorganisasjonen Foemtn Del Treball for å diskutere hvordan landskapsvern, forvaltning og planlegging kan bidra til jobbskaping; undertegne en avtale med arbeidsgiverorganisasjonen EURAM som prøver å inkludere landskapsverdier i sine respektive økonomiske aktiviteter; eller skape synergier med viktige vin- og druedyrkingssektorer i Catalonia, i overbevisning om at landskapskvaliteten vil bidra til denne aktiviteten.

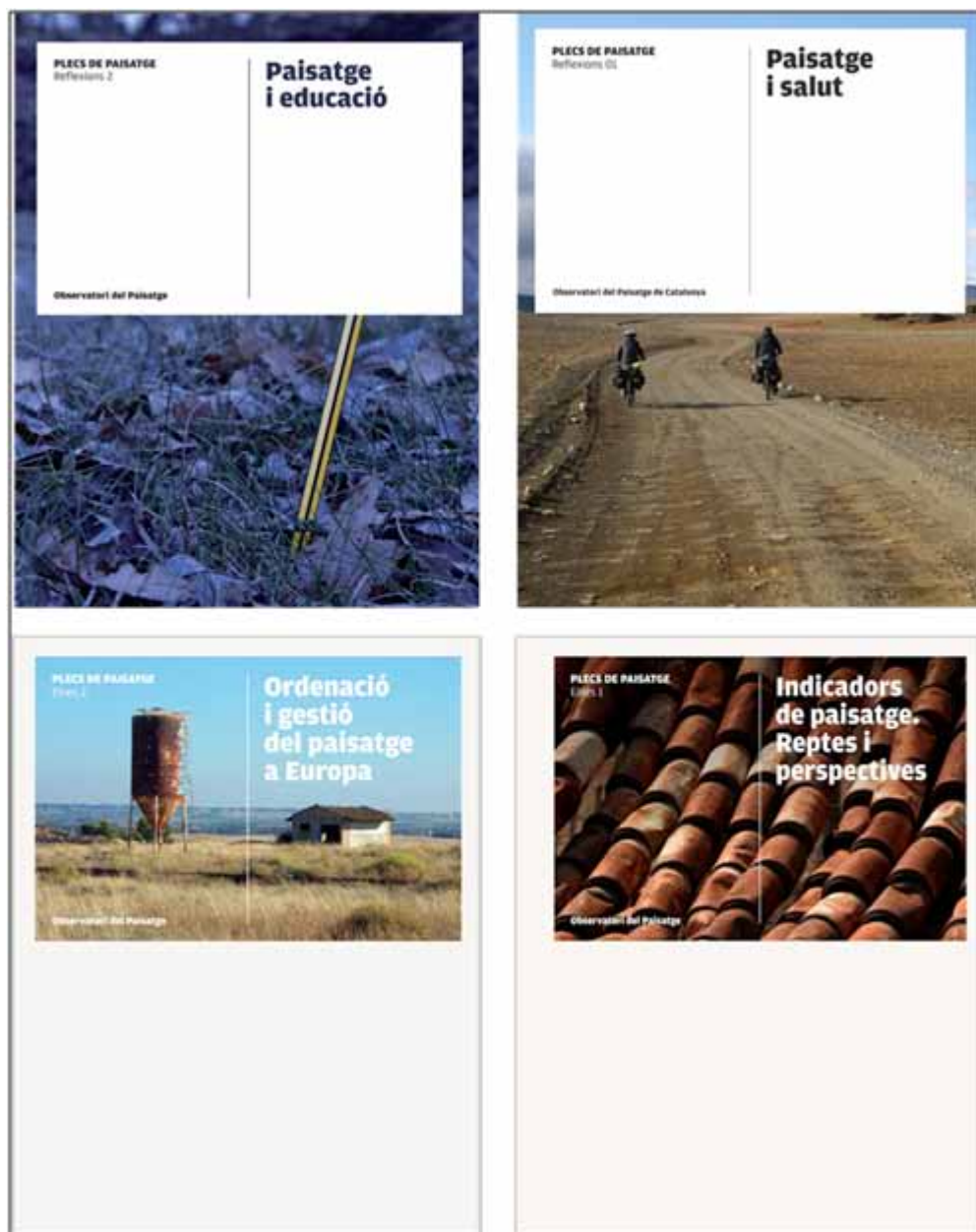
Den siste vurderingen i denne delen er for landskapsdokumentene (www.catpaisatge.net/eng/cartes.php). Dette har vist seg å være et svært kraftig redskap på lokalt nivå, under visse omstendigheter. Landskapsdokumenter kan brukes av lokale myndigheter (distriktråd, kommuner og samfunn) og/eller av foreninger som ønsker å skrive avtaler mellom agenter på et visst område (administrasjoner, sosiale og økonomiske agenter, etc.) for å fremme handlinger og strategier for landskapsvurdering og forbedring. Det er viktig å peke på at landskapschartre krever sterkt lederskap, et klart veikart som man har blitt enig om, stort engasjement fra alle involverte parter og utholdenhet i å gjennomføre oppgavene. Hvis disse fire faktorene ikke er til stede, er landskapscharteret dømt til å mislykkes.

Skape bevissthet

I Catalonia skaper landskapet økende offentlige bekymring. Men det er viktig å heve det generelt lave nivået av landskapsbevissthet. Alle initiativene som er nevnt over, bidrar til å heve bevisstheten, slik som følgende initiativ, som er basert på institusjonell og organisatorisk deltakelse og samarbeid:

- Regelmessig samarbeid med TV3 (den viktigste offentlige katalanske fjernsynskanalen) med forskjellige slags programmer for å øke bevisstheten om de 135 landskapene i Catalonia.
- Samarbeid med "Descobrir Catalonia" (et reise- og fritidsmagasin), med én artikkel i måneden om ett av de 135 landskapene i Catalonia (<http://www.catpaisatge.net/eng/paisatgemes.php>). Observatoriet samarbeider med andre regionale og lokale kultur- og fritidsmagasiner.
- Forberedelse av seminarer, kurs og konferanser for å bidra til refleksjon, opplæring og sosial sensibilisering angående landskap (se også "Utveksling av offentlig hjelp og informasjon").
- Forberede publikasjoner finansiert av institusjoner, stiftelser og private foretak (www.catpaisatge.net/eng/publicacions_coleccions.php).

- Nettstedet til landskapsobservatoriet i Catalonia, med nyhetsbrev, publisert på fire språk, som inneholder informasjon sendt inn fra eksterne kilder (www.catpaisatge.net).
- Nye plattformer for kommunikasjon og sosial samhandling gjennom Twitter (http://twitter.com/catpaisatge_en) og Facebook (www.facebook.com/catpaisatgeEN), på katalansk, spansk og engelsk.



Bilde 7. Samlingen "Plocs de Paisatge", med to serier ('Refleksjoner' og "Redskaper") omfatter artikler, studier, arbeidsgrupper, konferanser som vurderer et spesielt aspekt eller problem tilknyttet landskapet, reguleringer, instrumenter og metoder for beskyttelse, ledelse og planlegging av landskap.

Før vi går til de neste punktene, er det nødvendig å presentere on-line-prosjektet Wikipedra, et resultat av offentlig samarbeid. Wikipedra (<http://wikipedra.catpaisatge.net/>) er en interaktiv 2.0-versjon av et geografisk informasjonssystem for å presentere, visualisere og konsultere data om tørrsteinhytter og -ly i Catalonia. Denne nettapplikasjonen vil på den ene siden gjøre det mulig å utføre intuitive og interessante konsultasjoner (med kart, fotografier, filer og søk), og, på den andre siden, vil den gjøre det mulig for folk å presentere og modifisere data angående tørrsteinkonstruksjoner i Catalonia. Målet er å samle inn og oppdatere data om så mange tørrsteinkonstruksjoner som mulig. I sin seks måneder lange historie har Wikipedra laget en liste på mer enn 5000 tørrsteinhytter og -ly over hele Catalonia. I dette prosjektet er observatoriet bare en paraplyorganisasjon for å

fremme og utvikle Wikipedras database. Informasjonen kommer inn fra medlemmer av offentligheten og foreninger, til bruk i landskapspolitikk.

Utdanning

Observatoriets viktigste utdanningsinitiativ er å lage opplæringsmateriale om landskap fra et integrert perspektiv ved navn "By, territorium og landskap", beregnet på ungdomsskolenivået.

Prosjektet omfatter et nettsted for utdanning om landskap (www.catpaisatge.net/educacio). Over 450 000 katalanske skoleelever i alderen 12-16 år har dette materialet på skolen fra 2009.



Bilde 8. Wikipedras portal

Dette prosjektet gjennomføres koordinert med Utdanningsdepartementet og Departementet for territorium og bærekraft i den katalanske regjeringen, og landskapsobservatoriet. Dette er et lysende eksempel på tverrsamarbeidet som det er så vanskelig å oppnå. Utdanningsdepartementets bidrag er fundamentalt, ikke bare for å garantere utdanningsmålene for prosjektet, men også for å føre det inn i alle skoler i Catalonia. På den andre siden er det verdt å nevne det faktum at dialog med forlag har ført til at landskapskart over Catalonia har blitt tatt med i noen lærebøker i geografi til bruk i ungdomsskolen.

Gjensidig hjelp og informasjonsutveksling

Kapittelet kan ikke avsluttes uten å peke på internasjonalt samarbeid innenfor observatoriet. Samarbeid med andre europeiske regioner og land styrker ikke bare vår egen landskapspolitikk i Catalonia, men også ELK. Mange eksempler på hjelp og informasjonsutveksling på internasjonale og europeiske nivåer og samarbeid over grensene (se neste del) gjennomføres.

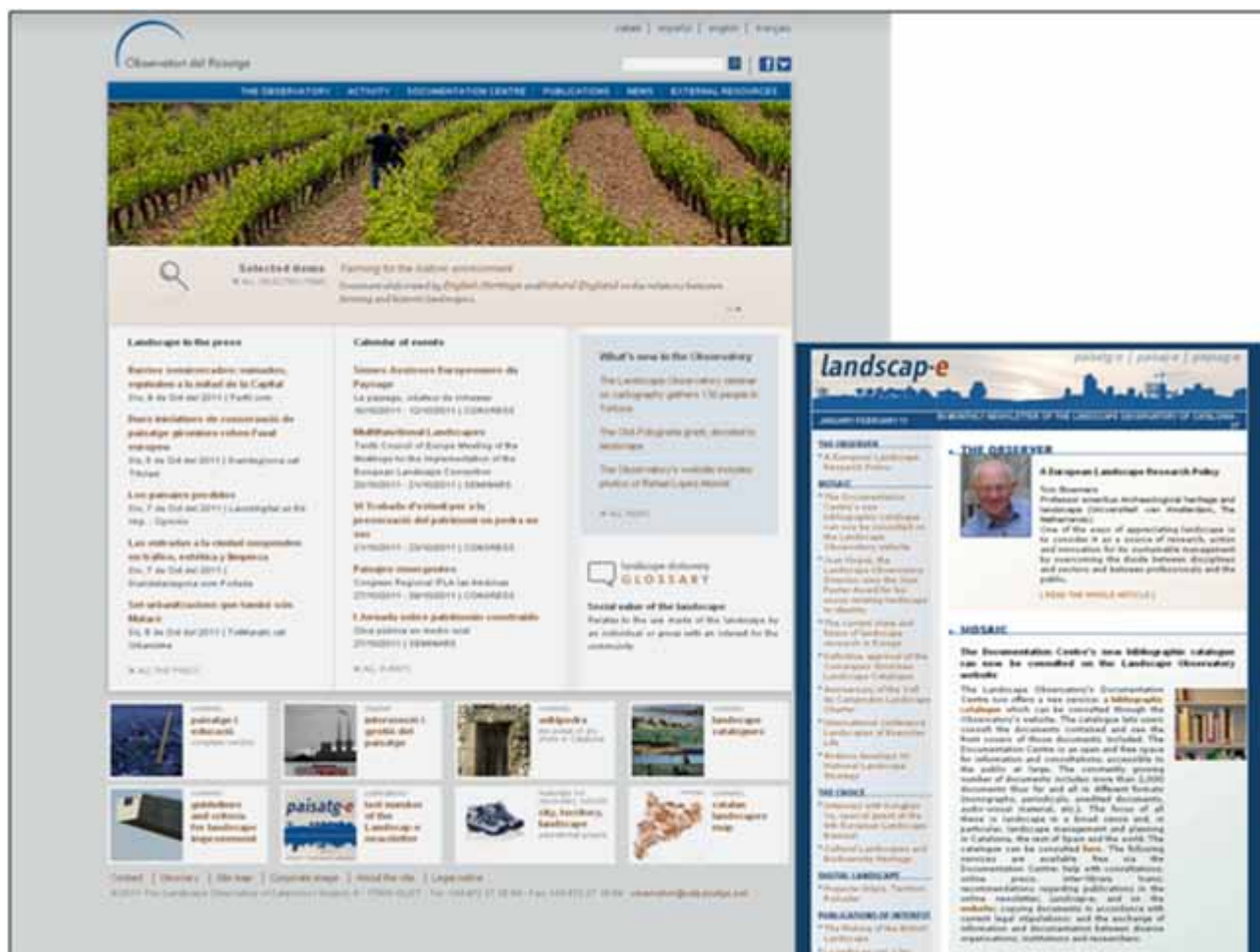
På feltet gjensidig samarbeid og informasjonsutveksling, har Landskapsobservatoriet i Catalonia vært aktivt på følgende måter:

- Deltatt på europeiske og internasjonale konferanser og seminarer; organisert konferanser med gjestedeltakere fra andre land, eller organisert konferanser sammen med andre europeiske institusjoner (www.catpaisatge.net/eng/jornades.php).
- Deltatt på det irske kulturvrådets "Landscape Character Assessment" annethvert år siden 2009.
- Møter for å utveksle erfaring med regjeringene i andre regioner i Spania og noen europeiske land (Irland, Italia, Nederland).
- Deltatt i ekspertpanelet om gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonens informasjonssystem (ELCIS), fremmet av Europarådet.



Bilde 9. Materiale og nettsted i "By, territorium, landskap"

- Samarbeidet med det argentinske landskapsnettverket (Red Argentina del Paisaje) på internasjonalt nivå for å opprette landskapsobservatorier i forskjellige provinser i Argentina. På samme måte samarbeider også observatoriet med lignende institusjoner i Brasil, Uruguay og Costa Rica. Det er viktig å peke på at ELK er hovedreferansen for latinamerikanske landskapsinitiativer, noe som selvsagt sier mye om konvensjonen.
- Deltatt i det europeiske nettverket for lokale og regionale myndigheter for å gjennomføre Den Europeiske landskapskonvensjonen (RECEP-ENELC), noe som gir gode muligheter for å utveksle informasjon, erfaringer og universitetsforskning på gjennomføring av ELK.



Bilde 10. Engelsk versjon av observatoriets nettsted og nyhetsbrevet "Landscape-e".

Samarbeid over grensene

I 2009 samarbeider observatoriet med det franske departementet for økologi, energi, bærekraftig utvikling og arealplanlegging i organisasjonen av den 5. arbeidsgruppen for samarbeid over grensene, holdt i Olot (Catalonia), med henblikk på å utveksle synspunkter og arbeidsmetoder der vi sammenligner franske landskapsatlas og katalanske landskapskataloger, med deltakelse av eksperter fra ulike europeiske land. De første fire utgavene av arbeidsgruppen, fremmet av det franske departementet, ble holdt i land eller regioner som grenser til Frankrike (Vallonia, Spania, Italia og England).

På den andre siden hjelper oversettelsen av observatoriets nettsted, nyhetsbrev og annen informasjon til engelsk og fransk (Europarådets to offisielle språk) med å informere resten av Europa og verden om den katalanske erfaringen med å fremme deltakelse og samarbeid.

Konklusjon

Landskapsarbeidet i Catalonia starter med en integrert visjon for helheten. Denne visjonene omfatter reguleringer, agendaer og politikk; aktørene og deres respektive nettverk; offentligheten, og til slutt, institusjoner og teknikere som er engasjert i saken. Alle disse elementene fører til gode samarbeidserfaringer. Men det er mange og store utfordringer: oppmuntre til dialogklima mellom regjeringer for å overvinne fragmenteringen i strukturen til den offentlige administrasjonen; styrke dialogen mellom det sivile samfunnet og de forskjellige administrasjonene; fostre samarbeid mellom offentligheten og folks privatliv, mens man utforsker alternative kanaler for landskapsforvaltning og –planlegging, og måter å finansiere dem på; finne fantasifulle måter til å overkomme mangelen på økonomiske ressurser til samarbeid eller løse det innviklede problemet med styring som er kjent for oss alle (hvem gjør hva og på hvilket nivå angående landskap?). Landskapsobservatoriet i Catalonia har som mål fortsatt å spille en viktig rolle i å oppnå disse viktige målene. Dette er kollektive utfordringer uten målstrek.

LANDSKAP OG MENNESKERS HELSE - KONFERANSENS FRAMGANGSMÅTE: GJENNOMFØRINGEN AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN I NORDKALOTTKOMMUNENE

Eeva Karjalainen

Naturens påvirkning på menneskers helse kan være en integrert del av gjennomføringen av landskapskonvensjonen. Dette artikkelen sikter på å markere hvordan landskapet som omgir oss, påvirker vår helse og velvære. I Den europeiske landskapskonvensjonen er begrepet landskap definert på følgende måte: "Landskap betyr et området, slik det oppfattes av mennesker med en karakter som er resultatet av handling og samhandling av naturlige og/eller menneskelige faktorer". Denne artikkelen konsentrerer seg om det oppfattede naturlige landskapet, dvs. ordet "natur" brukes som et synonym for landskap. Ordet "skog" brukes når en bestemt studie har å gjøre med skogsmiljøet.

Det er ikke selvsagt at naturen er bra for oss. For eksempel så folk i Finland på 1800-tallet på skogen som skremmende og undertrykkende, for eksempel på grunn av dyr, og landsbyene var praktisk talt treløse. På den andre siden har folk respektert naturen, og den romantiske bevegelsen idealiserte vill natur. Naturen har blitt brukt til å kurere sykdommer i århundrer. I Europa har det eksistert kurbad fra 1600-tallet. Nærheten til naturen var ment å skulle være en del av kurbadets helbredende virkning. Senere ble sanatorier som kurerer tuberkulose plassert i naturen for ikke bare å gi isolasjon fra andre mennesker, men også frisk luft, solskinn og vakker utsikt til naturen for å hjelpe med helbredelsen (Hartig et al. 2011). I Japan praktiserer folk Shinrin-yoku "skogsbadning", som skal være bra for helsen. Det er å ganske enkelt sitte i naturen og gå langsomt og puste luft.

Naturens restituerende virkning

Nå for tiden har vi vitenskapelige bevis på at å se og besøke naturen kan hjelpe med både å kurere sykdom og å hindre sykdom, selv om bevisene fortsatt er begrenset. Det virker som om naturen hjelper med å behandle særlig sykdom som er forårsaket av stress, slik som depresjon, utbrenthet og hjerte-karsykdommer. Basert på vår nåværende kunnskap virker det som om restituering fra stress er den sentrale mekanismen i naturens helbredende virkning. Med andre ord kan naturen ha spesielle kvaliteter og egenskaper som muliggjøre restituering fra og regulering av stress.

Studier har vist at etter en situasjon som var stressende eller som krevde stor oppmerksomhet, kommer folk seg vanligvis raskere og mer effektivt i naturlige omgivelser enn i byområder. Et vanlig eksempel på slik forskning er en studie der folk først så en video av arbeidsulykker. Etter det ble folk alternativt vist videoer av naturlige omgivelser, bytrafikk eller et kjøpesenter. De som så naturvideoene kom seg fortere både fysiologisk og psykologisk enn de som så bymiljøene (Ulrich et al. 1991). Mange andre studier viser også at sammenlignet med bymiljøer, gir naturmiljøer positive endringer i menneskets fysiologi etter situasjoner som var stressende eller krevde stor oppmerksomhet. Disse studiene viser for eksempel lavere blodtrykk, hjerterytme, ledningsevne i hud og muskelspenning i naturlige miljøer enn i bymiljøer. Naturmiljøer forbedrer også menneskers humør, konsentrasjon og ytelse bedre enn urbane miljøer (for eksempel Hartig et al. 2003, Laumann et al. 2003, Ulrich 1981). I tilfelle mye stress eller mental utmattethet, understrekes den positive virkningen av naturen.

Vi har to teoretiske forklaringer på hvorfor naturen restituerer oss. Begge disse er basert på evolusjonære antakelser. Psykoevolusjonær teori (Ulrich 1983, Ulrich et al. 1991) legger vekt på å komme seg etter stress. Den påstår at folk fortsatt er tilpasset naturmiljøet. Ifølge denne teorien er mennesker biologisk klare for restituerende respons på ulike typer naturlige omgivelser, men har ikke dette for kunstige og bygde miljøer. Teorien om restituering av oppmerksomheten (Kaplan og Kaplan 1989) sier at konsentrasjon og oppmerksomhet blir utslitt når vi må konsentrere oss om spesielle oppgaver eller ting lenge. Den understreker helbredelse av evnen til å fokusere oppmerksomheten. Oppmerksomheten kan restitueres bedre i naturen fordi naturen ikke krever konsentrasjon om spesifikke oppgaver.

Det er også andre mulige forklaringer på naturens positive virkning ved siden av restituering fra stress og mental utmattelse. Skog og trær reduserer luftforurensning og støy, som i sin tur påvirker helse positivt. Det er kjent at fysisk aktivitet og sosial kontakt er bra for oss. Vakker natur kan stimulere mer fysisk aktivitet. Det fins også ting som tyder på at nærliggende natur i byen gir bedre sosial kontakt, sosial samhørighet og sosial kapital. Derfor kan både økt fysisk aktivitet og sosial kontakt være formidlende variabler mellom den nære naturen og helsen vår, selv om vi ennå ikke har klare bevis på det (de Vries et al. 2001).

Eksempler på studier

Roger Ulrich (1984) publiserte en banebrytende studie i Science som viste hvordan naturen kan muliggjøre helbredelse fra sykdom eller reduksjon av symptomer. I denne studien ble pasienter som hadde gått gjennom en galleblæreoperasjon delt inn i to grupper. Én gruppe ble plassert på rom der de kunne se en murvegg. Den andre gruppen hadde vindusutsikt til trær. De som så trærne fra vinduet, trengte færre smertestillende tabletter, hadde kortere sykehusopphold og færre klager enn de som bare så murveggen.

Andre studier viser at naturen kan hjelpe barn som har AD/HD-symptomer, dvs. forstyrrelser i oppmerksomhet, vanskeligheter med å konsentrere seg og impulsivitet. Disse studiene viser at barn som utførte forskjellige aktiviteter i grønne utendørsområder, hadde færre symptomer sammenlignet med de barna som lekte innendørs eller i utendørsområder som ikke var grønne. De var bedre i stand til å konsentrere seg om å gjennomføre oppgaver og følge retningslinjer (Faber Taylor et al. 2001, Kuo & Faber Taylor 2004).

I byområder kan nærheten til grønne områder forbedre helsen og øke forventet levetid. For eksempel viste en nederlandsk studie at den alminnelige forekomsten av sykdommer er lavere i strøk som har flere grøntområder i en radius av 1 km enn de som har færre grøntområder. Dette var spesielt tilfelle for angstforstyrrelser og depresjon (Maas et al. 2006, 2009). En annen nederlandsk studie viste at folk som har en større mengde grøntområder i en radius på 3 km ble mindre påvirket av stressende hendelser enn de som har færre grøntområder (van den Berg et al. 2010). Den stressende hendelsen kan for eksempel være dødsfallet til en person som stod en nær, brudd i et nært forhold, økonomiske kriser eller å miste jobben. Helsestatus ble målt av antall helseplager og oppfattet generell helse.

I Japan har forholdet mellom skog og menneskers helse vært studert mye de siste årene. Japanere har for eksempel studert forholdet mellom det menneskelige immunsystemet og besøk i skogen (Li et al. 2007, 2008). Immunsystemet hjelper oss med å forsvare oss mot bakterier, virus og sverster. Det er kjent at menneskers immunfunksjon blir svekket av stress. Japanske eksperimenter viser at det å tilbringe tiden i en skog kan styrke menneskets immunsystem sammenlignet med bymiljøet. I disse eksperimentene har folk tilbrakt enten én eller tre dager i en skog og i en by. Mengden og aktiviteten til naturlige dreperceller økte i skogene, men ikke i byen. Virkningen kunne oppdages etter 7 dager, i noen tilfeller til og med etter 30 dager.

En finsk studie med 1273 respondenter fra byene Helsinki og Tampere viste at byboeres positive følelser økte når de brukte grøntområder i byene mer enn 5 timer per måned eller besøkte naturen utenfor byen 2-3 ganger per måned (Tyrväinen et al. 2007).

Hva slags miljøer kan styrke helsen vår?

Når man gjennomfører landskapskonvensjonen, er det svært viktig å vite hva slags natur som styrker helsen vår. Dessverre har vi svært få kunnskaper om det så langt. Den psykoevolusjonære teorien sier at helsefremmende miljøer må ha moderat og ordnet kompleksitet (variabilitet, mange forskjellige ting, men ikke for mange), moderat dybde (synlighet), et fokuspunkt (noe som tiltrekker seg oppmerksomheten vår) og naturlig innhold (Hartig et al. 2011). Teori om restituering av oppmerksomheten sier at miljøet som hjelper med restituering av oppmerksomheten, har fire egenskaper. Det har utstrekning, dvs. er stort nok til at en person kan føle at han er i det. Utstrekning betyr ikke fysisk størrelse, og egen hage kan for eksempel gi utstrekning. Det restituerende miljøet er fascinerende og attraktivt og krever ikke direkte oppmerksomhet. Det passer for personen det gjelder, slik at personen her kan gjøre hva hun/han ønsker. Restituerende miljø muliggjør også følelsen av å være borte fra det dagligdagse miljøet (Kaplan og Kaplan 1989).

Vi har svært lite empirisk forskning om de naturtypene eller naturelementene som er mest fordelaktige for helsen vår. Det er åpenbart at noen naturmiljøer fremmer restituering bedre enn andre. Det virker som om trær og vannelementer er viktige. Størrelsen på området, naturtypen og nivået på styringen kan også være viktig. En finsk studie viste at naturlige omgivelser ble sett på som mer restituerende enn byparker (Tyrväinen et al. 2007). På den andre siden viste en sveitsisk studie at stelt skog hadde en mer positiv innflytelse på velværet enn vill skog (Martens et al. 2010). Man påstår ofte at naturmiljøene som en person foretrekker, også er det som er best for helsen, men dette forholdet har ikke blitt dokumentert ennå.

Mulige praktiske virkninger for rehabilitering og helsefremming

Det er mange måter å bruke naturen i helsevesenet, rehabilitering av sykdommer, sykdomsforhindring og fremming av helse på. Naturen kan brukes som en del av rehabiliteringsprogrammer og individuell terapi. Rehabiliteringsprogrammer som for eksempel var rettet mot personer som led av depresjon, utbrenthet, hjertekarsykdommer eller alkoholsime, kan omfatte forskjellige typer aktiviteter som blir utført i naturen, slik som fiske, treklatring, kulturminner og det å lage bål. Slike programmer har for eksempel blitt brukt i Sverige og Norge.

På grønne helsefarmer leverer bedriftsledere naturaktiviteter for ulike målgrupper som trenger rehabilitering. Grønne helsefarmer har blitt opprettet i mange europeiske land. I tillegg blir terapeutiske hager og hagetapi alt brukt i noen land, iallfall i Sverige og Danmark.

Naturmiljøer kan også brukes på sykehus, klinikker og pleiehjem for å muliggjøre helbredelse. Klinikker og pleiehjem skal plasseres på vakre steder omgitt av natur. De kan ha vindutsikt til grønne omgivelser, og de kan omfatte hager eller grønne rom. Naturlige elementer kan brukes på pasientrom så vel som på venterom. Helbredende hager på sykehus og klinikker brukes allerede til en viss grad. I tillegg kan leger bruke en praksis der de bare skriver ut ikke bare medisin, men også opphold i naturen som en del av behandlingen. Men natur på resept er ennå ikke i vanlig bruk.

Når man vurderer naturen i helsefremming er det svært viktig å bevare vakker natur nær folks hjem, slik at folk kan ha lett tilgang til naturen. Det fins også spesifikke programmer og helsestier som har som formål å oppmuntre og lære folk til å bruke skogen til avslapning og fysisk aktivitet. Finlands første skogssti med velvære som tema, "power trail" ble åpnet i 2010. Den blir finansiert av det offentlige, men den ligger nær Ikaalinen spa, som kan bruke den som en del av sine tjenester. Det er en skogssti med psykologiske skilt som veileder folk til å gjøre øvelser som kan hjelpe dem med stressreduksjonen. Disse skiltene har som mål å skape avslapning, gi bedre humør, skape kognitiv refleksjon og restituering av oppmerksomhet. Det ble utført en studie blant brukerne av stien (167 respondenter). 69 % av respondentene opplevde at deres generelle velvære var bedre etter at de hadde gått stien. Men det var ingen forbedring i oppmerksomhet og konsentrasjon. Den lengste stien (6,6 km) hadde sterkere innflytelse enn den korte (4,4 km) (Vattulainen et al. 2011). Men det er vanskelig å vite om folk følte seg bedre etter at de gikk en tur på grunn av treningen, naturen, selskap, fritid eller på grunn av en kombinasjon av disse.

I tillegg kan man fremme spesielle "terapiskoger". Terapiskogene kan ordnes for å gi maksimale helsefordeler og andre støttefasiliteter kan leveres. For eksempel er det i Japan og Sør-Korea spesielle skoger som er bestemt å være terapiskoger. I Japan har forskning vist at disse skogene har en avslappende virkning. Noen firmaer bruker allerede disse skogene som helsebringende for sine ansatte.

Videre kan programmer for å fremme helse på arbeidsplassen omfatte aktiviteter i naturen. Naturens helbredende virking kan også brukes i byplanlegging og i konstruksjon av bygninger. Det kan for eksempel være naturlig på stressende steder slik som flyplasser, bysentra og arbeidsplasser.

Konklusjon

Forskningsområdet som studerer forholdet mellom naturen og menneskers helse er ungt og mengden med studier er fortsatt begrenset. Forskningsmetoder er ikke alltid overbevisende for medisinske forskere og personer som arbeider i helsevesenet. Vi trenger ennå mer forskning og streng metodologi for å ha nok grunnlag til å bestemme de praktiske konsekvensene for helsevesenet og for forvaltning av miljøet.

Vi må huske på at det ikke bare er naturen som kan restituere oss. Ifølge en nederlandsk studie kan velkonstruerte og attraktive bymiljøer også virke restituerende (Karmanov and Hamel 2008). Det kan være slik at all aktivitet som en person ser på som helbredende, slik som å høre på musikk eller meditere kan ha en sterk eller enda sterkere restituerende innflytelse enn naturen. Det kan også være slik at stedene og aktiviteten som en person liker, gir sterkest restituerende virkning. I den forstand fins det antakelig individuelle forskjeller. Det er åpenbart at ikke alle mennesker har godt av å oppholde seg i naturen i samme grad. Noen byfolk synes at skogen er ukomfortabel og fremmedartet, og virkningen av et besøk i skogen kan virke negativt inn på deres velvære (se for eksempel Milligan og Bingley 2007).

Det fins fortsatt mange ubesvarte spørsmål. Forskning om naturens virkning på menneskers helse har så langt konsentrert seg om naturen i byene. Vi vet svært lite om naturens virking på mennesker som bor på landsbygda. Den positive virkningen kan være mye sterkere på folk som bor i storbyer enn på mennesker på landsbygda, som er i kontakt med naturen oftere. Vi vet ikke mye om den helbredende effekten av besøk i naturen eller til å se naturen. Vi vet ikke hvor ofte folk skal være ute i naturen, hvor lenge de bør være der for å få stressreduksjon og andre helbredende virkninger, og hvilke aktiviteter de bør utføre.

Men bare på grunnlag av kunnskapen som fins nå, virker det åpenbart at det fins positive sammenhenger mellom naturen og menneskers helse. Dette gir mange muligheter til å forbedre menneskers helse og spare helseutgifter. En svært viktig implikasjon er å opprettholde en attraktiv natur i nærheten slik at folk kan ha kontakt med den hver dag. Man bør være oppmerksom på naturens virking på menneskers helse og velvære når man gjennomfører landskapskonvensjonen. Den skal være en del av vurdering av landskap og bestemmelser av kvalitetsmål.

Litteratur

- de Vries, S. Classen, T., Eigenheer-Hug, S.M., Korpela, K., Maas, J., Mitchell, R. & Schanz P. 2011. Contributions of natural environments to physical activity: theory and evidence base. In: Nilsson, K., Sangster, M., Gallis, C., Hartig, T., de Vries, S., Seeland, K. & Schipperijn, J. (eds.). 2011. *Forests, Trees and Human Health*. 1st Edition. 452 p. Springer. Pp. 205-243.
- Faber Taylor, A., Kuo, F.E., & Sullivan, W.C. 2001. Coping with ADD: The surprising connection to green play settings. *Environment and Behavior*, 33(1), 54-77.
- Hartig, T., Berg, A.E., Hagerhall, C.M., Tomalak, M., Bauer, N., Hansmann, R., Ojala, A., Syngollitou, E., Carrus, G., Herzele, A., Bell, S., Podesta, M.T.C., & Waaseth, G. 2011. Health benefits of nature experience: Psychological, social and cultural processes. In: Nilsson, K., Sangster, M., Gallis, C., Hartig, T., de Vries, S., Seeland, K. & Schipperijn, J. (eds.). 2011. *Forests, Trees and Human Health*. 1st Edition. 452 p. Springer. Pp. 127-168.
- Hartig, T., Evans, G.W., Jamner, L.D., Davis, D.S. & Gärling, T. 2003. Tracking restoration in natural and urban field settings. *Journal of Environmental Psychology* 23: 109-123.
- Kaplan, R. & Kaplan, S. 1989. *The experience of nature. A psychological perspective*. Cambridge University Press. 339 p.
- Karmanov, D. & Hamel, R. 2008. Assessing the restorative potential of contemporary urban environment(s): beyond the nature versus urban dichotomy. *Landscape and Urban Planning* 86 (2008): 115-125.
- Kuo, F.E. & Faber Taylor, A. 2004. A potential natural treatment for Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence from a national study. *American Journal of Public Health*, 94(9), 1580-1586.
- Laumann, K., Gärling, T. & Stormark, K.M. 2003. Selective attention and heart rate responses to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology* 23: 125-134.
- Li, Q, Morimoto, K., Nakadai, A., Inagaki, H., Katsumata, M., Shimizu, T., Hirata, Y. et al. 2007. Forest bathing enhances human Natural killer activity and expression of anti-cancer proteins. *International Journal of Immunopathology and Pharmacology*, vol. 20 no. 2 (S2)3-8.
- Li Q, Morimoto K, Kobayashi M, Inagaki H, Katsumata M, Hirata Y, et al. 2008. Visiting a forest, but not a city, increases human natural killer activity and expression of anti-cancer proteins. *Int J Immunopathol Pharmacol*. 2008;21:117–28.
- Martens, D., Gutscher, H. & Bauer, N. 2010. Walking in "wild" and "tended" urban forests: the impact on psychological well-being. *Journal of Environmental Psychology* 31(2011): 36-44.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. *Metlan työraportteja* 52: 57–77.
- Ulrich, R.S. 1981. Natural versus urban scenes. Some Psychophysiological Effects. *Environment and Behavior*. Vol 13, No 5: 523-556.
- Ulrich, R.S. 1983. Aesthetic and affective response to natural environment. In: Altman, I. & Wohlwill, J.F. (eds.). *Behavior and the Natural Environment*. Vol 6. Plenum Press. p. 85–125.
- Ulrich, R.S. 1984. View through a window may influence recovery from surgery. *Science* 224:420-421.
- Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A. & Zelson, M. 1991. Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology* 11:201-230.
- van den Berg, A.E., Maas, J., Verheij, R.A. & Groenewegen, P.P. 2010. Green space as a buffer between stressful life events and health. *Social Science & Medicine* 70(2010): 1203-1210-
- Vattulainen, K., Sarjala, T., Savonen, E.M. & Korpela, K. 2011. Elpymiskokemuksia metsästä, Voimapolun käyttäjäkysely. *Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute* 204. 39 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp204.htm>.

DET ARKTISKE LANDSKAPET SOM EN LEVENDE EUROPEISK ARV

Bas Pedroli

Landskapsarv, hvordan oppstod den?

Når jeg besøker et av mine favorittlandskaper i Nederland sent på høsten, gleder jeg meg over det vide utsynet over grønne enger atskilt av diker som reflekterer skyene som føres av gårde av vinden over himmelen. Mange gjess gresser. I det fjerne framhever et fyr og et hvitt hus med rødt tak et dike (bilde 1). Dette landskapet er arven etter mange århundrers menneskelige aktiviteter: handel, torvgraving, tørrlegging, dikegraving, beite og til sist bevaring av fugler. I mellomtiden har havet blitt skjøvet tilbake og har blitt erstattet av en ferskvannsjø og poldere. Fiskerne forlot området for lenge siden, og nylig har også bøndene forlatt det. Sauene gresser her for å holde markene korte for de overvintrende gjessene. Idet jeg snur meg rundt, ser jeg profilen av Amsterdam overraskende nær.



Bilde 1. Polder IJdoorn nær Amsterdam. Foto: Bas Pedroli.

Det europeiske landskapet består av mange slike typiske landskaper, som er et resultat av arbeidet til jegere og samlere, nomader, gårdssamfunn, munk og godseiere. Landskaper har aldri vært statiske, men reflektert funksjonene de ga til samfunnene som bodde i dem (Renes 2011). I våre dager reflekterer landskapene heller den globale utvekslingen av informasjon og markedsmekanismer. I stedet for lokalt rom, bestemmer global strøm grensebetingelsene for landskapsutvikling (Primdahl and Swaffield 2010). Men til sjuende og sist forblir landskapene et sosialt miljø med sin egen biografi, som er en viktig europeisk verdi (Farina og Napoletano, 2010). Dette gjelder både det samiske landskapet i Lappland og for polderne rundt Amsterdam, men på forskjellige måter (Jones og Olwig 2008).

I denne artikkelen reflekterer jeg over to grunnleggende forskjellige måter for utviklingen av menneskets forhold til naturen og landskapet slik det reflekteres på steder for tilbedelse og hellige rom. Dette bringer meg til det arktiske landskapets mening for Europa.

Steder for den europeiske kulturen

Selv om de strengt tatt ikke er europeiske, er de første store bygningene i den sivilisasjonsstrømmen som fører mot den sentral- og vesteuropeiske kulturen, pyramidene i Egypt. De forbløffende tunge og solide formene til en streng geometri ser ut til å vise et åndelig skille mellom menneskeverdenen og verdenen til gudene, naturens verden. Med andre ord virker den fundamentale grunnfestingen i jorden som et fundamentalt behov i menneskesinnet for selvbevissthet.

I en senere fase bygde den hellenske kulturen åpne templer for gudene sine, som fortsatt representerer de grunnleggende kreftene i naturen: Demeter jorda, Poseidon havet, Afrodite plantene og dyrene, etc. (bilde 2). I amfiteatrene til de tidlige grekerne, viste de klassiske dramaene eventyrene om guder og halvguder mot en bakgrunn av det naturlige landskapet. Den romerske tradisjonen lukket scenen med sider, og slaver og ville dyr spilte rollene i teatre, atskilt fra naturen utenfor.

I middelalderen bygde de kristne romanske kirker, med tykke vegger og små vinduer (bilde 4). Kontemplasjonen foregikk i halvmørket innendørs. Men naturen var fortsatt til stede i form av dyr og gnomer,

som ofte dekorerte søylene (bilde 5). I senmiddelalderen og renessansen ble "hedenske" vesener bannlyst fra kirkene, og i de gotiske katedralene ble lyset ønsket velkomment inn i kirken som et himmelsk symbol på Gud (bilde 3) (Duby 1976). Trass Frans av Assisis kortvarige forsøk på 1200-tallet på å betrakte solen, plantene og dyrene som brødre, ble natur og arbeid vanligvis holdt utenfor kirkene, kultur og fortolkning innenfor (Nolthenius, 1951).

Denne utviklingen fortsetter fram til nåtiden på moderne steder for tilbedelse, om det er universitetsauditorier som i det store og hele har tatt over kirkens funksjon, der man kan finne forklaring på verdens hemmeligheter, eller om det er det viktigste virtuelle stedet, Internett. Interessant nok brakte utflukten gjennom den nordlige taigaen rundt Inari-sjøen i finsk Lappland, som var en del av programmet i seminaret i september 2011, oss til en viktig eksponent for den lokale kulturarven, Pielpjärvi-kirken (bilde 6), opprinnelig fra 1600-tallet. Den må ha vært den første permanente bygningen i dette området, da den ble bygd av munkere som kristnet Europas nordligste regioner.



Bilde 2. Hephaestus-tempelet, Akropolis, Aten. Foto: Bas Pedroli.

Hellig rom

Det fins en annen måte europeiske folk har utviklet et forhold til verden som omgir dem, på. Særlig på kontinentets utkanter har det levd mennesker som har reist store steiner i fascinerende mønstre over hele Europa. Malta, Korsika, Portugal, Irland, England, Nederland, Sverige. Etter at kristendommen gradvis spredde seg over Europa, fortsatte de på noen steder lenge å leve i naturen. I Irland ble for eksempel enkle kors plassert i landskapet, i stedet for imponerende kirker. Det keltiske korset (som har en form som er mye eldre enn kristendommen) har en ring som kan symbolisere solen eller månen. På meg virker det som om det for mennesker som levde på områdene der slike kors ble satt opp, var landskapet bare et hellig sted der de kunne tilbe naturen som et guddommelig skaperverk overalt og samtidig være bevisst betydningen av Kristi offer. Mytiske historier og sagaer som beskriver eventyrene til helter i gjenkjennelige landskap, ble lenge holdt levende i mange nordiske områder, som Edda på Island, Draumkvedet i Norge og Kalevala i Finland (Friberg et al., 1998). Dette bekrefter at også i Nord-Skandinavia var menneskenes forbindelse med naturen lenge mer selvsagt enn i Sentral-Europa, slik det vises av mange hellige steder (for eksempel Ukonsaari-øya, bilde 7).

Kirker var faktisk ikke særlig passende strukturer for nomadefolk som samene. Slik det har blitt vist av flere forfattere (Bergma et al., 2008; Gaski, 2011, Håkli, 1999) og særlig Ingold & Kurttila (2000) og Roturier & Roué (2009) er samekulturen full av spesifikke plasser i landskapet. I den samiske tradisjonen er landskapet annerledes enn den moderne,

fjerne oppfattelsen i det vestlige samfunnet (Bujis et al., 2006), et rom der du skal involvere deg for å kunne leve i det, siden "... hukommelsen og slik folks følelse av kontinuitet med sin egen fortid, var intimt knyttet til deres erfaring med å bo på spesielle steder" (Ingold og Kurttila, 2000).



Bilde 3. Rosevindu Laon-katedralen i Nord-Frankrike. Foto: Bas Pedroli.



Bilde 4. Fonte Avellane-klosteret, en oase i Apeninnes natur. Foto: Bas Pedroli.



Bilde 5. Middelalderdåp i font i Laon-katedralen, Nord-Frankrike. Foto: Bas Pedroli.

Hva kan vi lære av dette?

Landskapskonseptet symbolisert av steder for tilbedelse har vært grunnlaget for det moderne samfunnet, med alle sine prestasjoner og bakdelar. Til sjuende og siste fører de til fremmedgjøring og tap av identitet (Olwig, 2008; Pedroli et al., 2006; Stobbelaar og Pedroli, 2001). Landskapskonseptet som

er karakterisert av hellige rom, på den andre siden, gjør det mulig å lære av landskapet, å få en ny tilknytning til miljøet og føle seg ansvarlig for handlingene vi gjennomfører. Skjemaet under oppsummerer disse to begrepene.

I publisiteten rundt Den europeiske landskapskonvensjonen (Déjeant-Pos, 2004) brukes av og til maksimen "landskap – spill for vår innerste selv". Hvis vi tar det alvorlig, konfronteres vi i mange landskaper i det vestlige samfunnet med forstyrrede bilder av oss selv.

Det er så visst også en grunn til følgende observasjoner:

- I Europa er det et voksende behov for livskvalitet basert på et sunt og spesifikt miljø (Bloemers et al., eds, 2010).
- Landskap uten mennesker knyttet til seg, er ikke lenger levende landskap (Priore, 2009),
- Deltakelse i landskap; en rett og et ansvar (Jones og Stenseke, 2011),
- Landskapsidentitet er en utfordring for det moderne samfunnet, for oss selv og våre barn (Stobbelaar og Pedroli, 2011).

Sted og rom kan ha en annen mening for samer enn for de fleste europeere. Og siden samene fortsatt lever i et landskap der hvert eneste sted kan være verdt å ta vare på, avhengig av årstid, år, klima, overfloden av ville dyr og fisk, og sist men ikke minst, snøforholdene, kan vi lære av deres tilknytning til naturen, deres indre syn istedenfor det fremmedgjorte forbrukersynet i det moderne samfunnet. Det kan bare være i en kombinasjon, en synergi av de to nevnte landskapsbegrepene at framtidens bærekraftige landskaper kan overleve.



Bilde 6. Pielpjärvi villmarkskirke nær Inari, finsk Lappland. Foto: Bas Pedroli.

Landskapsbegrep symbolisert av	
Tilbedelsessteder	Hellig rom
Naturen er der ute	Vi er en del av naturen
Kultur i våre bygninger og museer	Kulturen er der vi er
Naturen er et ødeland, og vi kan / vi må ta den tilbake	Naturen er vårt hjem, og vi etterlater ingen spor
'Presten' vet hva som er bra for oss	Naturen lærer oss hva som er bra for oss
Skillet mellom kultur og natur har muliggjort utviklingen av vårt moderne samfunn	Forholdet mellom natur og kultur er selvsinnlysende
Religion blir gradvis erstattet av vitenskap	Religion handler om å finne ny kontakt, utvikle selvbevissthet
Det er i økende grad umulig å kjenne alle konsekvensene av handlingene våre	Føl ansvar for handlingene vi gjennomfører
Dette fører uunngåelig til fremmedgjøring og tap av identitet	Observere med alle sanser, oppfatte som virkelig det vi sanser, bringer en følelse av tilhørighet, av identitet

Epilog, koble sammen to verdener

Men det er flere andre grunner til at vi skal være forsiktige med det arktiske landskapet. Det inneholder mange hekkesteder for millioner av trekkfugler som flyr gjennom Europa eller vinteren i Europa (Alerstam og Christie, 1993). Gjessene jeg ser i mitt favorittpolderlandskap fra høst til vinter, trekker til Nord-Skandinavia og Russland for å hekke. De bringer med seg våren til Lappland og drar tilbake med unge fugler til sørligere strøk.

Ikke bare trekkfugler, men også turister knytter nå Lappland til resten av Europa, noe som bringer inn penger, men samtidig forstyrrer sårbare arktiske økosystemer, og da regner vi ikke med energiforbruket det medfører.

Lappland er faktisk en integrert del av Europa, og representerer en levende europeisk arv. En av utfordringene for samene er hvordan de skal mobilisere følelsen av virkelighet dette krever av europeere til også å føle ansvar for samenes hjemland. Den europeiske landskapskonvensjonen kan være til hjelp her (Olwig, 2007).



Bilde 7. Den hellige øye Ukonsaari (midten), Inari-sjøen, finsk Lappland. Foto: Bas Pedroli.

Referanser

- Alerstam, T., Christie, D.A., 1993. Bird migration. Cambridge Univ Pr.
- Bergman, I., Ostlund, L., Zackrisson, O., Liedgren, L., 2008. Varro Muorra: The Landscape Significance of Sami Sacred Wooden Objects and Sacrificial Altars. *Ethnohistory* 55, 1.
- Bloemers, T., Daniels, S., Fairclough, G., Pedroli, B., Stiles, R., eds., 2010. Landscape in a changing world. Bridging Divides, Integrating Disciplines, Serving Society. Science Policy Briefing nr 41. ESF-COST, Strasbourg / Brussels, p. 16.
- Buijs, A.E., Pedroli, B., Luginbühl, Y., 2006. From hiking through farmland to farming in a leisure landscape: changing social perceptions of the European landscape. *Landscape Ecology* 21, 375-389.
- Déjeant-Pons, M., 2004. Council of Europe-The European Landscape Convention Entered into Force. *Environmental Policy and Law* 34, 79-83.
- Duby, G., 1976. *Le temps des cathédrales : l'art et la société (980–1420)*. Gallimard, Paris.
- Farina, A., Napolitano, B., 2010. Rethinking the landscape: new theoretical perspectives for a powerful agency. *Biosemiotics* 3, 177-187.
- Friberg, E., Landström, B., Schoolfield, G.C., 1998. *The Kalevala: epic of the Finnish people*. Otava.
- Gaski, H., 2011. Song, Poetry and Images in Writing: Sami Literature. *Nordlit* 27, 33-54.
- Häkli, J., 1999. Cultures of demarcation: territory and national identity in Finland. *Nested Identities. Nationalism, Territory and Scale*, 123-149.
- Ingold, T., Kurttila, T., 2000. Perceiving the environment in Finnish Lapland. *Body & Society* 6, 183-196.
- Jones, M., Olwig, K., 2008. *Nordic landscapes: Region and belonging on the northern edge of Europe*. Univ Of Minnesota Press.
- Jones, M., Stenseke, M., 2011. *The European Landscape Convention: Challenges of Participation*. Springer Verlag.
- Nolthenius, H., 1951. *In that Dawn: The Thirteenth Century in Italy*. Oversatt fra nederlandsk til engelsk: Darton Longman and Todd, 1968, London.
- Olwig, K.R., 2007. The practice of landscape 'conventions' and the just landscape: The case of the European Landscape Convention. *Landscape Research* 32, 579-594.
- Olwig, K.R., 2008. Has 'geography' always been modern? Choros, (non) representation, performance, and the landscape. *Environment and Planning A* 40, 1843-1861.
- Pedroli, B., Pinto-Correia, T., Cornish, P., 2006. Landscape—what's in it? Trends in European landscape science and priority themes for concerted research. *Landscape Ecology* 21, 421-430.
- Primdahl, J., Swaffield, S., 2010. *Globalisation and agricultural landscapes: change patterns and policy trends in developed countries*. Cambridge Univ Pr.
- Priore, R., 2009. *No People, No Landscape. La Convenzione europea del paesaggio: luci e ombre nel processo di attuazione in Italia*. FrancoAngeli, Milano.
- Renes, J., 2011. European landscapes: continuity and change, in: Roca, Z., Claval, P., Agnew, J. (Eds.), *Landscapes, identities and development*. Farnham, UK, Ashgate. Ashgate, Farnham (UK), pp. 117–136.
- Roturier, S., Roué, M., 2009. Of forest, snow and lichen: Sami reindeer herders' knowledge of winter pastures in northern Sweden. *Forest Ecology and Management* 258, 1960-1967.
- Stobbelaar, D.J., Pedroli, B., 2011. Perspectives on Landscape Identity: A Conceptual Challenge. *Landscape Research* 36, 321-339.

FLOTTE BYGDER I NORDLIG LANDSKAP -KAIRALA - LUIRO LANDSKAPSOMRÅDE ET EKSEMPEL PÅ GJENNOMFØRING AV DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN PÅ LOKALT NIVÅ

Merja Lipponen

Formålet med Den europeiske landskapskonvensjonen er bl.a. å fremme vern, forvaltning og planlegging av landskap samt å øke kunnskap om landskapets verdi, betydning og forandringer. I Finland har konvensjonen vært i kraft fra 2006. I denne artikkelen vil vi gjennom et eksempel gå igjennom hvordan Den europeiske landskapskonvensjonen er gjennomført på lokalt nivå i et område med to bygder i Øst-Lappland i Finland.

Teksten i artikkelen er basert på publikasjonen "Flotte bygder i nordlig landskap – Kairala og Luiro landskapsområdets forvaltnings- og bruksplan" (Kokko mfl. 2009). Det henvises ikke spesielt til publikasjonen mer senere i teksten.

Et kulturlandskap i forandring

Bygdene Kairala og Luiro ligger i Pelkosenniemi i Øst-Lappland, omtrent ti kilometer nordover fra tettbebyggelsen; Kairala på begge sider av elven Kitinen, og Luiro lengre østover, langs Luirojoki som renner ut i Kitinen. Bygdene er typiske lapplandske elvebygder, hvor bebyggelsen er konsentrert i en rekke langs elvebredden. Disse jordbruksbygdene har et eget særtrekk på grunn av de gamle nordbottenske tømmerhusene og uthusene, som de fleste ble spart under krigen i Lappland i 1940-årene. Det kulturelle landskapet er omgitt av vide villmarksmyrer med skog imellom. Pyhä-Luostos fjellrekke og Mairivaara i vest og Nivatunturi i øst skaper unike rammer rundt bygdelandskapet (bilde 1). Begge bygdene har også fått den ærefulle tittelen som landskapsområde etter Miljødepartementets rapport: Kairala er utnevnt som et statlig og Luiro som et fylkesmessig verdifullt landskapsområde (Miljødepartementets vurdering 1993, Stortingets prinsippvedtak 1995). I tillegg går Kairala under nasjonalt betydningsfulle bebygde kulturmiljøer (Museumsverket 2009).



Bilde 1. Utsikt fra Kairala, østover fra Kitinen mot Pyhäntunturi. Foto: Marjut Kokko.

Mennesket har benyttet seg av Kairala- og Luiroområdene i tusener av år. I forhistorisk tid var næringsveiene knyttet til villmarka, og bostedene skiftet etter årstider og viltforbruk. Selv om menneskenes innvirkning på landskapet enda var liten, forteller fortidsminnene, som skarpe øyne ennå kan finne i terrenget i form av gammebunner og jaktfeller samt funn av redskaper, oss om denne tidsepoken. Da de første husbeboerne bosatte seg permanent langs elvebredden på slutten av 1600-tallet, skjedde det en betydelig forandring i landskapet. Den gamle kulturen som var basert på et mobilt levesett forsvant fra området når utviklingen av jordbruk og bygdesamfunn startet. Senest på 1700-tallet måtte skogsamene som bodde i området enten vie seg til bondekulturen eller flytte lengre nordover. Nybyggerne lærte på sin side reindrift av samene (Kehusmaa & Onnela 1995). Når folk bosatte seg på permanente bosteder, forandret jakten seg fra å være hovednæringen til å bli en av flere næringsveier som man utførte for å skaffe seg sitt daglige brød. De frodige områdene ved elvebreddene ga næring til husdyrene, og den næringsrike jorden og de frodige myrene ble pløyd opp til åkrer (bilde 2).



Bilde 2. Hele veien rundt Kairala låg flate åkrer ennå på 60-tallet. Foto: Samlingene av Kairala bygdeforening.

Jordbruk forble bygdenes hovednæring fram til 60-tallet. Innbyggertallet var også på sitt høyeste på 60-tallet. I forbindelse med strukturforandringene har både antall gårder og innbyggertallet gått jevnt nedover, da ungdommer og folk i yrkesaktiv alder har flyttet på grunn av arbeid og utdanning. På dette tidspunktet er det noen få februk i Kairala- og Luiroområdet. De fleste i yrkesaktiv alder arbeider i tettbebygde strøk eller nabokommunene. Noen får fremdeles sitt levebrød av reindrift eller skogbruk. Selv om innbyggertallet har gått ned i begge bygdene, har det i de siste årene også flyttet nye fastboende eller sommerbeboere til bygdene. På grunn av befolkningens høye gjennomsnittsalder og forandringene i jordbruket har likevel det tidligere åpne kulturlandskapet begynt å gro igjen. Mange åkrer er blitt forandret til villmark overgrodd av pil og bjørk. Engene langs elvebreddene er blitt våte og overgrodd på grunn av stigende vannivå og avslutningen på høstings- og beitekulturen (bilder 3 og 4). Renoveringsbehovene på bygningsarven har også vekket bygdefolket opp til å finne midler til å holde sitt eget kulturmiljø og -landskap i stand.



Bilder 3 og 4. Landsbylandskap på 1990-tallet og på året 2008. Foto: Kari Tallavaara og Marjut Kokko.

Samarbeid - en nøkkel i planleggingen

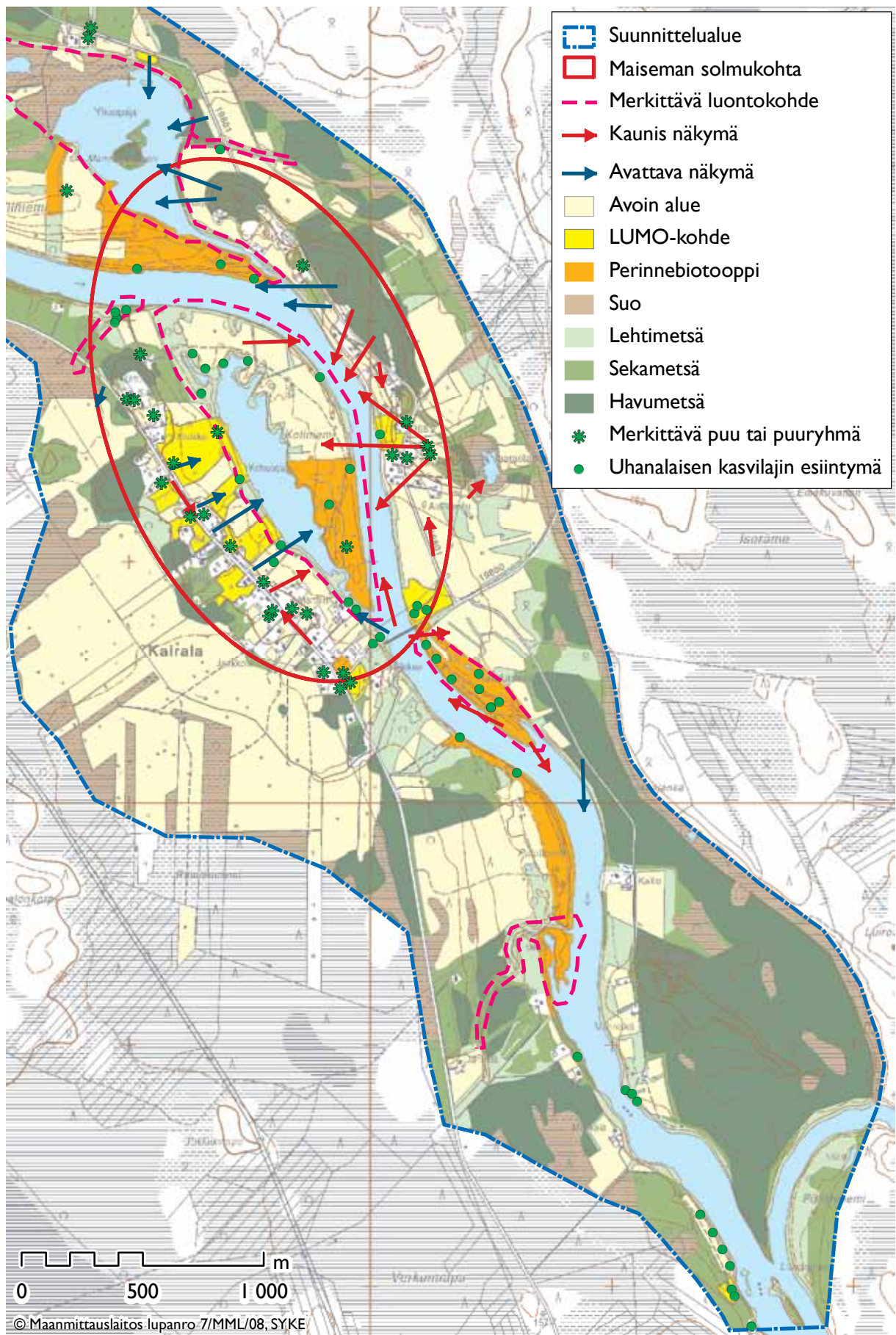
Ifølge miljøvernlovens § 32 er det mulig å opprette et spesielt landskapsområde for å bevare og forvalte natur- og kulturlandskapets skjønnhet, historiske særpreg eller andre spesielle verdier knyttet til dette i et bestemt område. Initiativet til å opprette et landskapsområde og lage de forvaltnings- og bruksplanene som kreves kom fra Kairala bygdeforening til Lapplands miljøsender (nå Lapplands ELY-senter) i 2007. Bygda Luiro sluttet seg til forvaltnings- og bruksplansprosjektet senere det samme året. Arbeidet ble utført i samarbeid mellom bygdeforeningene som et prosjekt ledet av Lapplands miljøsender, og det ble finansiert av Miljødepartementet og Pelkosenniemi kommune. Målsetningen med forvaltnings- og bruksplanen var å utrede de stedene som man så på som viktige for å bevare bygdens kulturhistorie, naturskjønnhet og rekreasjonsmuligheter. I tillegg til kulturmiljøet ble også skogene rundt bygdene tatt i betraktning som en vesentlig del av forvaltnings- og bruksplanen, for skogbruk har vært en av de viktigste næringsveiene for mange av innbyggerne.

I planleggingens startfase sendte vi alle i bygda et informasjonsbrev og innbydelse til prosjektets oppstartingsmøte. I tillegg ble det delt ut et spørreskjema til innbyggerne, hvor det ble spurt om synspunkter på forandringer i landskapet og behov for tiltak i forbindelse med dette. Folk fra bygda ble intervjuet i forbindelse med arealbrukets historie. I begge bygdene ble utnevnt lokale bygdearbeidsgrupper som samlet inn informasjon om bygdens historie, næringsveier og arealbruk. I bygdearbeidsgruppene ble det samlet inn gamle bilder og utredet om beliggenheten til verdifulle naturperler, gamle kulturhistoriske steder og ruter, som vinterveier og postruter (bilde 5). Gjennom en historisk tilnæringsmåte ble terrenginventeringene rettet mot stedene som kulturhistorisk var mest sentrale. Bygdefolket deltok også i terrengarbeidet sammen med ekspertene.



Bilde 5. I kveldssamling i Luiro begrenset man forvaltnings- og bruksplaneområdet i samarbeid.
Foto: Anna Kurkela.

Som terrengarbeid kartla vi de tradisjonelle biotopene som var igjen i bygdene samt jordbruksområder som landskapsmessig eller på grunn av naturmangfold var av betydning. I tillegg observerte vi bygdelandskapets knutepunkt, viktige natursteder samt åpen og fin utsikt. Vi gikk også igjennom skogene rundt bygdene og satte opp forvaltningsanbefalinger for disse. I tillegg deltok en ekspert i bygningshistorie i planleggingen, og vi kartla også området kulturarvsteder samt forhistoriske og historiske fortidsminner. I samarbeid mellom ekspertene og bygdefolket fikk vi fram en landskapsanalyse, og ut i fra denne lagde vi kart som viste landskapets nåværende situasjon (bilde 6). Vi informerte aktivt om prosjektet i alle fasene, og folk fra miljøseteret brukte bena aktivt ikke bare i terrenget, men også på byggedager og arrangementer i bygda. Dessuten ble det arrangert kveldssamlinger i forbindelse med renoveringsprosjekter og skogs- og landskapsforvaltning.



Bilde 6. Med hjelp av landskapsanalys kartla man de stedene som er mest verdifulle og som krever omsorg (Kokko osv. 2009)



Bilde 7. Ved siden av bygdevei i Luiri skiftes om de gamle nordbottenske hus og nyere hus fra gjenombygningstiden. Foto: Marjut Kokko.

Som det mest sentrale og verdifulle emnet og det såkalte knutepunktet for landskapet i Kairala, så vi Kitinen som renner igjennom bygda samt dyrket mark og bygdemiljøet som ligger rundt den. Selv om de gamle flomengene, stredene i Kotiniemi og Yliniemi er overgrodd, utgjør jordbruksområdene med sine bygninger fremdeles et mangfoldig og helhetlig landskap. I bygda Luiri er landskapets knutepunkt en bygdevei som har dannet seg på et nes i elva. Med velstelte åkrer, gamle nordbottenske hus og nyere hus fra gjenoppbyggingstiden på begge sider danner den det mest sentrale området i landskapet (bilde 7).

Anbefalingene om landskapsforvaltning som er gitt i planen var alle frivillige og satt opp i samarbeid med bygdefolket. I slutten av planen gikk vi også gjennom eventuelle finansieringsalternativer for å dekke forvaltningstiltakenes kostnader. Det er for eksempel mulig å søke om jordbrukets spesialmiljøstøtte til forvaltningstiltak på dyrket mark i samsvar med en forvaltningsanbefaling.

Fra planlegging til et landskapsområde

Opprettelse av landskapsområder reguleres av naturvernsløven 5. kapittel, § 32-36 samt naturvernsreguleringen 4. kapittel, § 13-16. Når forvaltnings- og bruksplanen for landskapsområdet som loven forutsetter, var ferdig, la bygdeforeningene i Kairala og Luiri den 17.5.2009 fram et forslag for Pelkosenniemi kommune om opprettelse av et landskapsområde. Kommunen la saken fram for Lapplands miljøsenior og Miljødepartementet senere det samme året. Deretter organiserte Lapplands miljøsenior en kunngjørings- og høringsrunde av forvaltnings- og bruksplanen og vedtaksutkastet for grunneierne, områdemyndighetene og andre involverte sommeren 2009.

Etter høringen ga miljøsenior i Lappland Miljødepartementet en presentasjon av opprettelsen av Kairala-Luiri landskapsområde. Miljødepartementet organiserte en andre runde i høringen, hvor forvaltnings- og bruksplanen, vedtaksutkastet samt presentasjonen fra miljøsenior ble sent til høring i departementene, andre myndigheter og organisasjoner. Etter høringsrunden organiserte Miljødepartementet et møte med jord- og skogbruksdepartementene angående forberedelse av opprettelsesvedtaket for landskapsområdet, som det forutsettes i naturvernsreguleringen. Vedtaket om opprettelsen av Kairala-Luiri landskapsområde ble gitt den 20.4.2010. (Miljødepartementets vedtak 2010). Det var samtidig det tredje vedtaket om opprettelse av et landskapsområde som ble gjort i Finland.

Opprettelse av et landskapsområde medbringer anbefalinger om vern av områdets landskapsverdier, og dette er veiledende når det lages nye fylkesplaner for området. Det begrenser ikke arealbruk eller fører til forandringer i grunneierens rettigheter. Grunneierne og befolkningen spiller fortsatt en sentral rolle i bygdenes landskapsforvaltning. Kairala og Luiri har lange tradisjoner i bygdeforeningsvirksomhet, og bygdevirksomheten er fremdeles aktiv i begge bygdene. En viktig aktivitet har bl.a. vært tradisjonsdager og renoverings- og malingsdugnader i gamle bygninger (bilder 8 og 9). Pelkosenniemi kommune har også deltatt i bygdenes



Bilder 8 og 9. Marttiini hus i Kairala under reparasjon og etter reparasjon.
Foto: Kari Tallavaara.

landskapsforvaltning ved å styre sysselsettingsarbeid innen miljøvern og -forvaltning til bygdeområdene, som for eksempel å sette istand og forvalte strender, enger og områdene rundt verdifulle bygninger.

Gjengrodde enger er også satt i stand ved dugnader og bøndernes egen innsats uten økonomisk støtte fra utenforstående. En oppstykket grunneiersruktur skaper ekstra utfordringer i forvaltningen av de store fellesarealene. Selv om landskapsområde-statusen på sin side garanterer lettere tilgjengelig økonomisk støtte for å bevare verdifult kulturlandskap, trenger man ikke alltid så store pengesummer for å forvalte områdene. Kotiniemis nasjonalt verdifulle biotop i Kairala forvaltes for eksempel av en sauebonde fra Luiro uten økonomisk støtte. Nesets gjerde ble bygd med dugnadskraft i 2010 (bilde 10).

På samme måte forvaltes området rundt Kairalas eldste bygning, Ollilas stabbur med dugnadsarbeid (bilde 11). I konkurransen om Finlands beste landskapsprosjekt i fjor fikk Kairala bygdeforening en æresbevisning for det verdifulle arbeidet som er blitt gjort i bygda.



Bilde 10. Gjerdedugnadarbeid i Kotiniemi på sommeren 2010.
Foto: Annika Kostamo.



Bilde 11. På sommeren 2011 bygde man tradisjonelt stikkegjerde ved Ollilas stabbur i Kairala med dugnader. Foto: Merja Lipponen.

Landskapsarbeidet i Lappland fortsetter

Arbeidet i tråd med Den europeiske landskapskonvensjonen for å bevare og øke kunnskapene om landskapsverdiene fortsetter ikke bare i Kairala-Luiron landskapsområde, men også ellers i Lappland og i hele Finland. Dette arbeidet føres i Midt- og Sør-Lappland videre av Miljødepartementet og Landskapet i Ordenprosjektet som finansieres av EU. Målsetningen er å oppmuntre folk i Lappland og Kainu til å ta vare på det lokale kulturlandskapet i bygda si, hjelpe til med praktisk organisering av landskapsforvaltning og gi råd ved søking om støtte til å verne og forvalte bygdelandskap. Som en del av prosjektet oppdateres også inventeringerne i nasjonale og fylkesmessig verdifulle landskapsområder (Stortingets prinsippvedtak 1995, Miljødepartementets rapport 1993).

Kilder:

Kehusmaa, A. & Onnela, S. 1995: Suursodankylän historia 1. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Kokko, M., Kurkela, A., Pihkala, A. & Tallavaara, K. 2009. Komiat kylät pohjoisen maisemassa - Kairalan ja Luiron maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Suomen ympäristö 9/2009. Lappland miljøsender. Helsingfors universitetstrykk, Helsingfors.

Museumsverket 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. 10.10.2011 på adressen: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. (finsk tekst)

Tallavaara, K. 2008. Kairavuopiolaiset – 300 vuotta Kairalan kylähistoriaa. Tornio kirjanpaino Oy, Tornio.

Nasjonalforsamlingens prinsippvedtak 1995. Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Utstedt i Helsingfors 5.1.1995.

Miljødepartementets rapport 1993. Arvokkaat maisema-alueet. Landskaps-områdegruppens rapport II. Miljødepartementet, miljøvernsavdelingen, rapport 66/1992. Helsingfors.

Miljødepartementets vedtak 2010. Ympäristöministeriön päätös Kairalan-Luiron maisemanhoitoalueesta. Utstedt i Helsingfors 20.4.2010.

KONKLUSJONER

Tilpasning av Den europeiske landskapskonvensjonen i kommunene på Nordkalotten

Landskapsvern og -forvaltning blir i Finland hovedsakelig styrt av plan- og bygningsloven, naturvernloven og statlige målsetninger for arealbruk. Målsetningen for Den europeiske landskapskonvensjonen inngår i lovene som er nevnt foran. I Sverige ligger konvensjonens innhold hovedsaklig i miljøbalken (1999) og i regulerings- og bygningslovene (1987/2011). I Norge er lovbestemmelsene plan- og bygningsloven (2008), naturmangfoldloven (2009) og kulturminneloven (1978). Landskapsvern og -forvaltning gjennomføres i landskapsområdene gjennom planlegging av områder og arealbruk, hovedsaklig ved utarbeidelse av reguleringer og landskapsforvaltningsplaner.

Kommunenes ansvar i forbindelse med planlegging av arealbruk og bruk av områdene er betydelig. Kommunene på Nordkalotten har egne og til en viss grad forskjellige handlemåter og praksis som ligger bak, når forskjellige prosesser knyttet til områdene blir behandlet. Kommunene og innbyggerne i disse har store interesser i å beskytte sine egne bomiljøer og opprettholde og øke områdets tiltrekningskraft. Kommunene ser også på landskapet som en av de viktigste tiltrekningsfaktorene som man ikke vil miste. Men man føler at ens egen kompetanse ikke strekker til i landskapsaker, spesielt når det gjelder landskapskonsekvenser ved forskjellige arealbruksformer. Forskjellige behov ved forskjellige former for arealbruk skaper utfordringer som man kanskje ikke har møtt før, og som alle kommuner må løse på sin egen måte.

Å tilegne seg nye kunnskaper og tilpasse disse i praksis føles strevsomt, og det er vanskelig å forandre på gammel praksis uten klare instruksjoner og konkret støtte. Mangel på ressurser og ekspertise gjør det vanskelig å tilegne seg forskjellig praksis. Målsetningen i Den europeiske landskapskonvensjonen inngår i flere forskjellige lover i landene på Nordkalotten. Det er ikke påvist noe klart ansvarsorgan for gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen, men ansvaret ligger på alle. Dette gjør at man midt i det at man kjemper med for lite ressurser, blir stilt til ansvar for det man ikke har gjort. Alle forskjellige offentlige etater skulle rette mer oppmerksomhet mot dette, at prinsippene i landskapskonvensjonen totalt sett blir tatt med i de forskjellige funksjoner og handlemåter. Nye og klare prioriteringer i de offentlige oppgavene ville fremme at man oppnår konvensjonens målsetning. En klar rollefordeling mellom de forskjellige offentlige organene har stor betydning i integreringen av målsetningene konvensjonen inneholder i praksis. Også en klar og direkte veiledning fra statlig hold til regionsmyndighetene og videre til kommunene ville kreve at man starter opp konkrete praktiske tiltak. Man har ønsket å bevare konvensjonens positive ånd, og derfor har man ikke sett det nødvendig å utarbeide direkte veiledning i tillegg til lovreguleringene. En veiledning ville likevel verken i kommunene eller i regionene oppleves som fjerning av den positive ånden i saken, men som en klargjøring av handlemåtene.

De økte behovene innen arealbruk i kommunene bl.a. til energiproduksjon, gruveindustri og en voksende reiselivsvirksomhet skaper et vel begrunnet behov for mer flerdimensjonal planlegging enn før. Å tilpasse forskjellige interessenters ønsker, tradisjonelle og nye næringsveier til hverandre er ikke lett og konflikter er umulig å unngå. Dette fører til et enda større behov for å få de lokale etatene aktivt med i planleggingsprosessen helt ifra prosjektenes oppstart. Regulering forutsetter kommunikasjon mellom myndighetene og innbyggerne. En dialog mellom innbyggere, organisasjoner og myndighetene har også en stor innvirkning på mange prosjekters landskapskonsekvenser. Ved hjelp av undersøkelser får man mer informasjon om landskapene, deres betydning og hvilken innvirkning forskjellige former for arealbruk utgjør. Denne informasjonen gjør det også lettere å ta avgjørelser og finne ut løsninger. Landskapsundersøkelser og et tett samarbeid mellom de forskjellige statlige organer, aktører og lokale organer gir større muligheter for å oppnå målsetningen i konvensjonen.

Landskapsinventeringer støtter arbeidet knyttet til landskapsforvaltning. Kommunenes ønsker om mer nøyaktige og dyptgående landskapsklassifiseringer og -modeller samt utredninger om landskapskonsekvenser ved forskjellige arealbruksformer må kunne oppfylles permanent med lange tidsintervaller som en hjelp i planleggingen av hvordan dette arbeidet gjennomføres i praksis. Kartlegging og ferdige programmer som kan benyttes ved planlegging gjør terskelen til å ta et mer helhetlig hensyn til landskapsverdier lavere. Det bør satses effektivt på gode og fungerende metoder på informasjon i framtiden. Kommunenes kunnskaper og

ekspertise kan også økes ved målrettet opplæring og veiledning. Opplæringen til konsulentkonsernene som kommunene benytter seg av spiller en viktig rolle når det gjelder landskapskonvensjonens framgang. Det er svært viktig at samarbeidsgruppene over landegrensene fortsetter med å dele erfaringer og å finne og utvikle felles handleingsmåter. Samenes fellesområde på Nordkalotten bør heller behandles som en helhet enn som separate områder i tre forskjellige land.

For å forsikre oss om at arbeidet i Nordkalottområdet fortsetter, blir det dannet en landskaps-samarbeidsgruppe. Det utnevnes medlemmer fra alle tre landene til samarbeidsgruppen, og sameområdet vil bli sterkt representert. Samarbeidsgruppens hovedoppgave er å utvikle og føre landskapspolitikken i området fremover. Klassifisering av landskapsvern og -forvaltning med kartlegging kan man på lang sikt, med for eksempel prosjektstøtte utvikle felles for Nordkalottområdet. Samling av samarbeidsgruppen og nøyere definisjon av dennes mandat er det neste skrittet i å fremme Den europeiske landskapskonvensjonen i de nordlige områdene. Gruppen kan i framtiden planlegge de nødvendige prosjekt- og sakshelhetene for området samt organisere målrettet veiledning og opplæring for lokale aktører og for kommunalt plan. Å fortsette med aktivt å dele gode erfaringer og spre informasjon i og mellom kommunene på Nordkalotten vil hjelpe oss i å klare utfordringene også i framtiden. Forståelse for landskapenes betydning er en nøkkelfaktor når det gjelder å tilpasse hele Den europeiske landskapskonvensjonen i praksis.

Noora Raasakka

Prosjektleder

Lapplands nærings-, trafikk- og miljøseniter

VEDLEGG

VEDLEGG 1 STATUS FOR DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN

Status: 10/8/2012

Land	Signering	Ratifikasjon	Trå i kraft
Albania			
Andorra	23/3/2011		
Armenia	14/5/2003	23/3/2004	1/7/2004
Østerrike			
Aserbadsjan	22/10/2003		
Belgia	20/10/2000	28/10/2004	1/2/2005
Bosnia og Herzegovina	9/4/2010		
Bulgaria	20/10/2000	24/11/2004	1/3/2005
Kroatia	20/10/2000	15/1/2003	1/3/2004
Kypros	21/11/2001	21/6/2006	1/10/2006
Den tsjekkiske republikk	28/11/2002	3/6/2004	1/10/2004
Danmark	20/10/2000	20/3/2003	1/3/2004
Estland			
Finland	20/10/2000	16/12/2005	1/4/2006
Frankrike	20/10/2000	17/3/2006	1/7/2006
Georgia	11/5/2010	15/9/2010	1/1/2011
Tyskland			
Hellas	13/12/2000	17/5/2010	1/9/2010
Ungarn	28/9/2005	26/10/2007	1/2/2008
Island			
Irland	22/3/2002	22/3/2002	1/3/2004
Italia	20/10/2000	4/5/2006	1/9/2006
Latvia	29/11/2006	5/6/2007	1/10/2007
Liechtenstein			
Litauen	20/10/2000	13/11/2002	1/3/2004
Luxembourg	20/10/2000	20/9/2006	1/1/2007
Malta	20/10/2000		
Moldova	20/10/2000	14/3/2002	1/3/2004
Monaco			
Montenegro	8/12/2008	22/1/2009	1/5/2009
Nederland	27/7/2005	27/7/2005	1/11/2005
Norge	20/10/2000	23/10/2001	1/3/2004
Polen	21/12/2001	27/9/2004	1/1/2005
Portugal	20/10/2000	29/3/2005	1/7/2005
Romania	20/10/2000	7/11/2002	1/3/2004
Russland			
San Marino	20/10/2000	26/11/2003	1/3/2004
Serbia	21/9/2007	28/6/2011	1/10/2011

Land	Signering	Ratifikasjon	Trå i kraft
Slovakia	30/5/2005	9/8/2005	1/12/2005
Slovenia	7/3/2001	25/9/2003	1/3/2004
Spania	20/10/2000	26/11/2007	1/3/2008
Sverige	22/2/2001	5/1/2011	1/5/2011
Sveits	20/10/2000		
Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia	15/1/2003	18/11/2003	1/3/2004
Tyrkia	20/10/2000	13/10/2003	1/3/2004
Ukraina	17/6/2004	10/3/2006	1/7/2006
Storbritannia	21/2/2006	21/11/2006	1/3/2007

Totalt antall signeringer som ikke er fulgt av ratifikasjoner:	5
Totalt antall ratifikasjoner/innmeldinger:	34

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 48/2012				
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat				
Tekijät Noora Raasakka Sari Sivonen (toim.)		Julkaisuaika Toukokuu 2012		
		Kustantaja /Julkaisija Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Pohjoismaiden ministerineuvosto		
Julkaisun nimi Pohjoiset maisemat ”Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen toteuttaminen Pohjois-Kalotin kunnissa” – Konferenssi Inarissa 7.-9.9.2011				
Tiivistelmä Kansainvälinen Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen tavoitteiden saavuttamista edistävä konferenssi järjestettiin Inarissa 7.-9.9.2011. Konferenssissa käsiteltiin maisemasopimuksen tavoitteita, tarpeita ja mahdollisuuksia Pohjois-Kalotin alueella. Tähän raporttiin on koottu konferenssissa esiintyneiden asiantuntijoiden laatimat artikkelit aiheesta. Raportin toivotaan helpottavan alueiden käytön suunnittelijoita käytännön työssään ja rohkaisevan kuntia toteuttamaan tulevaisuuden suunnittelua Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen tavoitteiden mukaisesti. Raportti on saatavissa viidellä eri kielellä: suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, pohjoissaameksi ja englanniksi. Pohjois-Kalotin aluetta yhdistää yhteinen tunnusomainen maisema. Saamelaiskulttuurin sekä poronhoidon muovaamat tunturimaisemat ja upeat jokivarsimaisemat heijastuvat ympäristössä laaja-alaisesti. Alueen maisemalle haasteita tuovat sen moninaiset maankäyttömuodot ja elinkeinot, kuten matkailu, kaivosteollisuus ja energiantuotanto. Arvokkaiden maisemapiirteiden säilyttäminen vaatii erityistä tuntemusta ja tietämystä alueen kunnissa. Maisemansuojelua ja -hoitoa toteutetaan alueiden- ja maankäytön suunnittelun kautta, pääasiallisesti kaavoituksella ja maisemanhoitosuunnitelmilla. Pohjois-Kalotin alueen kunnissa on erilaiset osin toisistaan poikkeavat toimintatavat ja käytännöt maisemanhoidossa. Kuitenkin alueen asukkailla on yhtäläisiä intressejä elinympäristönsä suojeluun ja säilyttämiseen. Maisema nähdään vetovoimatekijänä, jota ei haluta menettää. Lisääntyvät maankäyttötarpeet kunnissa luovat tarpeen entistä moniulotteisemmalle suunnittelulle. Paikallisten tahojen osallistaminen suunnitteluprosesseihin aikaisessa vaiheessa ja monimuotoinen vuorovaikutus, niin toimijoiden, kansalaisten kuin viranomaisten välillä vähentää konfliktien muodostumista. Tutkimustiedon tehokkaampi hyödyntäminen ja valtiorajat ylittävä yhteistyö helpottaa päätöksentekoa ja luo yhteisiä linjoja maisemansuojelutyöhön. Yhteiset kokemukset, käytännöt ja tietotaidon jakaminen sekä laajemman maisemakonaisuuden hahmottaminen parantaa eurooppalaisen maisemayleissopimuksen tavoitteiden toteutumista. Työn jatkuvuuden varmistamiseksi Pohjois-Kalotin alueelle suunnitellaan perustettavaksi maisemayhteistyöryhmä, jonka tehtävä on maisemapolitiikan kehittäminen ja eteenpäin vieminen.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) maisema, Pohjoiskalotti, Eurooppalainen maisemayleissopimus, aluesuunnittelu, maisemansuojelu, maisemanhoito				
ISBN (Painettu) 978-952-257-539-5	ISBN (PDF) 978-952-257-540-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu) 2242-2846	ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2854
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-540-1		Kieli norja
Sivumäärä 87				
Julkaisun tilaukset Lapin elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, PL 8060, 96101 Rovaniemi puh: 029 503 7000, e-mail: kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi				
Kustannuspaikka ja -aika Rovaniemi 2012			Painotalo Kopijyvä Oy	

PRESENTATIONSBLAD

Publikationens serie och nummer Rapporter 48/2012				
Ansvarsområde Miljö och naturresurser				
Författare Noora Raasakka Sari Sivonen		Publiceringsdatum Maj 2012		
		Utgivare / Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lapland		
		Projektets finansiär/uppdragsgivare Nordiska ministerrådet		
Publikationens titel Nordig landskapet "Tillämpning av den Europeiska Landskapkonventionen i kommunerna på Nordkalotten" - Konferensen 7–9.9.2011, Enare, Finland				
<p>Sammandrag</p> <p>För att kunna nå de uppsatta målen för den europeiska landskapskonventionen anordnades en internationell europeisk konferens den 7–9 september 2011 i Enare. Konferensen var främst inriktad på att öka kunskapen om den europeiska landskapskonventionen och de möjligheter och behov den ger vad gäller det praktiska planeringsarbetet, särskilt på kommunnivå. Den här rapport är samlat artikel skrev av ledande experter som var föreläsare i konferensen. Vi hoppas att den här rapport underlättar det praktiska arbetet för planerarna av de här områdena och inspirerar kommunerna att genomföra sina framtidsplaner enligt den europeiska landskapskonventionen. Publikationen finns tillgänglig på fem olika språk: finska, svenska, norska, nordsamiska och engelska.</p> <p>Naturen på Nordkalotten återspeglar på bred front de gemensamma karaktäristiska dragen, såsom de fantastiska älvlandskapen och de vackra fjälltrakterna formade av samekulturen och renskötseln. Turism, energiproduktion, gruvnäring och utbyggnad av infrastruktur leder till nya och mångfacetterade utmaningar för dem som är ansvariga för områdena. Kommunerna behöver kunskap och stöd för att kunna förverkliga de allt mer komplexa planerna i framtiden, så att de unika och värdefulla särdragen kan bevaras.</p> <p>Landskapsskyddet och -vården genomförs i landskapsområdena via områdesplanering och planering av markanvändning, i huvudsak genom planläggning och utarbetande av landskapsvårdsplaner. Kommunerna i Nordkalotten har egna, delvis olikartade metoder och praxis, på basis av vilka olika processer i anslutning till områdesanvändningen sköts. Kommunerna och kommuninvånarna har ett stort intresse att bevara och skydda den egna livsmiljön och att upprätthålla och öka områdets attraktionskraft. Landskapet ses ju i kommunerna som en av de viktigaste attraktionsfaktorerna som man inte vill förlora.</p> <p>Kommunernas ökade markanvändningsbehov med avseende på bland annat energiproduktionen, gruvindustrin och den växande turistnäringen skapar ett välgrundat behov av en planering med ännu fler dimensioner. Det är viktigt att lokala intressegrupper deltar i planeringen redan i början av processen. Mångsidigt samarbete mellan medborgare, aktörer och myndigheter kan minska eller hindra konflikter.</p> <p>En dialog mellan medborgare, organisationer och myndigheter har en stor inverkan på många projekts effekter på landskapet. Med hjälp av forskning får vi mer information om landskapen, deras betydelse och hur olika markanvändningsmetoder påverkar landskapen. Gemensamma erfarenheter och praktik, uppdelningen av kunskaper (know-how) samt uppfattningen av bredare landskapshelheten dörbättrar tillsammans de möjligheterna att förverkliga målen som definierats i Europeiska landskapkonventionen. För att säkerställa att arbetet fortsätter upprättas en landskapssamarbetsgrupp på Nordkalottens område, som huvuduppgift är att utveckla landskapspolitiken och driva den framåt.</p>				
Nyckelord (enligt Allärs) landskap, Nordkalotten, Europeisk landskapskonvention, områdesplanering, landskapsskydd, landskapsvård				
ISBN (tryckt) 978-952-257-539-5	ISBN (PDF) 978-952-257-540-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt) 2242-2846	ISSN (webbpublikation) 2242-2854
www www.ely-centralen.fi/publikationer www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-540-1	Språk norska	Sidantal 87
Beställningar Centrum för ekonomisk utveckling, transport och miljö i Lapland, PB 8060, 96101 Rovaniemi telefon: +358 29 503 7000, e-mail: kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi				
Förläggningsort och datum Rovaniemi 2012		Tryckeri Kopijyvä Oy		

DOCUMENTATION PAGE

Publication series and numbers Reports 48/2012				
Area(s) of responsibility Environment and Natural Resources				
Author(s) Noora Raasakka Sari Sivonen		Date May 2012	Publisher Centre for Economic Development, Transport and the Environment for Lapland	
		Financier/commissioner The Nordic Council of Ministers		
Title of publication Northern Landscapes "Implementation of the European Landscape Convention In the North Calotte Area Municipalities" - Conference in Inari, Finland 7-9.9.2011				
Abstract <p>The conference promoting the objectives of the international European Landscape Convention (ELC) was held on 7-9 September 2011 in Inari. The primary aim of the conference was to increase awareness of the ELC and the prospects and requirements it brings to practical planning work, especially at the municipal level. The conference speakers included top experts from Sweden, Norway, Finland, France, Holland and Catalonia. This report is a collection of articles written by the experts in the ELC conference. The report is available in five languages: Finnish, Swedish, Norwegian, Northern Sámi and English.</p> <p>The common characteristics of the North Calotte area, such as the magnificent riverside scenery and the beautiful fell landscapes formed by the Sámi culture and reindeer management are broadly reflected in the environment. Alongside the traditional forms of land use, many other livelihoods and forms of land use now need to be accommodated in the area. Tourism, energy production, mining industry and new infrastructure create new and manifold challenges to the authorities in charge of land use in these areas. Municipalities need information and support for versatile planning in the future, so that the unique and valuable characteristics of the North can be preserved.</p> <p>Landscape protection and management in the landscape areas is executed through areal and land use planning, mainly through town planning and the creation of landscape management plans. The municipalities in the North Calotte region have their own partly divergent methods and practices, based on the various land use processes are executed. The municipalities and inhabitants have a great interest in preserving and protecting their living environment and maintaining and increasing the appeal of the area. Landscape is viewed as one of the most significant appealing factors that cannot be lost.</p> <p>The increasing land use in municipalities, for example due to energy production, mining industry and increasing tourism, create a need for more multidimensional planning. The reconciliation of the wishes of different interest groups, and traditional and new livelihoods will not be easy. Conflict is inevitable. This will lead to a greater need to engage local bodies to the planning processes right from the start of the projects. Close cooperation between different administrative branches, operators, local bodies and landscape research promote the objectives of the convention. To ensure that the work continues, a landscape co-operation group is planned to be established in the North Calotte area. It's main task is to promote and develop landscape policy in the area.</p>				
Keywords landscape, North Calotte, European Landscape Convention, environmental planning, landscape protection, landscape management				
ISBN (print) 978-952-257-539-5	ISBN (PDF) 978-952-257-540-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (print) 2242-2846	ISSN (online) 2242-2854
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-540-1	Language Norwegian	Number of pages 87
Distributor Centre for Economic Development, Transport and the Environment, P.O. Box 8060, 96101 Rovaniemi, Finland Phone: +358 29 503 7000, e-mail: kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi				
Place of publication and date Rovaniemi 2012			Printing place Kopijyvä Oy	

Særtrekkene som kjennetegner Nordkalott-området, som flotte elveområder og vakkert fjellandskap formet av samekultur og reindrift, setter et sterkt preg på miljøet. Utbygging av reiseliv, energiproduksjon, gruveindustri og infrastruktur skaper nye og mangfoldige utfordringer for de som har ansvaret for utnyttelsen av arealene. Forståelse for landskapenes betydning er i en nøkkelposisjon når det gjelder å altomfattende tilpasse den europeiske landskapskonvensjonen i praksis. For å forsikre oss om at arbeidet i Nordkalottområdet fortsetter, blir det dannet en landskaps-samarbeidsgruppe.

Den 7.-9.2011 ble det på samemuseet Siida i Enare arrangert en internasjonal konferanse for å fremme at målsetningen i den europeiske landskapskonvensjonen blir oppnådd. I tillegg til talene som ble holdt på konferansen, skrev foreleserne en artikkel om sitt emne som er samlet her i denne publikasjonen. Vi håper publikasjonen vil hjelpe de som planlegger utnyttelsen av områdene i det praktiske arbeidet og oppmuntre kommunene til å gjennomføre framtidens planlegging i samsvar med målsetningen i den europeiske landskapskonvensjonen. Publikasjonen fås på fem forskjellige språk; finsk, svensk, norsk, nordsamisk og engelsk.

REPORTS 48 | 2012

LANDSKAPET I NORD

**”GJENNOMFØRING AV DEN EUROPEISKE
LANDSKAPSKONVENSJONEN I KOMMUNENE PÅ NORD-
KALOTTEN”- KONFERANSEN 7.-9.9.2011, Enare, Finland**

Lapplands nærings-, trafikk- og miljøsentre

ISBN 978-952-257-539-5 (painettu)

ISBN 978-952-257-540-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-540-1

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

